
Remnants of the Rabbinical Court Register of Balat in Istanbul (1839) / שרידים מפנקס
בית דין באלאט בקושטא שנת תקצ"ט (1839)

Author(s): לאה בורנשטיין-מקובצקי and Leah Bornstein-Makovetsky

Source: *Sefunot: Studies and Sources on the History of the Jewish Communities in the East* / ספונות: מחקרים ומקורות לתולדות קהילות ישראל במזרח, תשמ"ט / New Series /
לתולדות קהילות ישראל במזרח, (תשמ"ט) (יט) כרך ד, סדרה חדשה, pp. 53-122

Published by: יד יצחק בן-צבי / Yad Izhak Ben Zvi

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/23414873>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

JSTOR

is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Sefunot: Studies and Sources on the History of the Jewish Communities in the East* / ספונות: מחקרים ומקורות לתולדות קהילות ישראל במזרח

לאה בורנשטיין-מקובצקי

שרידים מפנקס בית דין באלאט בקושטא שנת תקצ"ט (1839)*

מבוא

א

צילום העתקתו של פנקס בית דין באלאט, Balat, בקושטא משנת תקצ"ט (1838-1839) המצוי בספריית מכון בן-צבי בירושלים הינו מסמך רב ערך לחקר קהילת קושטא במאה התשע-עשרה.¹ כתב-היד הוא העתקה של הפנקס המקורי של בית דין באלאט בכתב יד רהוט, והוא מונה עשרים דפים שבהם כלולים מאה שבעים וארבע תעודות ומליצות. על פי רוב נרשם התאריך של כל תעודה בראשה או בסופה. רוב התעודות הן משנת תקצ"ט (1838-1839), אך ישנן תעודות גם משנים סמוכות לה ותעודה אחת מן המאה השמונה-עשרה. תעודות אחדות אינן מתוארכות. לשון הפנקס היא עברית מתובלת במלים ומונחים בספרדית-יהודית ובתורכית שרובם לקוחים מתחום המעשה היומיומי והמקצועי.

פנקס זה משקף בעיקר את החיים החברתיים והכלכליים של יהודי קושטא. התעודות הכלולות בו הינן רישומים של משפטים, חוזים ופסקי דין של בית הדין החשוב בקושטא באותו פרק זמן. ברוב התעודות נזכרים שמות המעורבים בדיונים המשפטיים וכן שמות הדיינים, ומכאן ערכו להכרת החברה בקושטא.² העתקה זו היא העתקה חלקית מן הפנקס המלא של השכונה. העתקה של קטעים אחרים מן הפנקס מתקופות אחרות התגלתה ופורסמה לא מכבר.³ ניתן להיווכח

- * רשימת הקיצורים — ראה להלן, עמ' 113-116.
- 1 מכון בן-צבי, תיק 589. תודתי להנהלת מכון בן-צבי על הרשות לפרסם את הפנקס ולרשות המחקר של אוניברסיטת בר-אילן על סיועה במימון המחקר.
 - 2 ראה מאמרי 'פנקסים של בתי-הדין בקושטא מן המאות הי"ח והי"ט כראי לחיים החברתיים והכלכליים של יהודי העיר', שבת ועם, י' (תשמ"ה), עמ' 101-109.
 - 3 כתב-יד בית המדרש לרבנים בניו-יורק מספר Emc.2226 Mic.3149/1, צילומו במכון לתצלומי כתב-יד עבריים בירושלים, סרט 29186, וראה: יעקב ברנאי וחיים גרבר, 'גילדות יהודיות בקושטא בשלהי המאה הי"ח', מיכאל, ז' (תשמ"ב), עמ' רו-רכו. תעודות נוספות עומדות להתפרסם על ידי, ראה: Leah Bornstein-Makovetsky, 'Jewish Brokers in Constantinople During the 18th Century According to Hebrew Documents', *International Congress: The Mediterranean and the Jews: Banking, Finance and International Trade*, Ramat-Gan (in press).

שנושאים רבים שבים ועולים בפנקס באלאט לאורך המאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה, בעיקר ענייני כלכלה ואישות.

במקורות אחדים של המאה התשע-עשרה נזכר 'פנקס הפתקאות דבי דינא רבה בבאלאט' ואף מצוטטות פתקאות ממנו.⁴ הכוונה במקורות אלה היא לפנקס המלא של בית דין באלאט, שכלל רישום שוטף של כל המשפטים שנערכו בו; העתקת הפנקס משנת תקצ"ט המתפרסמת להלן, הינה חלק ממנו.

בשרידי הפנקס משנת תקצ"ט מתבטאים המשברים החברתיים והכלכליים הקשים שקהילת קושטא היתה נתונה בהם למן המאה השמונה-עשרה ואילך.⁵ זאת, אף על פי שמספר יהודי העיר גדל במרוצת המאה התשע-עשרה והגיע כנראה לחמישים אלף נפש,⁶ וחרף העובדה שבקהילה נכתבה עדיין ספרות רבנית עניפה.

ב

שכונת באלאט היתה השכונה היהודית המאוכלסת ביותר בקושטא במאה התשע-עשרה; היהודים ישבו בה בצפיפות מרובה.⁷ למן המאה השמונה-עשרה ואילך באות עדויות על בית דין באלאט, הרכבו, פעולותיו ופסקיו.⁸ בית דין זה פעל במאה השמונה-עשרה לצידם של בתי דין בשכונות אחרות בקושטא באורטה קייואי, Ortaköy,⁹ וגאלאטה, Galata.¹⁰ בתי הדין החשובים במאה התשע-עשרה היו אלה של הרובעים באלאט וחאסקייואי Hasköy.¹¹ ידיעות מרובות פזורות בספרות השו"ת על פעילותו של בית דין באלאט במאה התשע-עשרה. מנהגיו של בית דין באלאט

- 4 כגון: ישמח לב, חלק ב, חו"מ, יב, יג, ע; מטה לחם, אה"ע, ו. קרוב לוודאי שאף 'פתקאות דבי דינא' המובאות בשו"ת משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, צ, צט הן מבית דין זה. ראה גם להלן, הערה 36.
- 5 ראה: ברנאי וגרבר (לעיל, הערה 3) עמ' רח; M. Franco, *Essai sur l'Histoire des Israélites de l'Empire ottoman*, Paris 1871; A. Galanté, *Histoire des Juifs d'Istanbul*, I-II, Istanbul 1941-2; קורות היהודים בתוריקה וארצות הקדם, ה, סופיה תרצ"ז-ח, עמ' 19-1; 'ירושלים תש"ה, עמ' 11-79; 'ברנאי, 'קורים לתולדות קהילת קושטא במאה ה"ח', בתוך: מקדם ומים, חיפה תשמ"א, עמ' 53-66.
- 6 מספר זה מקובל בעיקר על הנוסעים הנוצרים והמסיונרים שפעלו בעיר, ראה לדוגמה: Andrew Bunar, Robert M'Cheyne & Robert Murray, *Narrative of a Mission of Inquiry to the Jews from the Church of Scotland in 1839*, Edinburgh 1849, pp. 345-365; *Journal of the Rev. Joseph Wolff*, 1827-1831, 1835-1838, III, London 1839, pp. 290-295.
- 7 על התבססות היהודים בשכונה זו למן המאה השבע-עשרה ואילך ראה: U. Heyd, 'Jewish Communities of Istanbul in the Seventeenth Century', *Oriens* VI (1953), p. 310. בספרות השו"ת של החקופה נזכרת שכונת באלאט פעמים רבות, כגון בשנת תקפ"א (1821), ראה: משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, י, ועיין להלן. באלאט מכונה כפי רב מרבני קושטא בשלהי המאה התשע-עשרה 'מתא קושטא', בעוד שחאסקייואי לדבריו הוא רק כפר הסמוך לעיר, ראה: מטה לחם, אה"ע, נ, דף צד ע"ב. עוני השכונה והצפיפות בה מתוארים הרבה בידי המסיונרים הפרוטסטנטים שפעלו בקושטא במהלך המאה התשע-עשרה. על כך אעמוד במקום אחר.
- 8 ראה לדוגמה: רב דגן, אה"ע, ג-ד.
- 9 ראה: בני אברהם, אה"ע, ג.
- 10 ראה: רב דגן, אה"ע, ג, דף נו ע"א ודף נח ע"ב.
- 11 אודות בית הדין בחאסקייואי ראה: רב דגן, אה"ע, ד, דף סב ע"א ודף עג ע"ב; מטה לחם, אה"ע, נ, סב, עג; שמן המשחה, הלכות גיטין, סימן קמ; משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, ל, מב. בשכונה זו נזכרים בשנת 1839 שישה עשר בתי כנסת, ראה: בונאר (לעיל, הערה 6), עמ' 360-361.

נודעו בעניינים שונים ובהם: נדוניה וירושה,¹² חליצה,¹³ כתיבת שמות בגיטין,¹⁴ עריכת רשימות של גיטין,¹⁵ כתיבת גיטין עבור בני שכונות אחרות בעיר, כגון אורטה קייואי וחאקסיוואי,¹⁶ הופעת מורשים,¹⁷ וחזקות.¹⁸

בשלהי המאה השמונה-עשרה נתמנו בבאלאט ממוני ('ברורי') עבירות שתפקידם היה לטפל בעבריינים, גנבים וזייפנים. המינוי היה למשך ארבע שנים, וכל אחד מן הממונים כיהן במשך שנה.¹⁹ במהלך המאה התשע-עשרה ככל הנראה, הוטל תפקיד ממוני העבירות על בית הדין המקומי ועל דייני איסור והיתר, עניין זה נלמד להלן גם מן הפנקס.

במחציתה השנייה של המאה התשע-עשרה השתתף חלק מדייני רובע זה בהרכבים שונים של בתי דין.²⁰ 'בית דין רבה' של קהילת קושטא שהוזכר בספרות השו"ת במאה התשע-עשרה שכן ברובע באלאט וחלק מדייני בית דין באלאט השתתף בהרכב בית דין עליון זה. ר' אליעזר די טולידו ור' חזקיה אברהם הלוי, הנזכרים במקורות כחברים בבית דין רבה, היו דיינים קבועים בבית דין באלאט בשנת תקצ"ט.²¹ ועוד זאת, פסקים מבית דין רבה בקושטא כלולים בפנקס שלפנינו. תופעה דומה מוכרת בתקופה מוקדמת מעט: בשנת תקפ"ז (1827) נזכרים מהר"א גבאי, מהר"א צבי ומהר"ם פריסקו כדייני בית דין רבה בעיר.²² במקום אחר נזכר הדיין הראשון בתואר אב בית דין רבה בבאלאט.²³ הרכבים אחרים של בית דין רבה היו כדלהלן: בשנים תקפ"ז (1827) ותקפ"ח (1828) — ר' שמואל חיים, ר' אליהו עניו ור' שבתי י' שוהם;²⁴ בשנת תקצ"ד (1834) — ר' שמואל חיים, ר' אברהם צבי, ר' רפאל שבתי י' יקר ור' יהושע עלי;²⁵ הרכב אחר באותה שנה — ר' שמואל חיים, ר' משה מורגונאטו ור' עובדיה נתן;²⁶ בשנת תר"ג (1843) — ר' אברהם גבאי, ר' אברהם פרץ, ר' יעקב וינטורה ור' אליעזר די טולידו;²⁷ בשנת תר"י (1850) — ר' רפאל שבתי י'.

- 12 'והנהגה הוא דעולה עמו ואינה יורדת', שמן המשחה, הלכות אישות, צח, דף עז ע"א.
- 13 רב דגן, אה"ע, ד.
- 14 מטה לחם, אה"ע, סב, עג; שמן המשחה, הלכות גיטין, סימן קמו סעיף שיא; משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, מב.
- 15 ראה לדוגמה: מטה לחם, אה"ע, נ, נב; ישמח לב, חלק ב, אה"ע, הלכות גיטין, כז; רב דגן אה"ע, ד.
- 16 מטה לחם, אה"ע, נו, עג; בני בנימין וקרוב אי"ש, חו"מ, לו; ישמח לב, חלק ב, חו"מ, סד.
- 17 פרת יוסף, חו"מ, ל; משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, טז; מטה לחם, אה"ע, כד. השווה ידיעות על הופעת מורשים הכלולות להלן בפנקס.
- 18 בית הדין טיפל אף בענייני חזקות מפני שבית הדין של ממוני החזקות בקושטא לא פעל לאחר המאה השבע-עשרה, ראה: לאה בורנשטיין, ההנהגה של הקהילה היהודית במזרח הקרוב משלהי המאה הט"ו ועד סוף המאה הי"ח, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן תשל"ח, עמ' 192-193, 537-538.
- 19 ראה פנקס שטרות ואגרות (לעיל, הערה 3), דף כח; על ממוני העבירות בקושטא במאות הקודמות, עיין: בורנשטיין, שם, עמ' 187-190, 532-535.
- 20 ראה: פרת יוסף, חו"מ, ל.
- 21 ראה שם וכן משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, עג-עד; ולהלן דף 16, תעודה ז.
- 22 משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, עג. הרכב אחר: ר' חזקיה אברהם הלוי, ר' אברהם פרץ ור' אליעזר די טולידו, שם.
- 23 ישמח לב, חלק ב, חו"מ, יב, יג.
- 24 שמן המשחה, הלכות תפילה, טוב; הלכות עבודה זרה, ו.
- 25 פרת יוסף, חו"מ, ד, דף פא ע"א.
- 26 שמן המשחה, הלכות גיטין, קמ, דף קו ע"א.
- 27 מים החיים, חו"מ, מי מריבה, סימן א-ו.

יקר, ר' יהושע עלי, ור' חיים משה פריסקו;²⁸ ב"ח בכסלו תרכ"ג (1.12.1862) — ר' משה קצינו, ר' עובדיה נתן ור' חיים יעקב ׳ יקר.²⁹ ארבעה מבין הדיינים שנמנו לעיל נזכרו בפנקס בית דין באלאט בתור דיינים במקום: ר' עובדיה נתן, ר' שמואל חיים, ר' רפאל שבתי ׳ יקר ור' יהושע עלי. אך כנראה לא שררה חפיפה מוחלטת בין המוסדות וההרכבים, שכן ר' שמואל חיים הנזכר במקורות אחדים בתור אב בית דין רבה כיהן בתפקיד אב בית דין בחאסקייואי, ובא לידי מחלוקת קשה עם בית דין רבה בבאלאט בנוגע למשפט מפורסם בדיני ממונות שהתנהל באותה תקופה.³⁰ נראה שמדובר בזמן כהונתו בתור 'הרב הגדול' בקהילה למן שלהי שנת תקצ"ח (1838), שעה שבית הדין שלו ישב בחאסקייואי. הדעת נותנת שמדובר באותה תקופה על שני בתי דין גבוהים בעיר, הראשון בחאסקייואי והשני בבאלאט כפי שתוארו על ידי אליעזר לודוויג פרנקל שביקר בעיר בשנת 1856.³¹

בית דין רבה בשכונת באלאט היה אחראי על מתן הגיטין בקהילה, וחבריו קיבלו מינוי קבוע ורשמו את הגיטין בקונטרסים משלהם. כך כתב ר' שמואל חיים:

הגיטין שניתנו בפני כשהייתי לפעמים בבית דינא רבא בפני מורינו הרב הגדול מהר"ם אשכנזי זלה"ה וכן הרבה פעמים שהיה קורא אותי מהר"ם קצינו זלה"ה כשלא היו חכירי מוכנים אצלו לא כתבתי אותם כיון שהיו כותבים בקונטרס שלהם וכשנמניתי בקבע בשנת התקע"ב בבית דין התחלתי לכתוב הגיטין שנתנו בפני.³²

בית דין רבה כתב גם שטרות מתנה ופסק בעניינים כלכליים;³³ כמו כן עמד בקשרים עם קהילות אחרות, אישר פסקים של בתי הדין שלהן, וכתב לעתים פסקים עבורם.³⁴ בספרות השו"ת נזכרות 'פתקאות' שונות (פסקי דין) של בית דין זה בעניינים שונים.³⁵ בשלהי המאה התשע-עשרה כתב ר' חיים מנחם על בית דין רבה, כי ראה 'קונטרס כ"י מפתקאות דבי דינא רבה מרבני עירינו',³⁶ והוא מתכוון לפנקס שרשם בית דין רבה ברובע באלאט. בפנקס באלאט משנת תקצ"ט כלולים גם פסקי דין אחדים של דייני איסור והיתר, המכנים

28 בני בנימין, חלק ב, חו"מ, י.

29 מטה לחם, אה"ע, מד. על הרכבים נוספים שלו במרוצת המאה עיין בני בנימין, חלק ב, חו"מ, י, כה, לו; נטפל לקדש, בסוף: מאמר מרדכי, יא-יג, דף קעד ע"ב; שמן המשחה, הלכות אישות, פה (במקור האחרון נזכר מהר"א ענבי שהיה אב בית דין בכפר חאסקייואי).

30 משנת ר' אליעזר, חלק ב חו"מ, עג-עד. במשפט זה נידונה חזקת יתומי הגביר טאראגאנו מן העיר מגדלים (ראה עליה להלן דף 14, תעודה ז, הערה 3).

31 194-199, pp. *Ludwig Aug. Frenkl, Nach Jerusalem, Vol. I, Leipzig 1858*. אברהם אליעזר פרנקל, ירושלימה — ספור מסעותיו בא"י וסוריה, וינה תר"ך, עמ' 47-43.

32 שמן המשחה, הלכות גיטין, קמב. במקום אחר כותב הוא: 'כשנמנתי אני הצעיר כבי דינא רבתי עם הרב מהר"ם מורגנוטו ז"ל אב כ"ד ושני לו הרב מהר"א בכמה"ר יעקב [...] ושלישי הרב מוהר"ע נתן ז"ל והצעיר אני רביעי'. שם, הלכות אישות, צח. על כתיבת גיטין בבית דין זה ראה: רב דגן, אה"ע, ד; משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, כח; פרת יוסף, אה"ע, ו.

33 בני בנימין, חו"מ, לו; ידיו של משה, חו"מ, כא.

34 משנת ר' אליעזר, חלק ב, יר"ד, יח; בני בנימין, חלק ב, חו"מ, כה; שמן המשחה, הלכות גיטין, קמ; הלכות עבודה זרה, ו, ט"ב.

35 כגון: פרת יוסף, אה"ע, ה; חו"מ, כג; משנת ר' אליעזר, חלק ב, או"ח, א, דף ב ע"א; חו"מ, ט, כה, עג.

36 מטה לחם, אה"ע, כו.

עצמם 'ב"ד ממוני הזמן בקושטא המפקחים ע"ע או"ה [על עסקי איסור והיתר].³⁷ על פעולתו של בית דין מיוחד זה יש עדויות רבות למן המאה השבע-עשרה ואילך.³⁸ מידע רב על פעילותם של דייני איסור והיתר אצור בפנקס (קונטרס) דייני איסור והיתר הכולל רישומים מפעילותם המשפטית משנת ת"ע (1710) ועד שנת תרס"ג (1903),³⁹ ובספרות השו"ת.⁴⁰ דייני איסור והיתר פיקחו על כל העוסקים בשחיטה ובשיווק בשר כשר. בסמכותם היה להדיח מאומנותם את אלה שסרחו; הם פיקחו על כשרות היין, הגבינות, הממתקים, המצות והתפילין; על הרוחצים והקברנים, על שלוחי ציבור, מלמדים וכשרות המקוואות ועל ענייני אישות.⁴¹ דייני איסור והיתר החתומים בפנקס ממוני איסור והיתר הנ"ל נזכרים במקביל גם בפנקס באלאט בעניינים אחרים. מסתבר, אפוא, כי היו בבאלאט דיינים שדנו בעניינים שונים ובענייני איסור והיתר גם יחד אך היו דיינים שנתמנו לענייני איסור והיתר בלבד.

בדרך כלל הובא בתעודות נוסח שיגורתי שהעניק לגבירים דייני ומורשי העיר, או לממוני הכפר סמכות לאכוף פסקי הדין. רק לעתים רחוקות נזכרת סנקציית החרם.⁴² על יסוד מקור זה אי אפשר לקבוע עד כמה צייתו לפסקי הדין; הנוסח החותם את פסקי הדין רומז, כי רק מורשי העיר יכולים היו לבצע בפועל את החלטות הדיינים.⁴³

ג

בדפי הפנקס כלולים, ללא סדר, רישומים של דיונים משפטיים, פסקי דין, המלצות ומליצות, ודוגמאות לנוסחאות של התכתבויות בעניינים שונים. נציין להלן את המידע הראשוני על חי החברה והכלכלה המצוי בתעודות השונות; מידע זה טעון עיבוד והשוואה עם המצוי במקורות אחרים מתקופה זו.

דיונים רבים בפנקס עוסקים בענייני אישות, ובעיקר בסכלונות ושידוכין. מאלה ניתן ללמוד, כי במאה התשע-עשרה, בדומה לנהוג במאות הקודמות, עדיין היה מקובל להשיא קטנות.⁴⁴ בהקשר זה פורטו בפנקס פסקי הדין סכסוכים משפחתיים, ועדויות על סכומים שאבות נתנו לחתניהם כדי שאלה יתנו גט לבנותיהם.⁴⁵ מנהגים ייחודיים של קושטא בדיני אישות הוזכרו בענייני קידושין, נדוניה וירושא.⁴⁶ בפנקס מובאת רשימה של קהלי העיר לפי החלוקה בעבר, בין קהלים של

37 ראה להלן פנקס, דפים 15-17.

38 בורנשטיין (לעיל, הערה 18), עמ' 190-191, 535-536.

39 ראה: בורנשטיין (לעיל, הערה 2). תיאור הפנקס התפרסם בעלי ספר יד (תשמ"ז), עמ' 99-124. במהדורה המדעית של פנקס איסור והיתר ירוכזו גם המקורות מספרות השו"ת על פעולותיהם וסמכויותיהם של ממוני איסור והיתר. ראה גם: יצחק רופא, 'חברת חסד של בעלי הסירות בקושטא', ספונות, י (תשכ"ו), עמ' תרכג-תרלב.

40 פתקה אחת הדנה בשידוכין והכלולה בפנקס צוטטה בשו"ת כפתקה שנמצאה 'בפנקס אחד דנכתבו שם כמה פתקאות מרבני או"ה', מטה לחם, אה"ע, ו; ולהלן דף 16, תעודה ז.

41 ראה מאמרי 'תיאור פנקס או"ה' שיראה אור בעלי ספר (לעיל, הערה 39).

42 להלן פנקס, דף 2, תעודה ד.

43 ראה לדוגמה: דף 2, תעודות ו-1; דף 4, תעודה ג; דף 7, תעודה ב.

44 ראה: דף 16, תעודות ד, ח; בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 104.

45 דף 2, תעודה ז; דף 3, תעודות א, ג; דף 4, תעודה ב; דף 5, תעודה ג; דף 13, תעודה א; דף 16, תעודות ה, י; בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 104.

46 ראה: דף 1, תעודות א, ב, ג; דף 2, תעודה ד; בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 104-105.

'סורגונים' (מהגרים בכפייה) לקהלים של ה'קנדי יילין' (המתיישבים מרצון). רשימה זו באה לסייע לרבני קושטא לפסוק בענייני ירושה לאור תקנות בני הקהלים השונים.⁴⁷ ההיבט הכלכלי של חיי משפחות משכבות שונות עולה ממספר תעודות.⁴⁸ בית הדין של באלאט סייע ליתומים קטנים בתביעות ירושה ומינה אפוטרופסים שיפקחו על נכסיהם.⁴⁹ פסקי בתי הדין, שבאו לאחר חקירה מדוקדקת להעניק אישור להתנהגותם המוסרית של נשים וגברים וטוהר מידותיהם, מעידים על בעיות של מוסר מיני בקושטא. שתי תעודות הינן אישור של בית הדין כי נערות מסוימות היו מוכות עץ, והאישור נועד למנוע לזות שפתים בעתיד.⁵⁰

בחמישה מדפי הפנקס הובאו המלצות ומליצות ששימשו פתיחות למכתבים שיועדו לנכבדים שונים ולבתי דין של קהילות אחרות ללא ציון תוכן המכתב. פעמים רבות נזכר או נרמז בהן שמם הפרטי של הנמענים.⁵¹ בשנת הת"ר (1840) הצטרף בית הדין למכתבו של ר' שאול מולכו משאלוניקי בבקשה לסייע לחכם פלוני בממון בכל מקום שאליו יגיע.⁵² המלצות אחרות דנות בעליית חכמים מקושטא לארץ ישראל: חכם פלוני ור' אברהם כ"ר מאיר מזרחי.⁵³ בפנקס כלולה גם המלצה אחת מאת ר' חיים פאלאג'י מאיזמיר על רב ירושלמי בשם ר' יצחק עובדיה, שבשל מצוקת ביתו יצא לארץ ישראל לקבץ כסף.⁵⁴

דיונים רבים בפנקס קשורים בחיי הכלכלה של יהודי קושטא בשנות השלושים של המאה התשע-עשרה ובכלל זה: פרטים על נכסי דלא נידי שהיו בידי יהודים בקושטא, על השכרת בתים ליהודים ותנאי המגורים בהם; מידע על המסחר והפרנסות של יהודי קושטא ואודות מצבם הכלכלי; עשרות תעודות בפנקס הן תביעות של יהודים בעלי בתים מדייריהם לפנות את הבתים שהושכרו להם, או תביעות לפרעון דמי השכירות. לעתים קרובות מצוינים בתעודות דמי השכירות של בתים באזורים שונים. העדויות בפנקס תואמות את המידע המצוי במקורות אחרים מתקופה זו על חיי הכלכלה של יהודי קושטא, כגון ספרות השאלות ותשובות ודיווחי הנוסעים, השגרירים והמסיונרים האירופיים. אשר למחיות היהודים: בפנקס יש ידיעות על פרנסות שונות של היהודים בקהילה ובכללן אומנויות וכן על חזקות במשלח יד מסוים; עדויות על עסקות מסחריות וביטולן; ודיון בתקנת המתווכים היהודים בבתי המסחר של העיר;⁵⁵ ולצד אלה, יש תביעות רבות לקיום שטרי חוב.⁵⁶ העדויות הישירות והעקיפות על ירידה מנכסים, קשיי פרנסה, הסגת גבול והתגברות העוני, תפסו מקום נכבד בדיווחי בית הדין ובהמלצות לסייע לנצרכים. עדויות אלה מצטרפות

47 ראה: דף 1, תעודה ד. בנוסף לכך נזכר קהל עץ חיים בדף 8, תעודה א, ראה בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 103. הסורגונים הינם היהודים שמוחמד הכובש הושיבם לצמיתות בקושטא לאחר כיבושה בשנת 1453. ראה בהערות לתעודה הנ"ל.

48 דף 2, תעודה ז; דף 3, תעודה א; דף 7, תעודה א; בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 107.

49 דף 2, תעודה ד; דף 5, תעודות ד-ה; דף 7, תעודה א.

50 דף 16, תעודות א-ב; דף 5, תעודה ג; דף 17, תעודות ד, ה, ו; בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 104-105.

51 דפים 9, 10, 11, 12, 14; בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 107.

52 דף 13, תעודה ג.

53 דף 12, תעודה ב; דף 18, תעודה ב.

54 דף 12, תעודה ה.

55 דף 2, תעודה ג; דף 5, תעודה ב; דף 6, תעודות א-ב; דף 7, תעודה ב; דף 15, תעודות א-ה; דף 17, תעודה ג; דף 20, תעודה ד.

56 דף 18, תעודות א-ב; דף 20, תעודה ג; בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 107.

לעדויות ממקורות אחרים והן מלמדות על קושי הזמן שעבר על קהילת קושטא בתקופה זו.⁵⁷
מלבד שכונת באלאט נזכרים בפנקס פרטים על מגורי היהודים בחאסקייואי ובפירי פאשה.⁵⁸
פנקס זה אוצר חומר היסטורי עשיר ויש בו פתח מוצא לבדיקה מקבילה של פנקסים נוספים מן
הקהילה, בעיקר מן המאה התשע-עשרה.⁵⁹

הפנקס מובא להלן בחלוקה לסעיפים שנעשתה על ידי. התעודות המופיעות כסדרן בפנקס,
מסומנות בכל דף בסימון אלפבית. לעתים נדירות בלבד שרד בפנקס עצמו הסימן המקורי של
התעודה.

לתעודות נספח מפתח לכל ראשי התיבות, הקיצורים, המושגים החוזרים על עצמם והמליצות
הקבועות בפנקס. כן מצורף מפתח אישים בסדר אלפבית של שמות המשפחה, ובו מצוינים
הרבנים והדיינים הנזכרים בפנקס, לפי מספרי התעודות שבהן נזכרו, וכן מובאות ביוגרפיות קצרות
שלהם.

- 57 דף 9, תעודה ח; דף 11, תעודות טז, יז, יח; דף 12, תעודות א, ג, טו; דף 13, תעודה ב; דף 16, תעודה ג;
בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 106-107.
- 58 אודות חאסקייואי ראה: דף 4, תעודה ג; דף 6, תעודה ד; דף 19, תעודה א. אודות פירי פאשה ראה: דף 4, תעודה
א; דף 5, תעודה ו; דף 7, תעודה ג. מקומות אלה סמוכים, ראה: בורנשטיין (לעיל, הערה 2), עמ' 102.
- 59 כגון: ספר הזכרונות של בית הדין בקושטא תרי"א-תרל"א (1851-1871) מיקרופילם במכון בן-צבי 2653.

פנקס באלאט

דף 1

[א] יצא עתק מפיהם ומכתבם של מע' הרבנים היושבים על מדין העי' יע"א. מעשה שהיה בענין מחצית העובון¹ ודן את הדין מוהר"ם קצינו² בטבעות קידושין וסבלונות ועשה פשרה ונטל הבעל סך מעט ביותר על המחצית, ובמתנה שנתן אביה לבתו אחר הנישואין בעבור לוט"ו³ כשמתה אם הכלה דן אותה כנכסי מלוג.⁴ והכונ"ה⁵ שניתן לשושבין אבי החתן בכלל הנדוניא כנהוג לא בא לכלל חלוקה כלל, כי זה הוא מתנה לגמרי מאותה שעה ואין בו טעם שור טבוח.⁶

[ב] כתב הרב יד המלך¹ זלה"ה בספרו דף כ"ב ע"א וז"ל: וזהו ראיתי בכתבי מנ"ר כמוהר"ר יצחק ב' דוד ז"ל² דכשמת הולד תוך שלשים למיתת אמו והיה הולד בר קיימא, לבני רומניא חולקין, ולבני ספרד הבעל יורש את הכל, וכשלא הניחה זרע דחולק הבעל עם יורשי האשה במה שהוא מצוי, היינו, דוקא בנדוניא, אבל המדודים דין חוב יש להם, ואף שאינו מצוי חייב להשלים מחלקו בנוגע לו בנדוניא.³ כך ראה למוהראנ"ח ח"ב⁴ ודלא כס' הרב מגיד מראשית.⁵

בסוגרים מרובעים צוינו מלים בלתי ניתנות לקריאה. כפי שצוין במבוא הועתק הפנקס במלואו, אולם ויתרנו על העתקת מליצות שונות מדפים 9-14 שעניינן ספרותי יותר מהיסטורי. מליצות והמלצות בעלות משמעות היסטורית מאותם דפים הועתקו ככתבן וכלשונן: דף 9, תעודות ה, י, יא; דף 11, תעודות טז-יח, כ; דף 12, תעודות א-ג, ה, טו; דף 13, תעודות א, ב, ג; דף 14, תעודות ב-ד, ז, טז, יז.

דף 1, תעודה א

1 על פי תקנת ההשכון, כפי שנהגה בקושטא, נקבע כי מי שמתה אשתו בחייו בלי זרע של קיימא חולקין מה שנשאר מנדונייתה ה'מדודים' אשר נכתבו עליו בשטר הכתובה, אם יש לבעל קרן קיימת מלבד מה שנוגע לחלקו מהנדוניה יפרע מאותה קרן חצי המדודים. אולם אם אין לו ממון אבדו כל המדודים, כיוון שאין לו תמורתם לא במעות ולא בחפצים ובנכסים אחרים, ואין מחייבים אותו לפרוע ממחצית הנדוניה הנוגעת לחלקו. המדודים הינם ה'קונטאנט' שניתנו לחתן על ידי אבי הכלה כמוהר בעת השידוכין ומיד לאחריהם ושום שידוך לא התבצע בלעדיהם. בדרך כלל ניתן לחתן סכום כסף גדול או חפץ בעל ערך כדי שיסחר בהם. לעתים שלח החתן לכלה תכשיטים כנגד סכום המדודים. אודות תקנת ההשכון בקושטא והשוואתה עם תקנות בעלות אופי דומה בקהילות ישראל בתקופות קודמות באשכנז ובספרד ראה: לאה בורנשטיין-מקובצקי, 'תקנות קושטא בירושה וביטויין בחיי החברה בתקופה העות'מאנית', בתוך: מורשת יהודי ספרד והמזרח — מחקרים, ירושלים תשמ"ז (בדפוס).

2 ר' משה קצינו. נקרא גם ר' ישעיה משה בכ"ר אליהו קצינו.
3 כנראה צריך להיות כתוב 'דיט"ה' (Dita), שמשמעותה בספרדית-יהודית: נדוניה.
4 הבעל היה רשאי לקבל רווח מהכנסות הרכוש שהביאה מבית אביה בעת הנישואין או שנפל לה אחר הנישואין.
5 נראה שהמשמעות הינה מתנה.
6 ב"ק פרק שביעי, סה ע"ב. המשמעות: אתה רואה נזק לפניך.

דף 1, תעודה ב

1 ראה חיבורו של ר' אליהו פאלומבו, יד המלך.
2 ר' יצחק בכ"ר דוד.
3 זו תקנת ההשכון. ראה לעיל תעודה א, הערה 1.
4 ר' אליהו ׳ חיים, מים עמוקים, חלק ב, ה, סו, פט.
5 כאן מסתיים הציטוט מתוך ספר יד המלך, דף כב ע"א-ע"ב. ראה: מגיד מראשית, דף כו ע"ג וע"ד; שמן המשחה, חלק א, הלכות אישות, צח, דף עז ע"א.

[ג] עת"ק.¹ זה הוא מה ששמעתי מפי מוהר"א בכמה"ר יעקב² מה שנוהגין לדון פה קוש' יע"א. בני ק"ק ספרד כשיש לו זש"ק הבעל יורש הכל. וכן המתנות שמקבלים מאבי החתן והכלה ושאר העם וכן בנכסי מלוג הבעל יורש את הכל; ואם אין לו זש"ק חולקין הבעל עם יורשי האשה שוה בשוה. ובטבעות של קדושין המנהג לפשר ביניהם.³ והמתנות של ליל ב' הכל לבעל, יען שמה שנותנים הוא בעבור הוצאת אכילת הסעודה.

בני רומניא כשיש לה זש"ק חולקין הבעל עם הזש"ק שוה בשוה. ובמתנות שמקבלים מאבי החתן והכלה ושאר העם, וכן בנכסי מלוג, נוטל הבעל שלשה חלקים והזש"ק חלק אחד. וכשאין לה זש"ק חולקין הבעל עם יורשי האשה שוה בשוה. ושאין ידוע מאיזה קהל הוא, מסתמא דנין אותם כבני ספרד עד שיביאו ראיה שהם מבני רומניא.⁵ והוצאות קבורתה אם יש לו, חייב להוציאם מכיסו ואם אין לו מוציאם מן האמצע.⁶ ואמר לנו מוהר"א הנז' ⁷ בשם הרב הגדול כמוהר"א פאלומברו ⁸ דזה תליא מלתא אם הוא נערך, ⁹ דהיינו, אם פורע עריכה נקרא יש לו, ואם לא — נקרא אין לו. והוצאת רפואת חוליה אם הוציא מכיסו הפסיד הכל מכיסו, ואם מכר מלבושי אשתו לצורך רפואתה, מה שנעשה עשוי דלא גרע מכלו ונאבדו.

[ד] אלו הקהלות מבני רומניא בפנקס המלך סורג'ונליס.¹

דף 1, תעודה ג

- 1 העתק, ייתכן שמדובר בהעתקה של תקנת ההשבון של הקהילה.
- 2 ר' אליהו בכ"ר יעקב.
- 3 ראה בנדרון לעיל, תעודה ב. ר' שמואל חיים מצטט את ר' אברהם מיוחס (שו"ת בני אברהם, אה"ע כד) ואת ר' דוד אגוזי שחולקין אפילו אצל בני רומניה במתנות. הוא מציין שזה חמישים שנה ראה שרבני העיר הגדולים דנו בין לבני ספרד ובין לבני רומניה לחלק הנדוניה מן הנמצא דווקא, וכן נהג הוא בבית דין רבה שבראשו עמד. ראה: שמן המשחה, הלכות אישות, צח. הוא גם מציין שבמאה התשע-עשרה פשטה ההוראה 'דבנכסי צאן ברזל הבעל נוטל ג' חלקים וירוש' רביע, ובמתנות שנותן אבי הכלה לחתנו כתוך חופתו וכן מה שנותנים קרובי האשה [...] שחולקים בשוה' (שם, צה).
- 4 ליל שני לנישואין. גם בשאלוניקי נהגו (עוד במאה התשע-עשרה) לכרך ברכת אירוסין ביום מסים, ורק למחרתו בירכו ברכת הקידושין, והחתנים מתענים בו ביום. ראה: דוד א' רקנאטי (עורך), זכרון שלוניקי, א, תל-אביב תשל"ב, עמ' 87.
- 5 בהקשר למנהג זה ראה דברי ר' שמואל חיים, שמן המשחה, הלכות אישות, צח, דף עז ע"א.
- 6 ראה בנדרון: זכרנו לחיים, חלק ב, אה"ע, אות מ, מחצית העזבון, דפים סז ע"ב-סח ע"א.
- 7 ר' אליהו בכ"ר יעקב, ראה לעיל, הערה 2.
- 8 ר' אליהו פאלומברו.
- 9 דייני קושטא קבעו שמי שיש לו הוא זה הפורע עריכה, דהיינו, פורע מסים לקהילה, ומי שאינו פורע נקרא אין לו. ראה: משנת ר' אליעזר, חלק א, כב, דף קפה ע"ב.

דף 1, תעודה ד

- 1 תעודה זו היא אחד המקורות לתיאור הקהלים הסורגוניים (Sürgün) בקושטא. קהלים אלה נוצרו בעקבות ההתיישבות הכפויה של יוצאי ערים כבושות, בעיקר מיוון ומתורכיה, בבירה העת'מאנית לאחר כיבושה בשנת 1453. הסורגונים היהודים, שהיו ממוצא רומניוטי, ייסדו קהלים שנשאו את שמות ערי מוצאם. הם היו בעלי סטאטוס מיוחד ומוגדר כלפי השלטונות העת'מאנים, וחופש התנועה שלהם מחוץ לקושטא הוגבל; שאר אחיהם, ה'קנדי יילי' (Kendi Gelen), לא היו זקוקים לאישור השלטון העת'מאני כשרצו לצאת מן העיר. בידינו נתונים מלאים ממקורות עת'מאניים ועבריים על אותם קהלים. ראה לאחרונה Leah Bornstein-Makovetsky, 'Fonti Ebraici sul Surgun Ebraico nell' Impero ottomano', *Annuario di Studi Ebraici*, XI (1985/7) pp. 99-113. נראה שרשימה זו נערכה והוכאה בפנקס לצורך קביעת בית הדין על מי יחולו מנהגי הירושה הנוכרים בתעודות הקודמות, שהרי הקהלים הסורגוניים היו כלם רומניוטים, בעוד שרוב

פולי ישן. פולי חדש. אכרדה. יאנבול. ויריה. קאסטוריא. איסטיף. טיריה. סאלוניקי. פאקראסי. דימוטיקה. סינאף. אדאליה. איגריבוז. שירון. ניקופול. סאמאטיא. פאלאטיא. אינדרני. ג'אנא חברה. ומוהר"א בכמה"ר אליעזר העיד שנמצא כתוב בכתבי מוהר"י אסא זלה"ה: ק"ק ג'אנא עבר לספרדים ע"י ח"ר יצחק אלנקוה מ"ך בחברת בני רומניא וחברת בני ספרד. ברם מוהר"א ב' יעקב העיד שמעולם לא ראה כך כי אם דנין אותם כבני רומניא. אלו הקהלות בני ספרד בפניקס המלך קיינדי ילין:² גרוש. סיניורה. פורטוגאל. קאטאלאן]³ אלאמאן. מאיור. קאלאבראייא. קורדובה. מיסינה. ציצילייא. בודין. מדרש המון. זיידיק. נוה שלום.

דף 2

[א] שבועת אלמנה תניח ידה על החומש ויאמר לה המשביעה. שבועה. ע"ד המב"ה וע"ד הנב"א ועל דעתנו שלא התפיסך בעליך צרי, ושלא גבית עדין כתובתיך, ושאיך לך כתובה אחרת, ושלא החבאת ושלא הברחת ושלא גזלת ושלא גנבת ושלא תפסת מנכסי בעליך שום דבר שבעולם, לא בחייו ולא לאחר מותו, וגם שלא מחלת ולא מכרת ולא משכנת ולא נתת לו במתנה כתובתיך לא כולה ולא מקצתה. ותענה האלמנה אמן.¹

[ב] ע"ד השאלה שנשאלה מאתי, שראובן היה שוכר בבית אחד מבתי ש' בעד ס"מ לח'. ובתוך הזמן שהיה דר השוכר נו' בבית הנו' רצה המשכיר הנו' להעלות השכירות מהבית הנו' מחמת שנתייקרו הבתים. וע"ז נשתוו ביניהם והוסיף לו שכירות ונתרצו שניהם. והנה בעת"ה תובע המשכיר נו' מאת השוכר הנו' שנתן לו דמי אנאחטאר אחג'סי מהבית הנו' עפ"י תוספת השכירות הנו'. וע"ד פתגם שאלו מאתי אם חייב השוכר הנו' לתת דמי אנאחטאר אחג'סי מחדש אם לאו. ואנכי הבא עה"ח באתי אל האר"ש, איך פטיר ועטיר השוכר הנו' מדמי האנאחטאר אחג'סי נו' פטור גמור בהחלט, כי כן שורת הדין מחייבת. ולמכתב לחזקיה"ו ולראיה ביד השוכר הנו' באתי עה"ח פה העירה קוש' יע"א, ושריר ובריר וקיים. מפי מנ"ר מו"ר מוהר"ש חיים נר"ו העתקתי. שמואל חיים יצ"ו.

קהלי ה'קנדי ילין' היו ספרדים, ועתה, במאה התשע-עשרה, שעה שהאוכלוסייה התארגנה בשכונות, היה צורך לזהות את היורשים לפי ההשתייכות הקהלית של משפחותיהם בעבר. לרשימה זוהי של קהלים, אם כי לא בסדר המובא כאן ראה: שו"ת משנת ר' אליעזר, חלק א, קפה ע"ב.

2 ה'קנדי ילין': אלה שבאו מרצון. ראה לעיל, הערה 1.

3 המלה מטושטשת.

דף 2, תעודה א

1 בספרות השו"ת של חכמי קושטא מצויות עדויות על שבועת אלמנה, כגון זו שניתנה ביום י בטבת תק"ץ (5.1.1830). שלא בפני יורשי הבעל. ראה: מטה לחם, אה"ע, כו.

[ג] איש כי ימות וכן אין לו, חתנו או אחיו יכנס לסרסור בבית הסוחר¹ מכח זכות המנוח. וכן היה מעשה דהניח יתום והיו נותנים לו חלקו ואח"כ מת היתום, והיורש שלו היה אחותו בעולת בעל. שאל האיש חתן המנוח אם יש לו חזקה, והשיבו² שכפי תקנות הסרסורים יש חלק וזכות לחתן הנפטר, ושינתן לו חלקו הראוי ואיש לא ימחא בידיה.

[ד] להיות שהר' אליעזר אשכנזי המכו' ג'ליבי יצ"ו מכר לשעבר מחצית מהמולק¹ חה"כ ידוע לו בכפר חאסקיואי יע"א במחוז פארמה קאפי² לתוגר אחד ידוע. ונשאר דר החר"א הנז' בבית א' שבתוך מולקי חה"ב הנז'. והנה בעת"ה דרוש דרש החר"א הנז' זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד הבאים עה"ח להיות בידו לעדה ולראיה מהמנא איך נשאר לו חזקה במחצית מולקי חה"ב הנז' כאשר תקנו קדמונינו רבני וגאוני עולם האיתנים מוסדי הארץ. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח הוזקנו לדרישתו, וכתבנו ונתנו לו. וזאת התנה איך עפ"י ההסכמות והתקנות שתיקנו הרבנים הקדמונים חלקם בחיים שכל המוכר בית מקנתו לגוי שנשאר חזקת המקום להמוכר שהוא כידוע³. הנה כי כן, עפ"י כל האמור נשאר מחצית חזקת כל המולקי הנז' להמוכר הנז' כאשר תיקנו הגאונים מתקני ההסכמות זלה"ה. וכל מי שיבא לדרוף אחריו ולהסיג את גבולו ארור כו' קללה כו' וליטריקיה חויא דרבנן דלית ביה אסוותא⁴ ושומע לנו ישכון בטח ושקט ושאנן וחזקת שארית ישראל לא יעשו עולה כלל. ולמכתב לחזקיה"ו ועל הדין ועל האמת באנו עה"ח פה עירינו קוש' יע"א וש"ו וקים. חיים עובדיה נתן יוסף דוד קמחי אליעזר די טולידו רפאל שבתי'ן שוהם. עפ"י העדות המוצג לעיל דחתים עליה עד אחד דאתברר לנא חתימת ידו דהיא היא אשרונה וקימנוה כדחזי לפו"ד ואתקים. ועוד סהדא אחרינא⁵ בעל פה דאתא קדמנא ונתקבל עדותו לפנינו ב"ד כדחזי, ונמצאו דבריו מכוונים ככל הכתוב לעיל. הנה כח חזקת החצר הנז'ל קמה וגם ניצבה להר' פ' הנז'ל וכו'.

דף 2, תעודה ג

- 1 כינוי מקובל למתווך. אודות תקנות של סרסורי הסוחרים בגאלאטה שאושרו על ידי בית דין רבה בשנים תצ"א (1731) ותק"י (1740) עיין: משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, לג, לח-לט, עג. על המתווכים ראה: בורנשטיין (לעיל, מבוא, הערה 3).
- 2 חזקה על פרנסה זו. ראה במאמרי הנ"ל.

דף 2, תעודה ד

- 1 בספרות השו"ת של החקופה נזכר מונח זה פעמים רבות, כגון על יהודי הרוצה למכור מלק בית לנוכרי בשנת תקע"ח (1818), ראה: שמן המשחה, הלכות אישות, פב; ידיעה על ירושת חצי חזקת מולקי, ראה: משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, פח; ידיעה על מישכון מולקי על ידי שני שותפים בשנת תר"ה (1845), ראה: שם, חו"מ, א.
- 2 אחד ממחוזות שכונת חאסקיואי. בפנקסי קושטא מצוינים מחוזות כל רובע בפירוט.
- 3 אודות תקנות חזקת הבתים בקושטא מצוי חומר רב בספרות הרבנית למן המאה השש-עשרה ואילך.
- 4 יכיש אותו הנחש של החכמים שאין ממנו רפואה, על פי שבת קי ע"א.
- 5 עדות אחרונה.

[ה] להיות שהר' אליעזר אשכנזי ה"י מכר מחצית מכל מולקי חה"ב ידוע לו לתוגר אחד ונשאר לו חזקה בעלים הראשונים כידוע. והנה בעתה דרוש דרש מאתנו אם זכות האודה באשיל"ק¹ ממחצית המולק"י הנו' הוא שלו, וקודם לזולתו. ואנחנו ב"ד, אחר שנשאנו ונתננו בדבר הלכה עלתה הסכמתנו שזכות האודה באשיל"ק הוא שלו וקודם לזולתו; האמנם אם יבא איש אחר ויקבלנו בו"שכולי² אזי יעמדו לדין וכתנהי יעשה.

[ו] תקצ"ט אייר¹

הן היום בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין החר"א המון הנו' אחו"ה עם הר"ם הנו' אחו"ה. ותבע החר"א הנו' מאת הר"ם הנו' שיצי"ח² מהסך ארבעה אלפים גרוש' הנו' ל שכבר עבר זמן זמנם מהזמן שהרחיב לו לפרעון הסך הנו' עפ"י מה שחילו פניו מעלת ב"ד רבא עלין³ הע"י כנז"ל. ועדיין לא יצי"ח מפרעון הסך הנו'. ועוד תבע ממנו סך ת"ק גרוש' אחרים שחייב לו בתורת משכנתא בשטר אחתי (?) שבידו. וע"כ אליו תבע החר"א המון הנו' למכור את המולקי הנו' לאיש נכרי ולהפרע זכותו מדמי מחירו, כי כבר טרח ויגע בעשר אצבעותיו ולא נזדמן לו עד הלום קונה ישראל להמולקי הנו'. והר"ם הנו' הודה ע"כ הנו' ל, הן על הסך ארבעת אלפים גרוש' הנו' ל והן על הסך ת"ק גרוש' הנו' ל והיו דבריו שדחיקא ליה שעתא טובא. והנה אנחנו ב"ד אף שעפ"י שוה"ד הגמור היה חייב הר"ם הנו' לצי"ח כל הסך הנו' עד תשלום ל"א יום נמנים מהיום, הנה חילינו פני החר"א הנו' והרחיב לו את הזמן שיצי"ח עד תשלום ס"א יום רצופים נמנים מהיום כדי שבמשך זמן הנו' אולי יחנן ה' ויזדמן קונה ישראל להמולק"י הנו' ל. וקנינו מיד החר"א הנו' על הרחבת הזמן הנו' קגמ"ך במדל"ב כתחז"ל. ובכך עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"ם הנו' ל לצי"ח על הסך ארבעה אלפים ות"ק גרוש' הנו' ל ע"ס ס"א יום נמנים מהיום לכל יעבור. ואם ח"ו לא יצי"ח הר"ם הנו' עד תשלום הס"א יום הנו' ל, הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לימין החר"א הנו' לסעדו ולתומכו ולכוף להר"ם הנו' ככל הבא מידם למכור את המולקי הנו' להקונה המזדמן בו בפרק, ואפי' שיהיה מעם נכרי ושיתן טאקרי"ר⁴ בו בפרק עפ"י נימוסם ויתפרע החר"א הנו' כל זכות הסך הנו' מדמי מחירו. ואם הותיר או פיתח הוא

דף 2, תעודה ה

- 1 לא ברורה משמעותה המדויקת של זכות זו. כרי שמדובר בזכות לקבל חזקה על הנכס. המשמעות של אודה באשי, בתורכית: oda basilik, הינה ראש המשרתים; oda בתורכית משמעותו: מחסן סחורה.
- 2 לא ברורה לי משמעות מלה זו.

דף 2, תעודה ו

- 1 22.4.1839, ועיין בסוף התעודה.
- 2 שיצא ידי חובתו. לביטוי זה בספרות השו"ת של התקופה, ראה: זכרנו לחיים, חלק ב, חו"מ, אות ב, סימן ט, דף עט ע"ב.
- 3 על בית דין זה עיין במבוא.
- 4 היתה זו טירחה ללכת לפני המוטיבילי (הפקיד הממונה על ההקדש 'וקף') ולתת טאקרי, ראה: משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, כב. אודות כתבי טאקרי שנשלחו לשלטונות בקושטא ראה: חקות החיים, חו"מ, צא. ידיעה מאותו זמן לערך מציינת את המנהג לרשום את הבית הנמכר על שם הקונה 'בפנקס האימלאק אשר נתן טאקרי מפיראג'יט ע"ש הקונה', וכן את העובדה שחייבו את הבנות 'לתת טאקרי' לאחיהן היורשים, ראה: זכרנו לחיים, חלק ב, חו"מ, נ, נחלות, סעיף א, דף קלו ע"ב-קלח ע"א; חקות החיים, חו"מ, עג, דף קד ע"א.

על הר"ם הנז' וחייב להשלים את הפחת בה שעתא וכנז' מאחו"ה. ויעמידו חק ומשפט בישראל ועליהם תב"ט כ"ר. ומבארים אנחנו שמ"ש לעיל לכוף להר"ם הנז' למכור את המולקי הנז' וליתן טאקרי"ר וכו', הכוונה, היינו לכוף שלא יערער על מכירת המולקי הנז', כי כבר כתוב ע"ש החר"א הנז' בפנקס הוואקוף,⁵ והרשות בידו למכרו על ידו בו בפרק ככל הנז'ל. וההוה ביום שמנה לח' אייר תקצ"ט וש"ו

כמהר"ש ש' יקר⁶ כמוהר"י עלי הי"ו⁷ כמוהר"א די טולידו הי"ו

[ז] הן לריב ומצה שנפל בין הר' משה אלחאראפ' הי"ע עם אשתו מ' זינכול ת"ם על היות שעד הלום היו יושבים איש ואשתו יחד בבית הידוע מעזבון מ"א של הר"ם הנז' ומתפרנסים יחד עם מרת אמו של הר"ם הנז'. ומזה ימים על אודות הקטטות המתרגשות בין כלה וחמותה הלכה מבית בעלה הנז' האשה הנז' מ' זינכול וישבה לה בבית אמה. ולעת הלום שנח רוגזה ורצתה להיות יושבת עם בעלה הנז' בבית חמותה הנז' כאשר היתה באמנה, וחמותה הנז' מסרבת בדבר. הנה בפנינו כ"ד הבאים עה"ח עמדו לדין אם האשה הנז' עם הבעל הנז', ותבעה מאתו שרצונה של בתה הנז' להיותה הולכת לביתו, ושאל לא תתרגזה חמותה כנז' הנה יקח לה מדור לפי כבודו וידור אצלה כאורח כל ארעא. וגם תבעה ממנו מזונות הראויים לה על העבור מר"ח ניסן עד הלום, ועל לעתיד לבא ע"כ הימים שלא יקח לה מדור כנז'. והבעל הנז' טען כנגדו לפטור עצמו. ואנחנו כ"ד הבאים עה"ח אחרי שמוע טענותיהם, הנה עלתה הסכמתנו שחיובא רמייא על הבעל הנז' ליקח לה מדור עכ"פ בקרב ימים, מאחר שהרי היא מוכנה כהיום הזה לילך לבית בעלה וחמותה מסרבת בדבר כנז', וחייב לדור אצלה ולהספיק לה מזונות כהלכת גוברין יאודאין. ומאי דיני בני ע"כ הימים שלא יקח לה מדור כנז' עלתה הסכמתנו, וחייבנו לו בסך ט"ו גרוש' בכל שבוע, ועל העבור ג"כ חייבנו לו בסך ששים גרוש'. ובכן אם ח"ו יתן הר"ם נז' כתף סוררת על איזה דבר מהנז'ל, הנה ענינו בנאמני ארץ מע' ממוני הזמן שבכפר חאסקיואי יע"א המה יעמדו לימין האשה הנז' ולכוף להר"ם הנז' שיצי"ח מכל הנז'ל. ויודע היום כי יש אלקים ש"ב, ועליהם תב"ט. וההוה ביום ח' לח' אייר מש' התקצ"ט ליצירה וקיים.

כמהר"ש ש' יקר⁶ כמוהר"ר יהושע עלי הי"ו⁷ כמוהר"א די טולידו הי"ו

5 אודות הרישום בפנקס הוקף מצויים מקורות רבים. לידיעה מן המאה השבע-עשרה ראה: ר' יהושע בנבנשתי, שו"ת שער יהושע, חו"מ, הוסיאטין תרס"ד, כו. בידיעה מן המאה התשע-עשרה נלמד כי מנהג בני העיר היה למכור זה לזה בתים בשטר עברי בלי לרושמו בדרך כלל בפנקס הוקף, ראה: זכרנו לחיים, שם. לעומת זאת נזכר במקור אחר עניינו של יהודי שהעביר בית בפנקס הוקף על שם יהודי אחר. זה מעין כתב שטר אמנה למעביר, שלפיו יהיה מוכן תמיד לכתוב הבית 'בחוגיט הוואקוף' על שמו או על שם בא כחו, ראה: משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, כב. ידיעה אחרת מן המאה התשע-עשרה מוסרת על מולקי שנכתב על שם השוכר היהודי 'בפנקס הוואקוף קטעי פיראט כנימוסם', ראה: פרת יוסף, חו"מ, ח. מצויה אף ידיעה על רישום בתים על שם האשה בפנקס הוקף, ראה: משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, ו. ונאמר שם 'דפשטה ההוראה בעירינו קושטא יע"א בכל ההקנאות בתים וקרקעות לכטא בשפתים ולכתוב בשטר המכר איך הוא סמך דעתו בלתי כתיבת והעברת המוטיבילי בפנקס הבאקוף', שם, דף יג ע"א.

6 ר' שבתי ש' יקר, שמו המלא היה ר' רפאל שבתי ש' יקר.

7 ר' יהושע עלי.

דף 3

[א] תקצ"ט ניסן אייר¹

זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד הבאים עה"ח איך לעתות כאלה שהר' יוסף קורונויל ה"י גירש לאשתו בגט כריתות כדמ"ו. הנה יען האשה הנז' הנה היא מעוברת, הנה ע"ד ההנקה של העובר הנז' מיום צאתו לאויר העולם והלאה עד שיהיו לו כ"ד חדשים רצופים, וגם ע"ד המלכושין והוצאות שיצטרכו להעובר הנז' כל משך זמן הנז', הנה באפי תרי מינן הבאים עה"ח נתחובה האשה הנז' ושעבדה מעכשיו גופה לחלבה לר' הרשב"א זלה"ה להניק את העובר הנז' כל משך זמן הנז' ולהוציא כל ההוצאות הצריכים לו כאמור מכיסה, ואפי" ע"ס עשרים גרוש' לשבוע בפשי' ולא כד"ג, מבלי שתיטול מהר' יוסף נז' כי אם סך שלשים גרוש' בכל חדש בעד כל הנז"ל ולא עוד. ונעשה ונגמר כל זה בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד האשה הנז' ובש"ח בכל תקף שנשבעה האשה הנז' לצי"ח מכל הנז"ל. ויען היתה ההשואה ביניהם שהאשה הנז' תשב בבית אביה הוא הר' יעקב ה"י, הנה נתחב מעכשיו אבי האשה הנז' באפי תרי מינן בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מידו כתחז"ל להר' יוסף הנז' בסך שני אלפים גרוש' ולפורעם בפרק הזמן שיגרש לבתו הנז' או להעובר הנז' מביתו תוך משך זמן הנז"ל פגוש' בו בפרק לבל יעבור. ומ"מ דא תהא למיקם, שעפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על האשה הנז' ומ"א הנז"ל לצי"ח מכל הנז"ל האי כדאיתיה והאי כדאיתיה² עפ"י כל האמור. ולמכתב לחזקיהו באנו עה"ח.

וההוה בשליש אחרון לח' ניסן משנתנו התקצ"ט ליצירה פה קוש' יע"א ושריר ובריר וקיים. כמהר"ר ש' יקר כמהר"ר יהושע עלי ה"י כמהר"ר אליעזר די טולידו ה"י

[ב] זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד הבאים עה"ח איך באפי תרי מינן דרש הר' נסים ליאון ה"י מאת השוכר שלו הר' דוד גיפרוט ה"י ע"ד הפניה והסלוק מהבית המושכרת לו בכפר חאסקיואי במחוז קורת זהב יע"א, וגם שיצי"ח מהסך ששים וחמשה גרוש' שחייב לו משכירות הבית הנז' ע"ס ח' ניסן משנתנו. והר' דוד הנז' הודה על חובו הנז' והיו דבריו שדחיקא ליה שעתא. וניתן גמר בדבר שנתחב הר"ד¹ הנז' לצי"ח הסך הנז' מהיום והלאה בקרבת² יו"ד גרוש' בכל שבוע בצירוף שכירות הבית הנז' שהוא סך עשרים גרוש' בכל חדש. וגם זמן ניתן לו על פניתו מהבית הנז' י"ב חדש רצופים נמנים מהיום לבל יעבור. ובפירושא אתמר שבהיות האופן שיצרף הר"ד הנז' מהקצבה הנז' ג' חדשים במ"א ולא יצי"ח מהכל בב"א, הרי מעתה חיובא רמיא עליו להסתלק מהבית הנז' בה שעתא לבל יעבור. והכל נעשה בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד הר"ד הנז' באפי תרי מינן לקיים כל הנז"ל, באופן שמעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא עליו לצי"ח הסך ס"ה גרוש' הנז"ל, בצירוף שכירות הבית הנז' בקצבת יו"ד גרוש' בכל שבוע, דהיינו, חמשה גרוש' בכל שבוע לחש' הסך הנז"ל, וחמשה גרוש' לשבוע לחש' שכירות הבית הנז'. ובהיותו מצרף שלשה חדשים

דף 3, תעודה א

1 אפריל-מאי 1839.

2 הוא הולך לפי שיטתו והוא הולך לפי שיטתו, ברכות כד ע"א.

דף 3, תעודה ב

1 הר' דוד.

2 לערך.

במ"א כנז"ל חיובא רמיא עליו להסתלק מהבית הנז' בה שעתא לבל יעבור. ואם ח"ו יתן הר"ד הנז' כתף סו' על איזה דבר מהנז"ל, הנה עינינו בנאמני ארץ מע' ממוני הזמן שבכפר הנז"ל הע"י המה יעמדו לימין הר"ן³ הנז' לסעדו ולתומכו ולכוף להר"ד הנז' שיצי"ח מכל הנז"ל ויעמידו חק ומשפט בישראל, ועליהם תב"ט כ"ר. ומבאים אנחנו שכלל זמן היותו מצרף ג' חדשים במ"א, בין בהיותו חובו הנז"ל עליו ובין אחר שיצי"ח מחובו הנז"ל ויצרף מקצבת השכירות הנז"ל ג' חדשים במ"א על הכל חיובא רמיא עליו להסתלק בה שעתא. ודא תהא למיקם. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח. וההוא ביום ר"ח אייר מש' התקצ"ט ליצירה ושו"ב וקיים.

כמהרר"ר שבת' נ' יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו הגהה בצד: על השוכר הנז' להסתלק מהבית הנז' בתשלום הי"ב חדש הנז"ל עכ"פ לכל יעבור וגם חיובא רמיא.

[ג] זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד הבאים עה"ח איך על עסקי ריב"ה שנפלו בין הר' יעקב שלום הי"ו עם אשתו מ' איסטריליא ת"ם, וגדלה שלהבת המריבה ביניהם עד שבאו לידי גירושין כהיום הזה בפנינו, הנה בכלל ההשואה שהיתה ביניהם הוא שנתחייב מ"ע בפנינו אבי האשה הנז' הוא הר' יעקב עבוד הי"ו לחתנו הר"י שלום הנז' ככל אשר יוכשר בעינינו, ואפי' ע"ס שני אלפים גרוש' בפשי' ולא כד"ג. ובכן, אחר שנשאנו ונתננו בדבר עלתה הסכמתנו וחיובנו להר"י עבוד הנז' לחתנו הנז' בצירוף כל ההוצאות שהיו בענין הגירושין הללו בסך אלף ור"ן גרוש' ולפורעם תוך ס"א יום רצופים נמנים מהיום מחצית הסך הנז' בכל תשלום ל"א יום רצופים לבל יעבור. ולבטחון זה נשאר ברשותינו הפירג' והמלבושין של האשה הנז' עד יצי"ח מכל הנז"ל והכל נעשה בקגמ"ך במדל"ב מיד הר"י עבוד הנז' כתחז"ל. ובכן, אם ח"ו יתן הר"י עבוד הנז' כתף סו' על איזה דבר מהנז"ל, הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לימין הר' שלום נז' ולכוף להר"י עבוד הנז' שיצי"ח מכל הנז"ל. ויודע היום כי יש אלקים ש"ב ועליהם תב"ט כ"ר. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח. וההוא ביום ט"ו לח' אייר משנתנו התקצ"ט ליצירה¹ פה קוש' יע"א ושריר ובריר וקיים.

כמהרר"ש נ' יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו ביום כ"ו אייר פרע הר"י עבוד הנז' את הסך אלף ור"ן גרוש' שנתחייב לחתנו המגורש וקבל המשכונות שהיו לו ברשו' ב"ד קגמ"ך מידו.

[ד] תקצ"ט אייר

זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד הבאים עה"ח להיות לראיה מהמנא ביד האפוטרר' של היתום קטן הר' אליעזר הי"ו נכדו של הר' שמריה ב' יוסף נ"ע ה"ה הראשון אדם הח' הש' סוה"ר כה"ר יצחק אקשוטי נר"ו ומשנהו הח' הש' כה"ר דוד אלבוחר נר"ו, איך על אודות הסך שני אלפים גרוש' שניתן גמר להגבות על ידם לאלמנתו של הר' שמריה הנז' היא האשה מ' שיניורה ת"ם, שנוגע לחלק היתום הנז' סך אלף גרוש' כמפורש בפתקא דבי דינא שכידה. ושם נאמר שהסך ת"ק גרוש'

3 הר' נסים.

דף 3, תעודה ג

1 29.4.1839.

מכוללות הסך הנו' זיכתה אותם האשה הנו' להיתום קטן הנו' בזכיה ע"י האפוטר' הנו' גופא מהיום ופירי בשעה אחת קודם העדר האשה הנו' מן העולם. הנה לעת הלום למודעי אנו צריכים שהסך ת"ק גרוש' הנשארים לזכות האלמנה הנו' גופא ופירי בהחלט קימו אותם מצות פריעה באופן זה, דהיינו, קיורדי¹ אחד שהיה עזבון היתום קטן הנו' בסך חמשים גרוש' ועוד קושאק² אחד בסך ק"ן גרוש'. ועוד עשרים גרוש' שנתנו בעדה לשכר הסופר של הפתקא של הגובינא הנו',³ ועוד סך ר"מ גרוש' פרעו בעדה ממעות בעין ע"י חד מנן דחתום בתרא, באופן שעלה הכל לסך ת"ק גרוש'. והסך ת"ק גרוש' הנו"ל אשר זיכתה אותם להיתום הנו' גופא מהיום ופירי בשאק"ם, האשה הנו', הנה הנם נשארו ברשות האפוטר' נו' להניחם על ידם לריוח היום והפירות תאכל אותם האשה הנו' עד שעה אחת קודם מיתתה כנו"ל. ודא תהא למיקם. ולמכתב לחזקיהו באנו עה"ח. ומבארים אנחנו שהסך ק"ן גרוש' מהקושאק הנו' היא באופן זה, דהיינו, סך מאה גרוש' שפרעו בעדה להאיש אשר משכנה אותו בידו הקושאק הנו' לצורכיה וסך חמשים גרוש' הוא שהקנו והחליטו לה הקושאק הנו' בסך מאה גרוש' שנוגע לחלק היתום הנו' סך חמשים גרוש'. וההוה בשליש התיכון לחדש אייר מש' התקצ"ט ליצירה פה קו' וקים כמהר"ר שבת י' יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו

[ה] בהיות שהח"ר מנחם הלוי הנו"ל מזה זמן מכר את המולקי שלו הנו"ל להח"ר אהרן חאסאן הי"י כידוע, והנה בעת"ה בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח' הש' כה"ר מרדכי אצורטאס הי"י בשליחות הר"א חאסאן הנו' עם השוכר הר' אברהם הכהן הנו"ל, ותבע ממנו ע"ד הפניה והסילוק מהבית הנו"ל. והיו דבריו שבסוף חדש טבת משנתנו כיומא דמשלם זימניה הנו"ל התרה בו הר"א חאסאן הנו' שיסתלק מהבית הנו' בו בפרק, ושעל כל הימים שידור בו עכ"פ יתפרע ממנו בערך השוה הבית הנו' להשכירה לאחרים. ובכך תבע ממנו הן על העבור שיפרע לו כפי שוויה כאמור והן על העתיד שיסתלק מהבית הנו' בה שעתה כנו"ל. והר"א השוכר הנו' הודה ע"כ הנו"ל, אלא שהוא בעי', ונתחנן שירחיב לו עוד זמן מה לדור בבית הנו' שכבר ביקש עד הלום מקום לדור ולא נזדמן לידו. ובכך ניתן גמר בדבר ביניהם בפנינו שעל הארבע חדשים שעברו מסוף ח' טבת הנו"ל ע"ס אייר שאנו בו נתחייב לפרוע סך חמשה ועשרים גרוש' לחדש, שעפ"ז הנה אחר הנכית ההוצאות שהוציא לו הר"א הכהן הנו' על ידו, הנה נשאר חייב השוכר נו' ע"ס אייר סך ס"ג גרוש' וחצי כמו שהודה בפנינו ע"ד פתגם כדחזי ועל לעתיד לבא היתה ההשואה ביניהם שנתחייב הר"א הכהן הנו' לפרוע סך שלשים ושנים גרוש' וחצי בכל חדש וזמן ניתן לו בכלל ההשואה הלזו שיסתלק מהבית הנו' בסוף ח' אייר מש' הת"ר ליצירה² הבע"ל לכל יעבור. והכל נעשה בקגמ"ך במדל"ב שקנינו

דף 3, תעודה ד

- 1 נראה שמדובר בקיורדי: אדרת, מעיל.
- 2 אודות הקושאק ראה: ד' בנבנשתי, יהודי שאלוניקי בדורות האחרונים, ירושלים תשל"ג, עמ' 72. בעניין זה מצוי חומר נוסף בספרות הרבנית, כגון ידיעה מן המאה השמונה-עשרה על אשה החוגרת קושאק מכסף. ראה: זכור לאברהם, אה"ע, ב.
- 3 מכאן שסופר בית הדין קיבל שכר עשרים גרוש' עבור כתיבת פסק הדין.

דף 3, תעודה ה

- 1 נצרך.
- 2 מאי 1840.

מידו כתחז"ל. ובכן לקיום זה נתחייב מעכשו הח"ר מרדכי הנז' להר"א הכהן הנז' בח"ג מעכשיו ובקגמ"ך במדל"ב שקנינו מידו כתחז"ל בסך שלש מאות גרוש' ולפורעם בפרק שיערער הר"א חאסאן הנז' על איזה מהגמר הנז' וההשוואה הנז'ל. באופן שמעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"א הכהן הנז' לפרוע פרעות בסך ס"ג גרוש' וחצי הנז'ל ע"ס חדש אייר הנז'ל כאמור. וגם לפרוע פרעות מר"ח סיון הנז' והלאה קצבת ל"ב גרוש' וחצי בכל חדש כנו"ל. וגם חיובא רמיא עליו להסתלק עכ"פ בסוף ח' אייר מש' הת"ר הנז' לבל יעבור כלל. ואם ח"ו יתן כתף סו' על איזה דבר מהנז"ל, הנה עינינו בנאמני ארץ מע' ממוני הזמן שבכפר הנז"ל המה יעמדו לכוף להר"א הכהן הנז' ככל הבא מידם עד יצי"ח מכל הנז"ל, ויעמידו חק ומשפט בישראל. ויודע היום כי יש אלקים ש"ב ועליהם תב"ט כ"ר. ולמכתב לחזקיהו באנו עה"ח. וההוה בשליש אחרון לחדש אייר משנתנו התקצ"ט ליצירה ושריר ובריר וקים.

כמהרר"ש ן' יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו

דף 4

[א] תקצ"ט אייר¹

זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד הבאים עה"ח איך על ההפרשיות שנפלו בין השכנים טובים השנים² הח"ר שבתי אסיא ה"י והח"ר אליא יפה יצ"ו ע"ד המאה ושנים אמות מקרקע פנוי המפסיק בין המולקו"ס³ שלהם הידועים להם בכפר פירי פאשה⁴ יע"א, שהק"ב אמות הנז' [קבלן] בעליו הראשונים של מולק"י הח"ר שבתי הנז"ל הוא המנוח הח"ר בנימין קאראקו נ"ע מאת מורישי' של הר' אליא יפה הנז' הוא המנוח כה"ר יהודה אפנעים נ"ע. וע"ז נפל הפרש ביניהם לעת הלום שהח"ר שבתי הנז' היה רוצה לבנות גאדראקי⁵ וכיוצא ע"ג הק"ב אמות קרקע הנז', והר"א⁶ הנז' היה מעכב בידו. הנה אנחנו ב"ד הבאים עה"ח בצפיתנינו ציפינו את השטרי מקנה היוצאים מת"י הר"ש הנז' האחד מהם זמנו מח' שבט מש' התק"ף ליצירה⁷, ושם נאמר שזולת פרטי הדברים שהובררו ביניהם אשר הם בנוים כבר כהיום הזה, הנה שאר הקרקע הנז' היה פנוי לעולם, בלתי שום בנין, ובשטר הקודם לו שהוא עיקר שטר המקנה שזמנו מחדש טבת מש' התקנ"ז ליצירה⁸ שם בא מפורש הדבר יותר, כי שם כתוב וז"ל: ושאר הקרקע יהיה לגנת ורדים, ואם ירצה הקונה וב"כ להפריד הקרקע הנז' שלו לא יוכל לעשות כותל או מחיצה, כי אם פארמאקלין⁹ נפרדות זו מזו

דף 4, תעודה א

- 1 אמצע מאי 1839, וראה בסוף התעודה.
- 2 מליצה על פי קה' ד, ט; קה' ד, יד.
- 3 המולק.
- 4 לידיעות על יהודי המקום מן המאה השמונה-עשרה ואילך, ראה: דברי אמת, ה; אדרת אליהו, י; שביתת יום טוב, דרוש א, דף קמה ע"ב. ביום ח' בשבט תקנ"ב (1.2.1792) ניתן בכפר זה גט חרש, אב בית הדין היה ר' חיים יעקב בן עמנואל דאנון, ראה: רב דגן, אה"ע, ד, דף עג ע"ב; שמן המשחה, הלכות גיטין, קמז, דף קיח ע"ג. בשלהי המאה נזכר גם קהל אלמנים (אשכנזים) בכפר זה. ראה: קול שחל, בתוך: בני ישחק, דרוש ב להספד. אודות המקום במאה התשע-עשרה ראה שם, דרושים ה-ח להלבשה; מטה לחם, אה"ע, ל.
- 5 סוכה, פרודור רחב.
- 6 והר' אליהו.
- 7 פברואר 1820.
- 8 ינואר 1797.
- 9 גדר קטנה, מחיצה.

בגובה טאחטא קוראנפ"ה¹⁰ שלא להאפיל אור הבית מהעוברים וכו'. עכ"ל השטר הנז'.¹¹ ובכן, מעתה נתלבנו הדברים שאינו רשאי הח"ר שבתי הנז' וב"ך לבנות בשום זמן כלל ע"ג שאר הקרקע הפנוי הנז'. לא גאדראקי ולא שום מין בנין אחר שבעולם כלל. ואם ירצה להפריד הקרקע הנז' יהיה ע"י פארמאקלי"ן הנז'. וכאמור לכל ישנו את תפקידם כלל. ולמכתב לחזקיה"ו ולראיה מהמנא ביד הח"ר אליה יפה הנז'ל באנו עה"ח בשלהי ח' אייר משנתנו התקצ"ט ליצירה פה העירה קוש' יע"א ושו"ב.

כמהר"ר ש'ן יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו

[ב] בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר דוד הכהן הי"ו עם מ"א הר' משה הכהן הי"ו על עסקי ריב"ה שנפלו מזה ימים להר' דוד ואשתו שינייורה ת"ם עם הר' משה הנז' ולא אתדר להו להיותם בבית אחד הר' משה הנז'. וזוהי סיבה שתפס ולקח הר"ם הנז' כל פרטי התכשיטין ומלבושי נדוניא שעשה מכיסו לכלתו שינייורה הנז' בפרק בתולה נשאת.¹ וההוא אמר שלא נתנם במתנה כלל לכלתו או לבנו הנז', כי אם שנתנם להם בתורת שאלה ע"כ ימי היותם יחד עמו בביתו דוקא. וכנגדו היה מערער בנו הנז' באמרו שהכל היו נתונים לו במתנה מאת מ"א וקרוביו כנהוג. וגדלה שלהבת המריבה ביניהם, והלך הר' דוד הנז' ותפס מנכסי מ"א הנז' איזה סחורות של קיירבאל² ובא לזכות בהם בכח טענתו הנז'ל, והגדילה המדורה מצד לצד עד לב השמים, עד שנכנסו מתוכי הש' ביניהם וניתן גמר בדבר ביניהם בפנינו באפי תרי מינן באופן זה, דהיינו, שהר' משה הנז' אף במונח שהאמת כדבריו שלא נתנם לו כ"א בתורת שאלה, הן בכל זאת רצה ויאות ומסר ונתן במתנה גמורה ביד בנו הנז' סך ארבעה אלפים ות"ק גרוש' באופן זה: דהיינו, סך אלף גרוש' ממצות בעין והשאר מסחורות קיירבאל שהושמו בשוקא חריפא בסך שלשת אלפים ות"ק גרוש', וכנגדו נתפיים בנו הנז' והחזיר לו את כל פרטי הסחורות הנז'ל אשר תפס אותם כנז'ל. וגם רצו ויאותו הר' דוד ואשתו הנז' ומע' אף במונח שכל פרטי התכשיטין והמלבושין שנשארו ברשות הר"ם הנז'ל היו מזכותם שנתנם להם במתנה הר"ם הנז', הנה זיכו והקנו מעכשיו האשה הנז' תחילה ודכ"ה הנז'ל את כל פרטי התכשיטין והמלבושין הנז' ואפי' ע"ס עשרים אלף גרוש' בפשי' ולא כד"ג הקנאה גשו"ק כתחז"ל. והכל נעשה בקגמ"ך במדל"ב מידם באפי תרי מינן לקיום כל הנז'ל. ובכן דא תהא למיקם שלא נשאר להר"ם ובנו הנז' מצד לצד שום תביעה וטענה כלל, ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח. וההוא בשליש האחרון לחדש אייר משנתנו התקצ"ט ליצירה פה קוש' ושו"ב.

כמהר"ר שבתי יקר כמהר"ר יהושע עלי הי"ו כמהר"ר אליעזר די טולידו הי"ו

10 לא הצלחתי לזהות באיזה גובה מדובר.

11 התדיינות אחרת בעניין האפלת בית לפני בי דינא רבה של באלאט ופסק בית הדין מובאים בשו"ת משנת ר' אליעזר, חלק א, חר"מ, ד.

דף 4, תעודה ב

1 כתובות פרק א.

2 כנראה חלה טעות בהעתקת הסופר ומדובר בקיירביט, kibrit, שמשמעותה בערבית ובתורכית: גפרור. תורת' לד"ר אבנר לוי על סיועו בפענוח מלה זו ומלים אחדות נוספות בפנקס.

[ג] תקצ"ט אייר¹

בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח' הש' כה"ר אהרן עובד ה"י עם הר' משה מזרחי ובנו הר' מאיר מזרחי ה"י, והוציא הח"ר אהרן הנז' שטר משכנתא קיים מסך ת"ק גרוש' מזהובים די בינטיס² בת' כולל³ שנטל וקבל מידו הר' משה הנז' על מולקי הבתים ידוע לו בכפר חאסקיוא"י יע"א. ושם בשטר הנז' כתוב לאמר שבנו הר' מאיר הנז' נעשה קבלן גמור בשעת מתן מעות ע"ד הסך הנז', וגם נעשה שוכר אמצעי כנהוג בסך שמנה גרוש' וחצי בכל חדש. ובכך, עפ"י השטר הנז' תבע הח"ר אהרן הנז' מאת הר"ם ובנו הנז'ל שיצי"ח מהסך המוקדמים הנז'ל שכבר הגיע זמנם עפ"י תנאי הקיוש"ק הכתוב בשטר הנז'. וגם תבע מהם סך ק"ן גרוש' שחייבים לו משכירות המשכנתא הלזו ע"ס חדש אייר משנתנו. והר"ם ובנו הנז' הודו ע"כ הנז'ל, והיו דבריהם, כי לעת היום דחיקא להו שעתא טובא. ובכך עפ"י שוה"ד הגמור זמן ניתן להר"ם ובנו הנז' שיצי"ח מפרעון המוקדמים והשכירות הנז'ל ע"ס ל"א יום רצופים נמנים מהיום לכל יעבור. וידו של הר"א הנז' וכ"ך שולטת ליגבות כל זכותו במשלם מאיזה מהם שירצה לגבות הכל תחלה שכן שוה"ד מחייבת. ובהיות האופן שלא יצי"ח כנז' בתשלום הזמן הנז', הנה מ"מ הרשות ביד החר"א הנז' למכור את המולקי הנז' למי שיזדמן ולהפרע כל זכותו מדמי מחירו, ואם הותיר או פחת הוא על הר"ם הנז'. וחיובא רמיא עליו ועל בנו הנז' להשלים את הפחת בה שעתא לכל יעבור. ואם ח"ו הר"ם ובנו הנז'ל יתן איזה מהם כתף סו' על איזה דבר מהנז'ל, הנה עיינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לכוף להר"ם ובנו הנז' ככל הבא מידם עד שיצי"ח מכל הנז'ל, ובפרט לכוף להר"ם הנז' לסדר טאקרי"ר עפ"י נימוסם ע"ש הקונה המזדמן בלתי שום דחיה כלל. ויודע היום כי יש אלקים ש"ב ועליהם תב"ט. וההוה ביום ב"ך לח' אייר וקים.

כמהרר"ש נ' יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו

[ד] בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר מזרחי ירושלמי ה"י עם הר' אליעזר ובנו הר' יוסף ביביניסטי ה"י. והוציא החר"מ הנז' שטר משכנתא מסך חמשת אלפים גרוש' מבישליקיס¹ בת' כולל שקבל הר"א הנז' מידו על החנות והקיאבגיר² שבתוכה ידוע לו במחמוד פאש"ה. ושם בשטר הנז' כתוב שבנו הנז' הוא קבלן גמור כתחז"ל וגם שוכר אמצעי כנהוג בסך שבעים גרוש' בכל חדש. ובכך תבע מהם שיצי"ח מהמוקדמים הנז' אחר הנכייטא, שכבר הגיע זמנו עפ"י התנאי שבשטר הנז', וכן תבע מהם הר"י הנז' שכירות ט"ו חדשים שחייב לו מהשכירות ע"ס י"ב יום לח' סיון משנתנו, וכן תבע ממנו שמספק"ל שחייב לו עוד ב' חדשים ושיקבל עליו ח"ס אם פרעם או לא.

דף 4, תעודה ג

- 1 6 במאי 1839, וראה בסוף התעודה.
- 2 זהב בערך של עשרים, נראה שמדובר בדוקאטים.
- 3 ייתכן שיש לקרוא: ב"ח כולל.

דף 4, תעודה ד

- 1 השימוש במטבע זו נזכר בספרות השו"ת במאה התשע-עשרה רק לעתים רחוקות, ראה: קרית ארבע, ד, דף קסז ע"א-קסט ע"ב.
- 2 כתורכית kiabgir, החנות והדייר שבתוכה. במאה התשע-עשרה נזכר 'הקדש הקיאבגיר אשר הקדיש הגביר ראובן [...] בעד ישיבת ת"ח [...] אשר בכפר אורטא קייוא', ראה: פרת יוסף, יו"ד, ג.

והר"א ובנו הנז' הודו על המוקדמים הנז' והיו דבריהם שדחיקא להו שעתא. ברם, על השכירות הנז'ל הכחיש כנגדו השוכר הנז' באומרו שלא חייב לו עד י"ב סיון הנז' כ"א עשרה חדשים דוקא. ונתעצמו מצד לצד ביתר שאת. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח אחרי שמוע טענותיהם ואחרי שראינו את השטר שכירות הנז'ל, הנה זאת תורה העולה ששכירות יו"ד חדשים עכ"פ חייב הר"י הנז' לציי"ח בלתי שום דחיה ושכירות החמשה חדשים שנפל ההפרש ביניהם, הנה אחר שיקבל הח"ר מזרחי הנז' ח"ס שהאמת כדבריו, הנה חייב הר"י הנז' לפרוע אותם בלתי פחת כלל. ועוד זאת חיובא רמיא עליו לקבל ח"ס גם על ב' חדשים הנז'ל שהאמת שפרעם. ובכן, מעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"א ובנו הנז'ל לפרוע פרעו"ת המוקדמים הנז'ל אחר הנכיתא מהעבור עד סוף ט"ו יום רצופים נמנים מהיום וככתוב בשטר הנז'ל וידו של החר"ם הנז' וב"ך שולטת להפרע מהר"א ובנו הנז' מאיזה מהם שירצה הכל תחלה שכן שוה"ד מחיבת. וכן חיובא רמיא על הר"י הנז' לציי"ח סכי השכירות הנז'ל עפ"י הנז'ל; וזמן ניתן לו שיצי"ח מהם ע"ס ל"א יום רצופים נמנים מהיום לבל יעבור. וגם חיובא רמיא עליו לפרוע ג"כ שכירות הנמשך כל עוד שלא יצי"ח הר"א ובנו הנז' מהמוקדמים הנז' עספ"א. וכל עוד שהר"א ובנו הנז' לא יצי"ח מהמוקדמים ע"ס הזמן הנז'ל, הנה מ"מ הרשות ביד החר"ם הנז' למכור את החנות והקיאבג"ר הנז'ל למי שיזדמן ולהפרע זכותו מדמי מחירו. ואם הותר או פחת הוא על הר"א הנז'ל וחיובא רמיא על הר"א ובנו הנז' להשלים את הפחת בה שעתא. וככתוב בשטר הנז'ל. ובכן, אם ח"ו יתנו הר"א ובנו הנז' איזה מהם כתף סו' על איזה דבר מהנז'ל, הנה עניינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לימין החר"ם הנז' לסעדו ולתומכו ולכוף להם שיצי"ח מכל הנז'ל, ובפרט לכוף להר"א הנז' שיסדר טאקרי"ר עפ"י נימוסם להעביר החנות הנז' ע"ש הקונה המזדמן בלתי שום דחיה כלל, ויעמידו חק ומשפט בישראל. ויודע היום כי יש אלקים ש"ב להקים דגל התורה ועליהם תב"ט כ"ר. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח. וההוה בשלהי חדש אייר משנתנו התקצ"ט ליצירה ושריר ובריר וקיים.

כמהר"ר ש'ן יקר כמהר"ר יהושע עלי הי"ו כמהר"ר א' די טולידו הי"ו

דף 5

[א] תקצ"ט סיון¹

בפנינו ב"ד הבאים עה"ה עמדו לדין הר' יוסף סאבארייגו הי"ע עם הר' ברוך נחום הי"ע שוכר מהבית הידוע לה"ר יוסף הנז' בכפר חאסקיואי במחוז מוז'ז די סאקא"ס. ותבע הר' יוסף הנז' מאת הר' ברוך הנז' ע"ד הפניה והסילוק מהבית הנז'. וגם להוסיף לו על שכירות הבית הנז', כי לעת הלום נתייקרו הבתים כידוע. ובכן, אנחנו ב"ד שלחנו שליחי דידן² והעריכו הבית הנז' בקצבת שלשים גרוש' בכל חדש הבית הנז' כמות שהיא לעת הלום; וגם עפ"י שוה"ד הגמור זמן ניתן לו להשוכר הנז' שיסתלק מהבית הנז' בתשלום י"ב חדשים רצופים נמנים מהיום לבל יעבור. ובכן, עפ"י שוה"ד חיובא רמיא על הר' ברוך הנז' לפרוע פרעות בעד שכירות הבית הנז', כמות שהיא כנז'ל,

דף 5, תעודה א

1 28.5.1839, וראה בסוף התעודה.

2 על תפקידי שלוחי בתי הדין ראה, לדוגמה: בני בנימין, חו"מ לו, דף פה ע"א.

סך שלשים גרוש' לחדש, מדי ח' בחדשו לבל יעבור. וגם להסתלק מהבית הנז' בתשלום הי"ב חדשים הנז' לבל יעבור. ואם ח"ו יתן כתף סו' על איזה דבר מהנז'ל, הנה עינינו בנאמני ארץ מע' ממוני הזמן³ שבכפר הנז'ל, המה יעמדו לימין הר' יוסף הנז' לסעדו ולתומכו, ולכוף להר' ברוך הנז' ככל הבא מידם עד שיצי"ח מכל הנז'ל, ויעמידו חק ומשפט בישראל, ועליהם תבא ב"ט כ"ר. ולמכתב לחזקה י"ו באנו עה"ת. וההוה ביום ארבעה עשר לחדש סיון משנתנו התקצ"ט ליצירה פה קושט' יע"א ושריר ובריר וקים.

כמהר"ר שבת'ן יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו

[ב] בפנינו כ"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הר' שמואל מאירקאס הי"ע עם השותפים פ'ורג'אגייס¹ הר' נסים המון הי"ו והר' נסים אבין הי"ו והר' יעקב ברזילי הי"ו והר' חיים הלוי הי"ו, והוציא הר"ש² הנז' מתחת ידו תופס שטר שכירות אשר שם באר שזכות חלקו אשר להר"ש הנז' בחזקת עסק הפי"רג'אס משער חזיר³ אשר פה קושטא שהוא נחלק לחמשה חלקים הר"ש הנז' עם הארבעה שותפים הנז' עפ"י כתבי הראיות שבידם; הנה זכותו הנז' השכירה להם בסך אלף גרוש' בכל שנה לזמן חמש שנים רצופים נמנים מר"ח תשרי מש' התקצ"ח ליצירה⁴. ועפ"י שטרא דנא תבע הר"ש מאתם שיפרעו לו סך שבע מאות ועשרים גרוש' שחיבים לו מהשכירות הללו עד ט"ו יום לחדש סיון משנתנו⁵. והשוכרים הנז' טענו נגדו לפטור עצמם, שבשטר השכירות הנז' כתוב לאמר שכל משך זמן הנז'ל נתחייב הר"ש הנז' שלא להתטפל בעסק הנז'ל בשום צד ואופן לא לקנות ולא למכור לא הפי"רג'אס שעושין מהשער הנז' ולא השער גופיה ולא לעשות ממנו שום פעולה לא על ידו ולא ע"י זולתו. ושאלם יעבור ע"ז אדרכא נתחייב להם בסך שני אלפים גרוש'. וא"כ כיון שנתגלה להם שהר"ש הנז' עבר על חיובו הנז' שנטפל ונתעסק בעסק הנז'ל כאשר היתה באמנה, א"כ ממילא פטורים מחובם הנז'ל. והר"ש הנז'ל הכחיש נגדם באמרו שלא עבר על חיובו הנז' כלל, וכבר באו ב' עדים כשרים בפנינו והעידו בפניו של הר"ש הנז' שקושטא קאי שעבר על חיובו הנז'ל, באופן שמעתה עפ"י שוה"ד הגמור הרי השוכרים הנז' פטורים מחוב הסך הנז'ל לגמרי. ויען שני הצדדים הנז'ל המה ראו כי תמנ"ע היתה להמשיך עוד השכירות הנז' ביניהם; הנה בפנינו רצו ויאתו ונסתלקו השוכרים הנז' מעכשיו מזכות השכירות הנז' סלוק גו"ש לגמרי. וגם הר"ש הנז' נתרצה בדבר כדחזי והכל בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מידם כתחז"ל. באופן שמע' נתבטל עסק השכירות הנז'ל מביניהם ורשאי ושלט הר"ש הנז' להשתמש בשלו בחלקו הנז' כאשר היתה באמנה. ולא נשאר מצד לצד שום תביעה כלל. ודא תהא למיקם. וההוה בשליש תיכון לח' סיון מש' התקצ"ט ליצירה ושו"ב וקים.

כמהרר"ש ין יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו

3 הם הגבירים הנוכרים בתעודות הקודמות, שכיחנו בתור מנהיגי הכפר.

דף 5, תעודה ב

1 האומן הסורק את הצמר, מחליק ומרכך את חוטיו נקרא פי"רג'יר, *firgiro*. בתורכית פורגאס, *firca*, משמעותה מברשת.

2 הר' שמואל.

3 אומנות 'עשיית הפורגאס' היתה בתקופה זו עיסוקם של יהודים אחרים בעיר, ראה: ידידו של משה, חו"מ, מז.

4 30.9.1837.

5 28.5.1838.

[ג] זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד הבאים עה"ח. לידע ולהודיע על אודות האשה מ' דונא ת"ס בת הר' אהרן ליגי' ה"י שנתגרשה ליום עברו"ת בפנינו מבעלה הר' יוסף מייל ארווארו ידיע כילכי"ל ה"י. הנה אמת ויציבא מילתא שמה שנתגרשה ממנו הוא על היות שנפלו קטנות ומריכות ביניהם, ולא עלה זוגם יפה, ולא משום לתא דאיסורא¹ ואפי' לעז בעלמא ח"ו. ודא תהא למיקם, ולראיה מהמנא בידה באנו עה"ח. והכל שריר ובריר וקים.

כמהרר"ש חיים יצ"ו כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"ש נ' יקר

[ד] תקצ"ט סיון אייר¹

בהיות שזה ימים שהר"ר אליא עובדיה ידיע משל"י ברעות אלהא דשמיא² נפטר לב"ע הצדק וחלי"ש והשאר אחריו שתי בנות קטנות יורשות נחלתו. ואלמנתו היא האשה מ' אסתר ת"ס בשעבוד כתובה ומזונות על נכסי בעלה הנז'. והנה אנחנו ב"ד הבאים עה"ח עלי דידן רמא למנות אפוטרופסים על היתומות הקטנות הנז' דב"ד אבוהון דיתמי ננהו.³ ובכן, בתר דבדיקנא בגברי מהמני וידיעי להפוכי בזכותא דיתמי, הנה הוכשר בעינינו ומינינו אפוטרופוסים עליהן לשלושה המה מטיבי ה"ה הראשון אדם הח' הש' הדה"מ כמה"ר יעקב עלי נר"ו, ושני צנתרות הזהב הח"ר רפאל מזרחי ה"י ב' יוסף והח"ר משה עניו ה"י. ומעתה נתננו להאפוטרופוסים הנז' כח יפה ורשות מעליא לפקח ולהשגיח בנכסי היתומות הנז' ולעמד בעדן בדינא ובדיינא עם כל נברא שבעולם אשר יש מזכות היתומות הנז' בידו, ולתבוע תביעותיהן ולתת גמר בדבר, בין בדין בין בפשרה כאשר יוכשר בעיניהם. באופן שכל מה שיעשה ויגמר ע"י האפוטרו' הנז' ואפי' ע"י שנים מהם בכל נכסי היתומות הנז' ואפי' לחוב ע"מ לזכות כל שהוא לתועלת היתומות הנז' הרי הוא חשוב ומרצה כאילו נעשה ונגמר על ידינו ממש. והרי הם נקיים נדר נקיים שבועה ק"ו שכך עלתה הסכמתנו. ולמכתב לחזקה"ו ולראיה מהמנא בידם באנו עה"ח. וההוה בשליש אחרון לח' סיון משי' התקצ"ט ליצירה פה קר' וקיים.

כמהרר"ש חיים יצ"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו כמהרר"ש נ' יקר

[ה] בהיות שהר' שלמה אלחאראפ' נ"ע נפטר לב"ע הצדק וחלי"ש והשאר אחריו שני בנים יורשי נחלתו אחד גדול ואחד קטן. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח עלי דידן רמא למנות אפוטרופוסים על היתום הקטן הנז' דב"ד אבוהון דיתמי ננהו. ובכן בתר דבדיקנא בגברי מהמני וידיעי להפוכי בזכותא דיתמי, הנה עלתה הסכמתנו ומינינו אפוטרו' על היתום קטן הנז' לטובים השנים ה"ה הח"ר יוסף נ' ריי ה"י ב' [—] נ"ע. והה"ר מרדכי אקשוטי יצ"ו. ומעתה נתננו ביד האפוטרו' הנז' כח יפה ויכולת מספיק לפקח ולהשגיח על נכסי היתום קטן הנז' ולעמוד בדינא ובדיינא עם כל נברא שבעולם אשר יש בידו מזכות היתום הנז', ולתבוע תביעותיו ולטעון טענותיו ולתת גמר בדבר בין בדין בין בפשרה עפ"י מה שיוכשר בעיניהם. באופן שכל מה שיעשה ויגמר ע"י האפוטרו' הנז' בכל נכסי היתום קטן הנז' ואפי' לחוב ע"מ לזכות כל שהוא לתועלת היתום הנז' הרי הוא חשוב ומרצה כאילו נעשה ונגמר על ידינו ממש. והרי הם נקיים נדר נקיים שבועה, ק"ו שכך

דף 5, תעודה ג

1' איסור, הכוונה לניאוף.

דף 5, תעודה ד

1 יולי 1839.

2 בגזירת שמים.

3 בית דין אביהם של יתומים.

עלתה הסכמתנו. ולמכתב לחזקיהו ולראיה מהמנא בידם באנו עה"ח. וההוה בשליש אחרון לחדש סיון משנתנו התקצ"ט ליצירה פה קוש' יע"א. ושריר ובריר וקים.

כמהרר"ש נ' יקר כמהר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו

[ו] בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר משה אשכנזי המכו' בכור נר"ו בשליחות הר' מנחם בר אליא הי"ע עם הר' שלמה שיטובי הי"י שוכר מהבית הידועה להר' מנחם הנז' בכפר פירי פאש"ה יע"א. ותבע הח"ר משה הנז' מאת הר"ש הנז' ע"ד הפניה והסילוק מהבית הנז'. וההוא אמר שהיתה מושכרת בידו לזמן מוגבל, וכבר נשלם זמנו לעת הלום. והר"ש הנז' היה מכחיש נגדו ע"ד פתגם. ועוד תבע ממנו להוסיף לו על שכירות הבתים הנז', כי לעת הלום נתייקרו הבתים כידוע, וניתן גמר בדבר בפנינו, שנתחייב הר"ש הנז' להסתלק מהבית הנז' עד תשלום ששה חדשים רצופים נמנים מהיום לכל יעבור. ונתחייב ג"כ לפרוע פרעות בעד שכירות הבית הנז' סך חמשה ועשרים גרוש' בכל חדש כל משך זמן הנז'. והכל נעשה ונגמר בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מידו כתחז"ל מיד הר"ש הנז'. וגם הח"ר משה הנז' נתחייב מעכשיו להר"ש הנז' בח"ג ע"ב ובקגמ"ך במדל"ב שקנינו מידו כתחז"ל בסך מאתים גרוש', ולפורעם בפרק שיערער הר' מנחם הנז"ל על הגמר הנז"ל. ומ"מ עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"ש הנז' להסתלק מהבית הנז' בתשלום הששה חדשים הנז"ל לכל יעבור. וגם לצי"ח קצבת השכירות הנז' בכל חדש בלתי שום פחת כלל. ואם ח"ו יתן הר"ש הנז' כתף סו', הנה עיינו בנאמני ארץ מעלת ממוני הזמן שבכפר הנז"ל הע"י המה יעמדו לכוף להר"ש הנז' שיצי"ח מכל הנז"ל ויעמידו חק ומשפט בישראל ועליהם תב"ט כיר"א. ולמכתב לחזקיהו באנו עה"ח. וההוה בשליש אחרון לח' אייר משנתנו התקצ"ט ליצירה פה קושטא יע"א, והכל שריר ובריר וקים.

כמהרר"ש נ' יקר כמהר"ר יהושע עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"י

דף 6

[א] תקצ"ט סיון¹

בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר חיים הכהן הי"י ב' משה נ"ע עם הר' שלמה ביטראן הי"י. ותבע הר"ח הנז' מאת הר"ש הנז' סך שלוש מאות ושלשים ושנים גרוש' וחצי שנשאר חייב לו מסחורות פול הלבן שמסר לו בהקפה.² והר"ש הנז' הודה על הסך מאתים ופ"ב גרוש' וחצי מכללות הסך הנז', ועל החמשים גרוש' הנשארים הכחיש נגדו. ועוד היה תובע הר"ש הנז' שבפרק שנתן לו במדה במשקל השקים של הסחורות הנז', והיה כותב הר"ח הנז' על ידו משקל השקים הנז' במספרם כמשפט, הנה אמת שאינו חושדו שבמרד ובמעל ח"ו הוסיף לו בחשבון האוקא"ס,³ האמנם היה חושדו כי שמא טעות היתה לו בחשבונו, והיה מביא סעד לדבריו, שמצא חסרון הרבה בהאוקא"ס מהסחורות הנז' שקנה מאתו. וכנגדו היה טוען הר"ח הנז' שברירא ליה מילתא שלא

דף 6, תעודה א

- 1 4.6.1839, וראה בסוף התעודה.
- 2 לא מצאתי עדות מקבילה על סחורה זו במקורות אחרים. בתלמוד מוכר פול הלכן בתור בוסר, ראה: ברכות לו ע"ב; פסחים נג ע"א.
- 3 ריבוי של אוקה.

טעה בחשבוננו בשום צד כלל. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח אחרי שמוע טענותיהם מצד לצד, הנה על ההפרש חמשים גרוש' שהיה ביניהם הוכשר בעינינו להוריד לו סך חמשה ועשרים גרוש' באופן שחיובא רמיא על הר"ש הנז' לפרוע פרעות סך שלש מאות ושבעה גרוש' וחצי בלתי שום פחת כלל. אך בזאת שחיובא רמיא על הר"ח הנז' לקבל עליו ח"ס שכדבריו כן הוא שלא טעה בחשבוננו כנו"ל. וכבר מסר הר"ש הנז' ביד הר"ח הנז' משכונות על הסך הנז'ל ג'ובי של בגד של איש ובידי"ל של בגד של איש ואנטיר"י די שאל"י של אשה. וזמן ניתן להר"ש הנז' שיצי"ח מפרעון הסך הנז'ל עד תשלום ל"א יום רצופים נמנים מהיום לכל יעבור. באופן שמעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"ש הנז' לצי"ח הסך ש"ז גרוש' וחצי הנז'ל ע"ס הל"א יום הנז'ל אחר שיקבל עליו הר"ח הנז' ח"ס כנו"ל. וכל שלא יצי"ח בזמן הנז' מהסך הנז'ל עספ"א הנה מ"מ הרשות ביד הר"ח הנז' למכור המשכונות הנז'ל בשוקא חריפא ולהפרע זכותו מדמי מחירם, ואם הותיר או פחת הוא על הר"ש הנז' וחיב להשלים את הפתח בה (!) שעתא לכל יעבור. ואם ח"ו יתן הר"ש הנז' כתף סו' על איזה דבר מהנז'ל, הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לכופ' להר"ש הנז'ל ככל הבא מידם עד יצי"ח מכל הנז'ל. ויעמידו חק ומשפט בישראל ועליהם תב"ט כיר"א. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח. וההוה ביום כ"ך לח' סיון קצ"ט וקים.

כמהרר"ש ן' יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"ו

[ב] בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין השותפים הח' הש' סוה"ר כה"ר חיים לונברוזו נר"ו והח"ר יאודה ב' שבתי ה"י עם הח"ר חיים די טולידו ה"י אחיו של חד מנן דחתים תניין¹ אחר שקבלוהו שני הצדדים הנז' לרון אותם עפ"י תחז"ל. ותבעו השותפים הנז' מאת הח"ר חיים הנז' שיצי"ח מדמי מחיר עשרה שקים של לוטור² שמכרו לו ליום עברות לערך שלשים ושמונה גרוש' האוק"ה ע"י הסרסור של מיאיר ג'ארשיס³ הוא הח"ר מרדכי הלוי ה"י. וה"ר חיים הנז' טען נגדם לפטור עצמו באמרו שמעיקרא כשנתרצה ונכתב להסרסור הנז' על מקח הלוטור הנז' לא נכתב לו, כי אם על סך עשרה אוקא"ס דוקא, ולא עוד. וראיה לדבר, שכששלח לו הסרסור הנז' העשרה שקים הנז' תכף הלך הח"ר הנז' אצל הסרסור הנז' וצווח ככרוכייא נגדו, שעל מה ועל מה שלח לו העשרה שקים הנז', כי הוא לא צויה לו כי אם עשרה אוקא"ס דוקא ולא מצא טענה הסרסור הנז' לדבריו. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח אחר שחקרנו בדבר הדק הטב ונתברר לנא שהנה אמת שלא נכתב הר"ח הנז' כי אם על עשרה אוקא"ס דוקא, אלא שהסרסור הנז' טעה בדמיונו בין אוקא"ס לשקים, הנה מעתה עפ"י שוה"ד הגמור אינו חייב הר"ח הנז' לקבל עליו מהמקח הנז' עפ"י הערך הנז'ל כי אם עשרה אוקא"ס דוקא ולא עוד, והשאר יחזירם להשותפים הנז'. ודא תהא למיקם. וההוה ביום כ"ך לח' סיון מש' תקצ"ט ליצירה⁴ וקים.

כמהרר"ש ן' יקר כמהרר"י עלי הי"ו כמהרר"א די טולידו הי"י

דף 6, תעודה ב

- 1 אחי ר' אליעזר די טולידו.
- 2 שמא הכוונה ללוטור, מין בושם הנקרא בתורכית Lotur.
- 3 על הג'ארשיס ככינוי לשוק במאות השמונה-עשרה והחשע-עשרה ראה: בני אברהם, חו"מ, פ; משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, צט.
- 4 4.6.1839

[ג] תקצ"ט סיון תמוז

בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר יצחק בשן ה"י ב' [...] ¹ נ"ע עם הח"ר דניאל ב' אליא ה"י. ותבע החרי"ב הנז' מאת החר"ד הנז' סך אלף גרוש' ממוקדמים שנטל וקבל מידו ליום עברו"ת בשטר משכנתא כתחז"ל. ועוד תבע ממנו סך עצום ורב שחייב לו משכירות המשכנתא הלזו מזה שנים רבות עד הלום. והר' דניאל הנז' יצא טעון נגדו שזה שלשה שנים מו"מ עצמדו לחש' המשכנתא והשכירות ועלה לחש' לסך אלף ומאתים גרוש' מו"מ, ונתרצה החרי"ב הנז' והרויח לו את הזמן שיצי"ח מהסך הנז' תוך ששה חדשים רצופים בקצבת חמשים גרוש' בכל שבוע עד תומם. ושקנו העדים קגמ"ך במדל"ב מידו ע"ד פתגם, באופן שהמוקדמים הנז' זקפם עליו במלוה לפורעם בקצבה הנז' לשבוע. וכבר לחש' זה פרע לו עד הלום סך ת"ק וששים גרוש' מו"מ ומה שחייב לו הוא שארית הסך הנז' ל. ולעת הלום דחיקא ליה שעתא טובא והחר"ב הנז' הכחיש נגדו באמרו שהעיקרא ההשוואה הנז' ל שהיה ביניהם היה בעד סך אלף וארבע מאות גרוש' ולפורעם בתוך שבעה חדשים בקצבת הנז' לשבוע. והכל היה בדברים שבע"פ ולא קנו העדים מידו על כך. ומה גם מה שנתרצה בגמר הנז' הוא בהיותם עומדים על משמרתם לצי"ח הקצבה הנז' בכל שבוע. ולעתות כאלה שלא יצי"ח כאמור ועבר זה שלוש שנים הנז' ל, הנה אדעתא דהכי לא נתרצה בגמר הנז' והמשכנתא הנז' ל הרי היא על עמדה. וכל מה שנטל עד הלום יחשבם לו לחש' השכירות של המשכנתא הנז' ל, והרי ידו שולטת להפרע שכירות המשכנתא הלזו, הן על העבור והן לעתיד לבא. ונתעצמו בטענותיהם מצד לצד ביתר שאת. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח אחרי שמוע טענותיהם מצד לצד ואחרי שנשאנו ונתננו בדבר, הנה עלתה הסכמתנו לברך על המוגמר ביניהם באופן זה, דהיינו, שה"ר דניאל הנז' נתחייב מעכשיו להחר"ב הנז' בסך שמנה מאות גרוש' מבישליק"י ש בת' כולל ולפורעם עד תשלום ל"א יום רצופים נמנים מהיום לבל יעבור. והיה הנשאר להחר"י בשן הנז' מזכותו ביד הר' דניאל הנז' ואפי' עד סך שני אלפים גרוש' בפשי' ולא כד"ג, נתרצה ומחלם להר' דניאל הנז' וב"ך מחילה גשו"ק כתחז"ל. והכל נעשה ונגמר בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד החרי"ב והר"ד הנז' ל מהאי כדאיתיה ומאי כדאיתיה לקיום כל הנז' ל. ויען השטר משכנתא הנז' ל לעת הלום נאבד ולא נודע מה היה לו, אלא שהדברים שרירים וקימים. וכמו שהודה הר"ד הנז' בפנינו, הנה מעתה כשיצי"ח החר"ד הנז' מהסך שמנה מאות גרוש' הנז', הנה אם המצא ימצא השטר הנז' הרי הוא מעכשיו כחרס הנשבר וכו', באופן שמעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"ד הנז' וב"ך לצי"ח הסך שמנה מאות גרוש' מבישליק"י ס' כנז"ל ע"ס ל"א יום הנז' ל לבל יעבור. ואם ח"ו יתן הר"ד הנז' כתף סו', הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דיני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לימין הר"ב הנז' לסעדו ולתומכו עד יצי"ח מכל הנז' ל הה"ר דניאל הנז' ויעמידו חק ומשפט בישראל, ועליהם תבא ב"ט כ"ר. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ת. וההוה ביום ר"ח תמוז משנתנו התקצ"ט ליצירה ² פה קו' יע"א וש"ו וקים.

כמהר"ש ש' יקר כמהר"י בכמה"ר אליא פאלומבו ³ ס"ט כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

דף 6, תעודה ג

1 שם האב אינו מובא.

2 7.6.1839.

3 ר' יעקב בכ"ר אליא פאלומבו.

[ד] בהיות שזה ימים שהר' משה הכהן המ' ג'ליבון ה"י לקח וקנה את כל זכות הקרקע פנוי של תוגר ידוע בכפר חאסקיאו"י במחוז אבאש"י דילה קא"י מפסיק בין מולקי הר"ם הנז' למולקי אחר של תוגר הידוע שם. וסמוך לקרקע פנוי הנז' הנה עוד קרקע פנוי אחר ידוע מזכות הח' המ' כה"ר שבתי חיים ה"י שהוא נוכח מולקי הבתים הידוע להר"ש הנז' במחוז הנז'. והנה בעת"ה שהר"ם הכהן הנז' השכיר מקצת הקרקע פנוי של מקנתו הנז' להר"ר יצחק ן' צהל ה"י כדי שיבנה על גבו בנין בתים כרצונו, הנה בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר שבתי חיים הנז' עם הר"ם הכהן הנז' ובא בטענה הר"ש הנז' לעכב ביד הר"ם הנז' בדבר השכירות הנז' באמרו שבפרק שקנה הר"ם הנז' את הקרקע פנוי הנז' מיד התוגר בעליו הנז' נתגלה להר"ש הנז' מהמקח הנז'ל והיה לאל ידו ללוקחו הוא בעצמו מיד התוגר הנז' על היותו מצרן להקרקע הנז'; אלא שעל היות שהר"ם הנז' הבטיח לו וגמר אומר שמקנת הקרקע הלזו הוא להניחו לעולם פנוי וחלק בלתי בנין כלל, באופן שלא יאפיל נגדו של הר"ש הנז'ל בשום אופן כלל; הנה זוהי סיב"ה השיב אחר ימינו והניחו להר"ם הנז' לקנותו. והנה כי כן יצא טעון הר"ש הנז' באמרו שיש לו זכות בקרקע הנז' לענין שלא יבנה על גבו כאמור. והר"ם הנז' טען נגדו באמרו כי אעיקר דמלתא לא היו דברים מעולם שלא דיבר ולא הבטיח לו מענין זה כלל. ואף אם היה מבטיח לו הנה היה פטומי מילי בעלמא,¹ ועכשיו הרי הוא חוזר בו כי בעיקר המקח הנז' לא היה זוכה בו הר"ש הנז' בטענת מצרנות מאחר כי הוא זכך מהגוי התוגר בעליו הנז'ל. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח אחרי שמוע טענותיהם מצד לצד עלתה הסכמתנו שהר"ם הכהן הנז' מכלכל דבריו במשפט, ועפ"י שוה"ד הגמור אין להר"ש הנז'ל שום זכות במקנתו של הר"ם הנז', ורשאי הר"ם הנז' וב"ך לבנות ע"ג הקרקע הנז' בתים כרצונו. והשכירות הנז'ל שריר וקים כדי שיבנה על גבו כנז'ל. ואינ"ש לא ימחא בידיה, ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח. וההוה בשלהי לח' סיון מש' התקצ"ט ליצירה² וקים כמהר"ש ן' יקר כמהר"ר בכמה"ר אליא פאלומבו ס"ט כמהר"ר עלי הי"ו

דף 7

[א] תקצ"ט תמוז¹

בהיות שזה שנתיים ימים מו"מ שהאשה מ' קונפראדה דמת'² שיניורה ת"ם אלמ' המנוח הר' יוסף קאזיז מ"ך גבתה סכי כתובתה מנכסי בעלה הנז' ע"י האפוטרופ' של היתומה קטנה שהשאיר אחריו בעלה הנז' ה"ה הח' הש' כה"ר משה ן' ששון נר"ו,³ וכו' בפרק זיכתה האלמנה הנז' להיתומה הנז' מנכסי כתובתה הנז' סך ת"ק גרוש', על מנת שאם תעדר מ"ה היתומה הנז' קודם כניסתה לחופה יחזור כל הסך ת"ק גרוש' הנז' להאלמנה הנז' וב"ך, וכמפורש בפתקא דב"ד שבידה. והנה בעת"ה

דף 6, תעודה ד

- 1 גיבוב דברים בעלמא, על פי ב"מ סו ע"ב.
- 2 יוני 1839.

דף 7, תעודה א

- 1 10.7.1839, וראה בסוף התעודה.
- 2 דמתקריט.
- 3 כיהן כדיין איסור והיתר (פנס או"ה [לעיל, מבוא, הערה 39], דף 9) וכן נזכר להלן בדף 18, תעודה ב.

שהאלמנה הנז' נשתדכה לאחר, והתנית עמו שיוון ויפרנס להיתומה הנז' עד פרק כניסתה לחופה בעד סך ארבעים ושנים גרוש' בכל חדש. וגם הטיבה חסדה עם הקטנה הנז' וזיכתה והקנתה לה עוד מנכסיה הנז' סך שני אלפים ות"ק גרוש' גופא ופירי מהיום הקנאה גשו"ק כתחז"ל בתנאי גו"ש שבהיותה נעדרת ח"ו מ"ה היתומה הנז' קודם כניסתה לחופה יחזור כל הסך הנז' ג"כ להאלמנה הנז' וב"ך, וכמפורש בשטר היוצא מת"י האפוטרופוס הנז'ל. הנה בפנינו ב"ד הבאים עה"ח בא האפוטרופ' הח"ר משה הנז'ל ומהכח שכידו בעד טובת הנאה הלזו שהגיע להיתומה הנז' מאת מ' אמה הנז'ל, הנה חייבה אותה מעכשיו בעד המזונות והפרנסה הנז'ל בח"ג ע"ב ע"כ נכסיה כתחז"ל בסך ארבעים ושנים גרוש' בכל חדש ע"כ משך זמן שתהיה ניזונת ומתפרנסת היתומה הנז' בבית מ' אמה הנז'ל קודם כניסתה של היתומה הנז' לחופה, ואפי' עד ט"ו שנים בפשי' ולא בד"ג, ולפורעם מנכסי היתומה הנז' מדי חדש בחדשו לבל יעבור. והכל נעשה ונגמר בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד האפוטרופ' הנז'ל לקיום כל הנז'ל, באופן שמעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על האפוטרופ' והיתומה הנז'ל לפרוע פרעות הסך הנז'ל בכל חדש ע"כ זמן שתהיה ניזונת ומתפרנסת בבית מ' אמה הנז'ל. ודא תהא למיקם. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח. ביום ששי לח' תמוז תקצ"ט.

כמהרר"ש י' יקר כמהר"י בכמה"ר אליא פאלומבו ס"ט כמהרר"י עלי הי"ו

[ב] ח. בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח' הש' כה"ר דוד הכהן המכו' מירקאדו הי' בשליחות הח' המר' כה"ר פסח פלוריס המכו' מירקאדו הי' עם ה"ר יעקב אשכנזי הי' ב' דוד נ"ע ועם הר' שלמה מוסקונה הי'. והוציא הח"ר דוד הנז' מתחת ידו שני שטרי משכנתות כתחז"ל, אשר משם ראייה, שהר"י אשכנזי הנז' הנה הוא חייב כהיום הזה להח"ר פסח הנז' אלף ות"ק גרוש' מבשיליקי"ס חדשים בתורת משכנתא על חלקו מדיק הבאלוקג'יליק² הידוע להר"י בשותפות עם אחרים כידוע, והר"ש הנז' נעשה קבלן גמור כתחז"ל בעד כל סכי המוקדמים הנז'ל, וגם שוכר האמצעי כנהוג בשכירות עשרים וארבע גרוש' בכל חדש. ועפ"י כל האמור תבע הח"ר דוד הנז' מאת הר"י אשכנזי והקבלן הנז' שיצי"ח הן מהמוקדמים הנז' והן מהסך שלש מאות וחמשים ושלשה גרוש' וחצי שחייבים לו משכירות המשכנתא הלזו ע"ס סיום משנתנו.³ והר"י והקבלן הנז' הודו על חיוביהם הנז'ל, והיו דבריהם כי דחיקא לה' שעתא טובא, ואי אפשר לומר ונק"ה שיצי"ח מחיוביהם הנז' כי צר"ה דעניותא רדיף אבתרייהו. ובכן נתרצה הח"ר דוד הנז' לתת גמר בדבר בפנינו באופן זה, דהיינו, שמעתה נתחייב הר"י נז' להשלים ביד החר"ד הנז' עד יום ט"ו לח' רחמים משנתנו,⁴ סך אלף ושלש מאות גרוש', באופן זה דהיינו, כהיום הזה מסר בידו בפנינו סך

דף 7, תעודה ב

- 1 בפנקס מצוינת תעודה זו בסימון ח.
- 2 חזקת הדייגות. בעת"מאנית ידיק, Ğedik, משמעותו זכות החזקה על נכסי דלא נייד ועל אומנויות ופרנסות שונות. אודות ידיק על נכסי דלא נייד שניתן היה להשכירם במאה התשע-עשרה, ראה: משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, לב; חלק א, חו"מ, לב, סד; בני בנימין, חו"מ, לו. דוגמאות לידיק של אומנות, כשלעיתים מצוין כי רשמוה בפנקס הוקף, ראה: פאת נגב, חו"מ, כה; משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, ע; חלק א, חו"מ, סד, פת, צד; ידיו של משה, חו"מ, מב. ידיעה על שני שכנים שלכל אחד מהם 'חנות בפ"ע בידיק וחזקת החנות מאומנות המיוחד לכל אחד וא', ראה: משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, מח.
- 3 שיצא ידי חובתו. המשמעות היא שאם הם מודים עליהם לפרוע.
- 4 25.8.1839.

ק"ן גרוש' וע"ס תמוז משנתנו נתחייב לפרוע סך ק"ן גרוש', והסך אלף גרוש' הנשארים נתחייב להשלימם מבישליקי"ס בת' כולל עד יום ט"ו רחמים הנו'. ובכן תנאי התנה הח"ר דוד הנו' שבהיות האופן שיצ"ח הר"י הנו' מהסך הנו' כאמור, הרי מעתה מחל להר"י והקבלן הנו"ל כל מה שנשארו חייבים מכוללות הסך הנו' מחילה גשו"ק מהכח שבידו כתחז"ל. ברם, כל שלא ישלימו לו הסך הנו' עד יום ט"ו רחמים הנו' כאמור, הרי המחילה הלזו בטלה והמשכנתא הנו"ל כדקאי קאי, וכל הסך שלש מאות גרוש' שימסור הר"י הנו' ע"ס תמוז הנו"ל יחשב לחש' שכירות המשכנתא הלזו. וחיובא רמיא על הר"י הנו' לצי"ח הן מהמוקדמים הנו"ל עספ"א, והן משאר חוב השכירות הנו' ע"ס סיון הנו', והן מהשכירות הנמשך משם והלאה מחב"ח לבל יעבור. ולבטחון להר"י והקבלן הנו' על הגמר הנו"ל, מעתה נתחייב להם הח"ר דוד הנו' בסך אלף ות"ק גרוש' ולפרועם בפרק זמן שיערער הח"ר פסח הנו"ל על הגמר הנו"ל. והכל נעשה בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד הח"ר דוד והר"י הנו"ל מהאי כדאיתיה ומהאי כדאיתיה כנו"ל. באופן שמעתה עפ"י שוה"ד הגמור כל עוד שלא יצי"ח הר"י הנו' מהשלמת הסך הנו"ל מבישליקי"ס בת' כולל עד ט"ו רחמים כנו"ל, הרי המשכנתא הנו"ל כדקאי קאי עפ"י הנו"ל. וחיובא רמיא על הר"י והקבלן הנו' לצי"ח כל המוקדמים הנו"ל. וכל השכירות העבור והנמשך כנו"ל תכף לדרישה בלתי שום דחיה וכו'. ואם ח"ו יתנו הר"י או הקבלן הנו"ל כתף סו', הנה ענינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירנו יע"א הע"י המה יעמדו לימן הר' פסח הנו' לסעדו ולתומכו שיתפרע זכותו הנו' מהר"י או מהקבלן הנו', מאיזה מהם שירצה לגבות ממנו הכל תחלה שכן שו"ה מחייבת, ויעמידו חק ומשפט בישראל, ועליהם תב"ט כ"ר. וההוה ביום חמשה לח' תמוז מש' קצ"ט ליצירה.⁵

כמהר"ש ׳ן יקר כמהרר"י בכמה"ר אליא פאלומבו ס"ט כמהרר"י עלי הי"ו

[ג] תקצ"ט תמוז¹

כפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר נסים דוד ליאון ה"י בכמה"ר יצחק מ"ך עם הר' אהרן קאזאדו ובנו הר' משה ה"י, והוציא החר"ן² הנו' מתחת ידו שטר שכירות מקויים בהנפק דב"ד הע"י שמשם כאר שנטל הר"א³ ואשתו ת"ם מידו סך שני אלפים ות"ק גרוש' בתורת שכירות מוקדם. והשכירו לו את הבית עילית ממולקי הידוע להם בפירי פאשה במחוז טאשלי"ק בשכירות עשרים וחמשה גרוש' בכל חדש לזמן שמנה שנים רצופים נמנים מר"ח אייר מש' התקצ"ו ליצירה,⁴ באופן שע"ס ח' תמוז משנתנו נשלם להנכות סך אלף גרוש' מהמוקדמים הנו'. ושם בשטר השכירות הנו' כתוב לאמר: שכל עוד שהבית הנו' הוא ברשות השוכר הנו' אם ירצה להשכיר הבית הנו' לאחרים ואפי' להרבות בדוירים הרשות בידו, וכל השכירות שיטול יהיה לעצמו וכו'. ועוד הוציא החר"ן הנו' מתחת ידו שטר שכירות אחר מקויים בהנפק דב"ד הע"י ושם נאמר שהשכיר לו עוד הר"א הנו' את הבית התחתית ממולקי הנו' לזמן ששה שנים רצופים נמנים מיום ד' לחדש תמוז מש' התקצ"ח ליצירה⁵ עפ"י המתבאר. דהיינו, בשלשה שנים הראשונים בשכירות אחד עשר

5 20.6.1839

דף 7, תעודה ג

1	17.6.1839, ועיין בסוף התעודה.
2	החכם ר' נסים.
3	הר' אהרן.
4	18.4.1836
5	27.6.1838

גרוש' ורביע' לחדש, ובשלשה שנים האחרונים בסך עשרה גרוש' לחדש, וקבל מידו לחש' זה סך ארבע מאות וט"ו גרוש' בתורת שכירות מוקדם. ושם נאמר ג"כ שרשאי החר"ן הנז' להשכיר את הבית התחתית הנז' למי שירצה, ואפי' להרבות בדיוורים וכל השכירות שיטול יהיה לעצמו וכו'. ובכן, לעת הלוט כי לא אתדר ליה להחר"ן הנז' לדור במ"א עם הר"א קאזאדו ובנו הנז' מסיבת הקטטות המתרגשות ביניהם, וע"ז הוכרח במעש' החר"ן הנז' לקנות בית לצורכו במ"א ולעקור דירתו מהבתים הנז', ולהשכירם על ידו לאחרים. וע"ז הגדילו המדורה נגדו הר"א ובנו הר"ם הנז'. הנה עמדו לדין בפנינו החר"ן הנז' עם הר"א ובנו הנז', ודינא קא בעי החר"ן הנז' להשכירם על ידו הבתים הנז' לאחרים עפ"י כל הכתוב ומפורש בשטרי השכירות שבידו. והר"א ובנו הר"ם הנז' טענו נגדו טענות דלא מעלי לענין דינא כלל, ואסוף דינא יצאו לדון בדבר חדש באמרם שיש להם טענות על החר"ן הנז' מחמת ההוצאות שהוציא על ידו בפרק שנגמרו בנין הבתים הנז', הן שהוציא כמה הוצאות שלא ברצונם והן שגרם להם נזק בהבנין מכמה אנפי, והן שחשדו אותו שהיה מקום לספק בההוצאות שהוציא על ידו. ועל הכל הוציא בפנינו החר"ן הנז' שטר מחילה כראי מוצק אשר משם ראייה שמחלו לו האב ובנו הר"ם הנז' ע"כ תביעותיהם הנז"ל, ולא השאירו להם ולב"ך עליו ועב"ך שום תביעה כלל. וע"כ זה לא נח רוגזו"הו של הר"א ובנו הנז' באמרם שעדין יש להם מזכותם בידו בהיות שהמחילה הלזו סידרו לו ע"מ שיתן להם החר"ן הנז' סך מאה גרוש', ועדיין לא נתנם בידו כי נתנם ביד אחרים ולא הגיעו לידם כדחזי. ואף ע"ז הוציא עוד החר"ן הנז' שטר מחילה כתחז"ל שפייסו להר"א הנז' אף על התביעה הלזו. ושני השטרי מחילה הלזו הנם עשויים ומאושרים כתחז"ל באופן שהחר"ן הנז' בצדק כל אמרי פיו ועדותיו נאמנו מאד עפ"י כתבי ראיותיו שבידו. ועדין הר"א ובנו הנז' נתרעמו על החר"ן הנז' באמרם כי המוקדמים הנז' לעיקרא דמילתא היא בתורת משכנתא כנהוג, אלא שע"י השואה נעשו בתורת שכירות מוקדם כנז"ל, ונשאר השטר משכנתא הנז' קיים ברשות החר"ן הנז', והיה מהראוי שיחזירנו לידם כדחזי. וע"ז השיב אמריו החר"ן הנז' שהנה אמת שלא נשאר לו עליהם שום משכנתא כלל, אלא שהיה השטר הנז' ברשות אחרים ונאבד ממנו, וזוהי סיבה שלא היה יכול להחזירו להם, ואיך שיהיה לכל הדברים דינא קא בעי החר"ן הנז' להשכיר הבתים הנז' לאחרים ולהרבות בדיוורים וליטול כל השכירות לעצמו ע"כ מ"ש בשטרי השכירות שבידו. ואנחנו כ"ד הבאים עה"ח אחרי שמוע כל טענותיהם מצד לצד, הנה ראינו כי החר"ן הנז' מכלכל דבריו במשפט, ועפ"י שוה"ד הגמור ידו שולטת להשכיר את כ"א מהבתים הנז' על ידו לאחרים ואפי' להרבות בדיוורים, וכל השכירות שיטול יהיה לעצמו; אלא שאחרי שחילינו פניו של החר"ן הנז', הנה נתרצה בדבר בפנינו שבהיות האופן שהר"א ובנו הנז"ל זה יתנו להחר"ן הנז' תוך ל"א יום רצופים נמנים מהיום סכי המוקדמים הנז"ל או מהבית העילית או התחתית הנז' או משתיים כאחד אחר הנכית שכירות העבור הנה מעתה נסתלק מזכותו אשר לו בהבית ההוא שימסרו בידו המוקדמים שלו הנז"ל, וכ"ז בהיות האופן שיתקיים בידו המקח מהבית שקנה לעצמו כנז"ל; ובהיות האופן שלא ימסרו לו המוקדמים הנז' ע"ס הל"א יום הנז"ל הרי זכותו של החר"ן הנז' מהשכירות הנז"ל כאמור כדקאי קאי עפ"י כל הנז"ל, ורשאי ושלט לעשות בשלו ככל הנז"ל, ואינש לא ימחא בידיה כלל. וגם עפ"י שטרי המחילה הנז"ל לא נשאר להר"א ובנו הנז"ל וב"ך על החר"ן הנז' וב"ך שום תביעה וטענה כלל ולא שום שבועה, ק"ו ואפי' ח"ס כלל, זולת שחיובא רמיא על החר"ן הנז' למסור ביד הר"א ובנו הנז' כתב ראייה היות אמת וצדק שנפרע המשכנתא הנז', לשאם המצא ימצא השטר משכנתא הנז"ל הרי הוא כחרס הנשבר וכו'. וכבר מלתא אמורה שמה שנתרצה החר"ן הנז' לקבל המוקדמים הנז"ל הוא

בהיות האופן שלא ירצה לדור הוא בעצמו בהבתיים הנז' כי יתקיים המקח הנז' בידו כנז"ל ע"כ הימים שירצה לדור בבתיים הנז', הרי הוא פטור מלקבל המוקדמים הנז' כנז"ל; האמנם מיום שיסתלק עוד מהבתיים הנז' הנה כל עוד שימסרו בידו המוקדמים הנז' כנז"ל עיקר [...] 6. המוקדמים הנז' ולהסתלק מהבתיים הנז' הוא על עמדו עפ"י הנז"ל. וכל הנז' אחו"ה נעשה בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד החר"ן הנז' לקיום כל הנז"ל מאחו"ה. ומעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"א ובנו הנז' מאחו"ה לצי"ח מכל הרשום בכתב מאחו"ה באין אמר ואין דברים. ואם ח"ו יתנו הר"א ובנו הנז' כתף סו' על איזה דבר מהנז' מאחו"ה, הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים מעלת דייני מורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לימין החר"ן הנז' לסעדו ולתומכו ולכוף כאגמון ראשם של הר"א ובנו הנז' עד יצי"ח מכל הנז' מאחו"ה ויעמידו חק ומשפט בישראל. ויודע היום כי יש אלקים שופטים בארץ ועליהם תב"ט כ"ר. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח ביום חמשה לח' תמוז התקצ"ט וקיים.

כמהר"ר שבת' נ' יקר כמהר"י בכמהר"ר אליא פאלומבו ס"ט
כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

דף 8

[א] ט. 1. זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד הבאים עה"ח לידע ולהודיע איך עפ"י פתקא דב"ד שהוציאו גבאי ק"ק עץ החיים יע"א הידוע באראבילאר, 2. ה"ה ה"ר יאודה הכהן והר' משה ישראל ה"י, הנה מפורש יוצא שהה"ר יוסף מזל טוב ובנו הר' שלמה מזל טוב ה"י הנם חייבים כהיום הזה להק"ק הנז"ל סך שלש מאות וששים גרוש, ועפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"י ובנו הנז' לפרוע פרעות כל הסך הנז' במשלם ליד הגבאים הנז' באין אומר ואין דברים. ובכן, אם ח"ו יתנו איזה מהם כתף סו' הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים מעלת דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לימין גבאי הק"ק הנז' לסעדם ולתומכם ולכוף להר"י ובנו הר"ש הנז' ככל הבא מידם עד יצי"ח מהסך הנז' עספ"א, ויודע היום כי יש אלקים ש"ב ועליהם תב"ט להקים דגל התורה ולשבר מתלעות עול ועליהם תב"ט. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח. וההוא בשליש הראשון לח' תמוז מש' התקצ"ט ליצירה פה קוש' יע"א ושו"ב. ומבארים אנחנו שהחוב הנז"ל הוא מהסך עשרים גרוש' לשנה שנתחייבו הר"י ובנו הנז' להק"ק הנז' וכמפורש בכתבי הראיות שבידם, שמהסך הנז"ל לשנה ע"ס ש' התקצ"ח ליצירה 3. עלה בקב"ץ 4. לסך שלש מאות וששים גרוש' הנז"ל. ודא תהא למיקם ושו"ב וקיים.

כמהר"ר ש' נ' יקר כמהר"י בכמהר"ר אליא פאלומבו ס"ט כמהר"ר עלי הי"ו

6 מכאן מתחיל דף 8. המלה האחרונה אינה ברורה.

דף 8, תעודה א

- 1 הדף פותח בסימן ט והתעודות שאחריו אינן ממוספרות לפי סדר אלפביתי.
- 2 מצאתי במקורות מאותה התקופה ידיעה אחת על 'קהל עץ חיים של כפר אורטה קייואי', ראה: שמן המשחה, הלכות תפילה, סימן יח, דף י ע"ב.
- 3 ספטמבר 1838.
- 4 ביחד.

[ב] זך.¹ תבע הר"י אשכנזי בכמה"ר ישראל זלה"ה מאת הר"ר דוד צרפתי ה"י סך רע"ה גרוש' שחייב לבנו של החר"י הנז' ממשא ומתן שעבר ביניהם. והר' דוד הנז' הודה על הסך ר"ן גרוש' ועל השאר כיחש. ובכך, מעלת ב"ד הצדק הוכשר בעיניהם שעכ"פ הר' דוד נז' יצי"ח הסך ק"ן גרוש' הנז' בקצבת עשרים וחמשה גרוש' בכל שבוע נמנה ומתחיל לס' חקת שאנו בו. ואם יצרף ג' שבועות במ"א לצי"ח מכל הסך בשלמות בה שעתא. ונגמר הענין בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד הר' דוד הנז' ביום ח' תמוז.

[ג] תקצ"ט תמוז¹

כח. בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין ה"ר מרדכי אקריש ה"י עם הר' נסים הלוי ה"י שוכר מהבית הידועה להר"א הנז' בכפר פירי פאש"ה במחוז אריפול. ותבע הר"ם הנז' מאת השוכר הנז' ע"ד הפניה והסלוק מהבית הנז', וגם שכירות מהסך ארבעה ועשרים גרוש' שחייב לו משכירות הבית הנז' ע"ס סיון משנתנו עפ"י הודאתו של הר"ן הנז'. ובכך, עפ"י שוה"ד הגמור זמן ניתן להשוכר הנז' שיסתלק מהבית הנז' ע"ס י"ב חדשים רצופים נמנים מר"ח תמוז משנתנו לכל יעבור. ויען הבית הנז' צריך תיקון ומיראמי"ט,² הנה רצה ויאות הר"ם הנז' וחייב עצמו לבנות ולהוציא בבית הנז' כל סך השכירות שיטול מאת השוכר הנז' תכף לנטילה. וגם הכ"ד גרוש' הנז' ל מכללם הכל עספ"א. וגם נתרצה הר"ם הנז' שידור בבית הנז' כאשר היתה באמנה בלתי שום תוספת פ"ק כלל. והכל נעשה בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד הר"ם הנז' ל כתחז"ל, באופן שמעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על השוכר הנז' להסתלק מהבית הנז' בסוף הי"ב חדשים הנז' ל לכל יעבור. ואם בהיותו מצרף ג' חדשים במ"א ולא יצי"ח מהכל בב"א, הרי מעתה חייב להסתלק בה שעתא אף בתוך הי"ב חדשים הנז' ל שכן שוה"ד מחיבת. ואם ח"ו יתן הר"ן הנז' כתף סו' על איזה דבר מהנז' ל, הנה עינינו בנאמני ארץ מעלת ממוני הזמן שבכפר הנז' ל הע"י, המה יעמדו לכוף להר"ן הנז' שיצי"ח מכל הנז' ל. ויודע היום כי יש אלקים ש"ב ועליהם תב"ט כ"ר. וההוה בשליש ראשון לחדש תמוז מש' התקצ"ט³ ליצירה פה קוש' יע"א וקיים.

כמהר"ש י' יקר כמהרר"י בכמה"ר אליא פאלומבו ס"ט
כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

[ד] כט.¹ בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הר' אברהם אוז'אלב' ה"י ב' נפתלי עם הר' יוסף רימוך ה"י שוכר מהבית הידועה להר"א הנז' בכפר חאסקיוא"י במחוז אפארן[יל] ותבע [הר"א]

דף 8, תעודה ב

1 סימן כז.

דף 8, תעודה ג

1 יוני 1839, וראה בסוף התעודה.

2 תיקון ושיפוץ בית. בספרות הרבנית שרדו בנידון ידיעות רבות וצוינו הסכומים שהוצאו לצורך המיראמיט במטרה להשכיר את הבתים. ראה, לדוגמה: פרת יוסף, חו"מ, ח; יו"ד, ז; משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, נד.

3 יוני 1839.

דף 8, תעודה ד

1 הכתב בתעודה זו מטושטש. המלים החסרות בתעודה מסומנות להלן בסוגריים מרובעים. אף תעודה זו משנת תקצ"ט (1839).

הנז' מאת הר"י הנז' [.....] וטען זה ימים גזר [.....] של הר"א הנז' [.....] ורוצים להשיאו [.....] הנז' [.....] על הר"א הנז' אשר דר בו קטון מהכיל באופן שאי אפשר לומר ונקה שיכניסנו לחופה לבנו הנז' אם לא כשיקח לו ביתו של השוכר הנז' לצורך בנו הנז'. ובכן, אף שעפ"י שוה"ד היה חייב השוכר הנז' להסתלק מהבית הנז' בה שעתא, הנה ע"צ ההטבה הרחיב לו את הזמן הר"א הנז' שיסתלק מהבית הנז' עד יום ט"ו לחדש מנחם משנתנו לכל יעבור.² האומנם נתחייב מעכשיו הר"א הנז' להשוכר הנז' בח"ג החלטי כתחז"ל בסך ת"ק גרוש' ולפורעם בהיות האופן שיגיע יום ט"ו לח' תשרי מש' הת"ר ליצירה הבע"ל, ולא ישיאנו אשה הר"א הנז' לבנו הנז' אף בלתי היות לו אונס ניכר, באופן שנתגלה הדבר שהוציאו להשוכר הנז' מביתו בלתי סיבת נשואי בנו הנז', הנה בו בפרק חיובא רמיא עליו לפרוע פרעות את הסך ת"ק גרוש' הנז' להשוכר הנז' לבל יעבור. והכל נעשה בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד הר"א הנז' כתחז"ל. באופן שמעתה חיובא רמיא על השוכר הנז' להסתלק מהבית הלז עד יום ט"ו מנחם הנז' לבל יעבור.

[.....]

[.....]

כמורה"ש נ' יקר כמהרר"י בכמה"ר אליא פאלומבו כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

דף 9

[א] תקצ"ט תמוז¹

בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר נסים דוד נ' פשט² ה"י עם הר' מרדכי אלחנאטי ה"י, שוכר מהבית הידועה להח"ר נסים הנז' בכפר פירי פאש"ה יע"א. ותבע הר"ן הנז' מאת הר"ם השוכר הנז' ע"ד הפניה והסילוק מהבית הנז', וגם להעריך הבית הנז', כי לעת הלום נתייקרו הבתים כידוע. ובכן, עפ"י שוה"ד הגמור זמן ניתן להשוכר הנז' שיסתלק מהבית הנז' ע"ס י"ב חדשים רצופים נמנים מהיום לבל יעבור. וגם שלחנו שלוחי דידן והעריכו הבית הנז' בקצבת שמנה ועשרים גרוש' בכל חדש, אך בזאת שיצ"ח המשכיר והשוכר הנז' ממה שנתברר ביניהם בפרק השוכר את הבית הנז', דהיינו, שהשוכר הנז' ישאב מים לצרכו מהבור הידוע תוך החצר של המשכיר הנז' וגם שלא ידליק האוג'אק³ שלו בעצים שלא יזיק העשן לבית המשכיר הנז', כי אם שיהיה ע"י פחם דוקא, ואף התנור שבבית הנז' לא ישתמש ממנו השוכר הנז', כי אם בחגים ובמועדים ובעתות שיהיה מוכרח ע"י זוגורא"ט אורחים⁴ וכיוצא. וכמו שכן נתבררו הדברים עפ"י

2 23.8.1839.

דף 9, תעודה א

1 20.6.1839, וראה בסוף התעודה.

2 במאה התשע-עשרה פעלו בעיר שני חכמים בשם משפחה זוה: ר' אברהם ור' יצחק נ' פשט. ראה: פרת יוסף, חו"מ, כ-כב; נטפל לקדש, יא-יג; פנקס אר"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דף 29.

3 בתקופה זו לערך נלמד על חנות ששופצה ונבנה בה אוג'אק, תנור. ראה: משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, מה.

4 אירוח בעת הצורך. ייתכן שמדובר באורחים סתם, אך שמא מדובר בחובה לארח חיילים. לא מצאתי עדות על חובה זו בקושטא, אולם שורדה ידיעה על מס חובה, שהוטל על יהודי סופיאה בטבת תקס"א (דצמבר 1800/ינואר 1801), לארח חיילים עם בהמותיהם העוברים ממקום למקום. ראה: מירא דכיא, כז.

הודאתם בפנינו. ובכן מעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על השוכר הנז' לפרוע פרעות סך כ"ח גרוש' בכל חדש עפ"י כל מה שהוברר ביניהם כנז"ל, וגם להסתלק מהבית הנז' בתשלום הי"ב חדשים הנז"ל לכל יעבור. ואם ח"ו יתן כתף סו' הנה עינינו בנאמני ארץ מע' ממוני הזמן שבכפר הנז"ל הע"י המה יעמדו לימין החר"ן הנז' לסעדו ולתומכו עד יצי"ח השוכר הנז"ל, ויודע היום כי יש אלקים ש"ב ועליהם תב"ט כ"ר. וההוה ביום שמנה לח' תמוז מש' התקצ"ט ליצירה⁵ וקיים. כמהר"ר ש'ן יקר כמהר"ר בכמה"ר אליא פאלומבו ס"ט כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

[ה] אחרי קידה ת"ק¹ כאשר יאות לפני שרי צבאות זאת מאתי אנכי (עני) הבא עה"ח, להודיע ולהיודע למעכ"ת נר"ו

אחרי נשיו"ק באתי להשתטח תחת כפות רגליו כעבד לפני רבו ובכושפת פנים אני כורע בקידה ובהשתחויה לפני רום מעלתו עלי דין עסק ביש שחל להיות בחשבוני ונלאתי נשוא עם פ'. כמה טרחות טרחתי² וכמה יגיעות יגעתי³ עד וכו'.

אחלה פני אדוני שהוא בוחר בטוב וישר שישחרר ששה נפשות מישראל שאנו מוטלים ברעב ואדוני המלך חכם כמלאך ה', הוא יבחר בטוב ויעשה עמי כטוב לב המלך.

[י] אחרי ד"ש הרב כדת מה לעשות, אות זה מדבר לחלות לרו"ם על אודות הר' פלוני תושב מח"ק, יע"א, כי זה פעמים שלש שלחנו אחריו שליח ב"ד בגזרה עומדת לעומתו שיבא להתדיין עם בעל דינו בב"ד הצדק ולא הטה און בדבר. הנה כי כן יהיה חל"ת האר"ש כי מני"ר יעשה השתדלותו הטוב להכריחו להאיש הלזה בין בטובה ובין שלא בטובה כיד ה' הטובה עליו שיבא להתדיין עם בעל דינו הר' פלוני. וכגון דא מצוה רבה להרים דגל התורה ולא יעשה כזאת בישראל. גם את השני אחל"ה לרום נר"ו על אודות המשגיח והקייא"א¹ של מח"ק יע"א כי לשעבר הציל ע"י ציווי שלנו מיד החייב פ' שלשים גרוש' ע"מ לשלו' לדינו, וכבר עבר עדן ועדנין ולא קיים בהם מצות שילוח. ולפי הנראה שלח בהם יד שלא כדרך בנ"י הכשרים. והנה כי כן באתי לחלות פניו כי רום נרו יקראהו לרגלו ויעשה השתדלותו הטוב להציל הסך הנז' מידו ולשולחו לידי יפה שעה א"ק. ומובטחני כי על הכל יעשה השתדלותו הטוב, כי אין ספק דבריו עושים פירות ופירי פירות. והאלקים בעזרם ישלם ישלם פעל פעולות כל מילי מיטב ממגד שמים² אכ"ר.

5 20.6.1839

דף 9, תעודה ה

- 1 תפילה קצרה. התעודה דנה בפניית אדם לדיין לטפל בסכסוך שיש לו עם פלוני, וכתוצאה ממנו הוא ובני משפחתו המונים שש נפשות מוטלים ברעב.
- 2 על פי ברכות נח ע"א.
- 3 בר"ר עז, טו.

דף 9, תעודה י

- 1 בתורכית: Kaḥya. כינוי המופיע לפרקים במקורות למנהיג המינהלי של הרובע היהודי או של הקהילה. מתעודה זו למדים, כי בית הדין הסתייע בכח"א כדי לכפות את פסק הדין.
- 2 דב' לג, יג.

[יא] אחרי שים שלום טובה וברכות לראש צדיק ושפתנו אתנו הן צוליי"ן בצלותין ובעותין מן קדם מריא שמיא טומוס של ברכו"ת האי ברכי דרבנן ברכה המשולשת ¹ אין די באר לעד לעולם כ"ר. עטי המדברת על האי גברא זה שמו פ' על דבר סוחר ערל ² אחד שהזמין לאחד מבני עמנו בנן של קדושים ה"ה פ' שיבא לדין בפנינו, וסבר וקביל הח"ר פ' נז'. ובאו שניהם בפנינו וסידרו טענותיהם בפנינו ולבסוף השיב הר' פ' שיש לו להביא ראיה על דבריו. והנה בעת"ה זה פעם ושנים שהגוי נז' קובל ומתרעם שהעביר עליו את הדרך ולא בא בפנינו. ובכן עליה ידידיה רמיא ברום המצוה הזאת שלא יבוא הדבר לידי חילול ה' ח"ו ויעביד רו"ם כל טצדקי דמצי למיעבד שיבא לדין בפנינו ויאמת את דבריו. וכגון דא מצוה רבא ועמו הס"ר וש'.

דף 11

[טז] עט שלום אתיא אח"ל אח"ל (!) לכל הדברות ולכל אמירות. גם ברכות יעטה. ¹ למען יעמדו שקטים ושננים עוד רבות בשנים אס"ו. ובא האות לצוות לזה גברא חזי ה"ה הח' מור' מתושבי עוב"י סאלוניקי יע"א. וזה זמן מה שיצא ממחיצתו לדבר מצוה הולך סובב סובב הולך כפרים ועירות. ויהיה כאשר נתן אל לבו לחזור לארץ מולדתו בדרך ים פגעו בו גוים אכזרים סורים ² ומורים, ושללו וביזו כל נכסים שהיו בידו. ועוד ידם נטויה. וכל מגמתם ליסרו ביסורים קשים ומרים. ואותו דימו להרוג אח"כ. וכמו שכן פשתה המספחת ³ בעונותינו הרבים. אל נקמות ה' אל נקמות הופיע. ועין החמלה שחמלו עליו מן השמים ניצול מידם בדרך נס אשר לא ישוער שלי"ת וכעת הנה זה עומד במח"ק יע"א ויצא יצחק לשוח ⁴ אין שיחה אלא תפלה. ⁵ ברב חנינא ע"ד אחינו שבגולה הע"י למען יעמדו לימין אביון לסעדו ולתומכו במתן דמים, כי כעת הוא נודד ללחם ערום מכל. והנה אנחנו עגמה נפשינו ונכמרו הרחמים עליו מרוב הצער והיסורים שבאו עליו ר"ל. ועל דא ודאי חנותינ"ו במדבר שיעניקוהו מפרי צדקתם במדה שאדם מודד מדה גסה כי גברא חזי ומסוה הבורשה עליו פניו. וכגון דא מצוה רבא בפדיום שבויים ויכולה היא שתגן ע"כ צרה שלא תבא. ושום בר ישראל לא ימסר ביד אויב ואורב מעתה וע"ע וה' ברחמי יזכנו לראות בביאת משיחנו אמן כ"ר. הכ"ד החותמים פה עירינו קוש' יע"א בס' כה תברכו את בני ישראל מש' תקפ"ב ⁶ ברוב עז וש'.

[יז] אנכי הוואה ככל הכתוב לחיים מהרבנים עליונים למעלה לצוות להאי צורבא מרבנן, גם אנכי הבא עה"ח אחל"י יכונו לכל בני ישראל רחמנים ב"ר ועל ראשיהם הגבירים הרמים העי"א לשום עין השגחתם עליו, כי האיש עני הוא וירא שמים וחזותו מוכיח עליו ומאת ה' תהיה משכורתם

דף 9, תעודה יא

- 1 כינוי לברכת כהנים.
- 2 נוצרי.

דף 11, תעודה טז

- 1 תה' מד, ז.
- 2 על פי דב' כא, יח, כ.
- 3 וי' יג, ח.
- 4 בר' כד, סג. ואולי יש כאן רמז לשמו של החכם השדור.
- 5 ברכות כו ע"ב; ע"ז ז ע"ב.
- 6 מאי 1822.

שלמה. גם לתת לו אכסניא וגם לרבות לכל גבאי הקהלות לתת לו מנה הראויה. הכ"ד החותם פה קוש' יע"א. ח"י לח' פ' מש' קצ"ט ליצירה¹ ואל אלקינו ירחם על עמו. כ"ר.

[יח] מאחר עלות ש"ר כמשפט לאוהבי שמו ויתפלל אברהם אל האלקים למען יעמד חי בריא עדיף בבנים ובני בנים מניהו מלכי מינייהו אפרכי, גם עשו"ר נלוה עמם.¹ בתים מלאים כל טוב² מאין ספורות. ובא האות לאמר לאדוני המלך ע"ד פ' שהרי הוא מוטל על ערש דוי בעירום ובחוסר כל אף השמלה ותלו ביה טפליה ואף גם זאת וכו'. ואין הקומץ משביע³ לפי יוקר השערים וכפי מצב העניות של הנז'. וידעתי ביני שר"ם נר"ו בנן של קדושים הוא ואוחז מעשה אצבעותיו בידיו לרדוף צדקה וחסד ומרבה להטיב. ובטחתי שכה יעשה וכה יוסיף, אסיפא דמלתא הנה ברוך לקחת יחי עוד צדיק לנצח מושבע ועומד בהני ברכי דרבנן במוט"ב תלתא⁴ כחדא בני חיי ומזוני רויחי, כ"ר.

[כ] אחרי שים שלום כדמ"ל זאת מאתי לחלות פניו המאירים על אודות זה האיש מגזע היחס כה"ר פ' ה"י כי תקיף ליה עלמא טובא¹ ואשתו ובני ביתו עטופים ברעב והוא גברא מהמנא ביתר שאת. כי ע"כ חלותי היא נא גבור יפליא חסדו לקחתו מושכר אצלו לצורך עסק פ' וכיוצא. ויהא נא עמו לחן ולחסד ולרחמים להחיות את נפשו, מלבד כי המצוה הזאת היא רבת הערך גם עמי הוא נתן כוח ביתר שאת ועלי לשלם בטומוס של ברכות.² מובטחני כי לא ישיב את פני ריקם ומאת ה' תהא משכורתו שלמה. כ"ר.

דף 12

[א] המתחייבים במעשה הצדקה

אנחנו הבאים עה"ח ראה ראינו צרה כמבכירה¹ כדדמך² הח' הש' והכולל כמה"ר פ' ז"ל עולם חשך, האשה וילדיה נעים ונדים. אין לחם ואין שמלה.³ הילדים צועקים אנה פנה אבינו רועינו. פורש אין להם.⁴ והנה אנחנו קמנו ונתעורר לרחם על היתומים הנז' לעשות להם סמוכים כיד ה' הטובה עלינו לתת להם בתורת נדבה כל אחד מאיתנו ס"מ בכל חדש ביד האפוטרופ' של היתומים הנז' על המחיה ועל הכלכלה כפי כל אשר יושת עלינו תחת חתימתנו בכתיבת ידינו. וראויה היא שתגן עלינו ועל זרעינו. גם ברכות שמים מעל ברכות⁵ לעד לעולם. הלא כה דברינו.

דף 11, תעודה יז

דף 11, תעודה כ

1 קידושין כב ע"ב.
2 שבת קטו ע"ב.

1 1839-1838.

דף 11, תעודה יח

דף 12, תעודה א

1 יר' ד, לא.
2 שנפטר.
3 יש' ג, ז.
4 איכה ד, ד.
5 בר' מט, כה.

1 מליצה על פי תה' פג, ט.
2 דברים ו, יא.
3 ברכות ג ע"ב.
4 מליצה על פי במוטב תלתא, ב"ב קסה ע"ב.

[ב] אנחנו הבאים עה"ח באנו אל האר"ש לידע ולהודיע איך מעלת עטרת תפארת הרב המופלא כמהר"ר פ' נר"ו תושב עירינו קושטא יע"א נפשו איוותה ויעש ללכת לשכון כבוד בעה"ק תוב"ב להיות מעובדי ה' ביראה ואהבה ולזכות שם לקבורה אחר אריכות יו"ש. ויען ראינו שמזונותיו מועטים ואין לו די ספוק פרנסתו על המחיה ועל הכלכלה ע"כ נכספה וגם כלתה נפשינו להיות זוכים ומזכים ולהתחייב כל אחד מאיתנו בס"מ דבר קצוב בכל שנה לצורך מזונות ופרנסת הרב הנז"ל ע"כ ימי חייו רבות בשנים ואפי' עד חמשים שנה אחרים בפשיטו' ולא כד"ג. ובכן, כל מה שיבוא כתוב וחתום בחתימתינו הקצבה הקצובה חיובא רמיא עלינו ועל זרעינו חק כל יושבת לצי"ח מדי שנה בשנה בלתי שום דחיה וטענה כלל ועיקר. וראויה היא שתגן עלינו ועל זרעינו אחד המרבה ואחד הממעיט לתת לכסף מוצא צורך הוצאותיו של הרב עליון להיות להדר עזר ולהועיל משען ומשענה על המחיה ועל הכלכלה בכל שנה ושנה ע"כ ימי חיו כנו"ל. ודא תהא למיקם. ולמכתב לחזקיהו ולראיה מהמנא בידו באנו עה"ח וש'.

[ג] ראשי שורות האומר יביעו ידברו ברב עז וש' כדמ"ל לפני רום נר"ו כפלים לתושיה. וצילה גם היא מצלינן האידנא ישב עולם חי ומלא ממהדורי מילה חיי אריכי ומזוני רויחי בר בנייא אכי"ר. טעמא דאתי דבור לצוות להאי צ"מ מוכתר הח' המרו' ויהי בשלם¹ כמה"ר פ' הוא ההולך קרמת אשור² מח"ק יע"א אשר נטה דעתו להיות מסתפק בהכרחי ולקבוע עצמו במח"ק יע"א. יען מודעת זאת כי העיר הזאת שיאמרו כלילת יופי³ לא כל אדם זוכה להיותו ממציא לביתו אפי' מים לחץ ולחם צר כי יוקר השערים על המחיה ועל הכלכלה רבו מהרבה וקשים מזונותיו של אדם כקי"ם,⁴ כי ע"כ גמר בדעתו להסתופף בצלו ולקבוע דירתו במח"ק. יען שלי"ת יש ב' שלימות הן לענין פ'⁵ וכיוצא והן לענין ללמד מלאכת הכתיבה תמה לדרדקי דבי רב וכיוצא. וסמך בדעתו כי ע"י ההשתדלות במלאכתו הנז"ל שיעשה במח"ק יע"א כי לא שכיחי סופרים וכיוצא והוא יושב לבדו והיתה הרוחא אף אם יהיה מעט מזער יספיק לו לצורך מזונותיו מן ההכרח וכוונתו רצויה. עוסק לפחות ביום במלאכתו שתיים כהלכתן, והיה הנשאר להיות שקוד על למודו על התורה ועל העבודה. כי ע"כ יעשה חלק האר"ש לפני רום נר"ו כי יפליא חסדו עמו להשים עין השגחתו עליו לקרב אל המלאכה אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת כי כבר מילתא אמרה, כי כונתו לשמים וראוי והגון הוא ביתר שאת לכל כבוד שבעולם, ובפרט כי לעת הלום הוא בסובלי חלאים ושיחתו קלה וישר יעשה לו רפואות תעלה. מובטחנ' כי כה יעשה וכה יוסיף לגמול חסד עמו ולתת לו אכסנייא נאה לפי כבודו במידתו הטוב לכל רוח עושה חסד לאלפים, וכגון דא מצויה רבא והאלקים בשמים שלם ישלם בעל גמולות כל הון יקר ונעים. ותפארת בנים כי"ר. כ"ד נאם דשו"ט הבאים עה"ח ברב עז וש'.

[ה] חיים מדבר היא אמרה בשלמא אמר.¹ ש"ח וש"ן וכל שהוא עיקר ועמו תפילה. כי יאריך ימים

דף 12, תעודה ג	3	איכה ב, טו.
1 תה' עו, ג.	4	קריעת ים סוף, פסחים ק"ח ע"א.
2 בר' ב, יד.	5	פרנסה.

דף 12, תעודה ה

1 הכותב הוא ר' חיים פאלאג'י.

ושנות חיים תורה וגדולה. טובה כפולה. אמכי"ר אותותי אלה יעידון יגידון על אודות האי צו"מ די"ן מעלת הרב ועצום איש ירושלים כמה"ר יצחק עובדיא נר"ו.² ויצא יצחק חוץ לקלעים מהר הקדש לסוכב נתיבות מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות.³ יען וביען דתלו ביה טפליה העי"א וביתו ריקם אין לחם ואין שמלה ועוללים שאלו לחם.⁴ ובהיות כי ארץ ישראל נקנית ביסורין סבל אותו צדיק צער עד עתה. וירא כי לא יכול להתאפק כי עלה המות.⁵ בחלונו [צרות] השתרגו על צוארו.⁶ [...] לצאת לקרית חוצות אולי ימצא תרופה וישוב על כנו לעסוק אהב בתורת ה' [...] ידו אוחות יקר הורמנא מרבנן קדישי יצ"ו. האמנם לא באתי אלא להעפה להודיע ולהודיע כי ראוי והגון לכל [...] ענותן כהלל ומשמח אלקים ואנשים. והסכת פניו ענתה בו דמסוה הבושה על פניו, וכל כי האי ראוי [...] סביבותיו ככל הבא מידו ועם האלקים הוא עושה ויבא שכמ"ה ובטחתי באהבתו עמי. כה דברי דורש [שלומו וטובתו] ברב עז וש'. הצעיר חיים פאלאג'י.

[טו] ראשי שורות האומר יביעו ידברו ש"ח וש"ן כנהר שאינו פוסק¹ נחלי נהרי. וצילה גם היא. ישבו ישרים יחד עשירים דשנים ורעננים² שקטים ושאננים.³ ימים על ימי עד עשרה דני. טעמא דאתי דיבור משום צוותא להאי גברא דחזי הח' המרו' זרע קודש כמה"ר פ' אשר פנה לסוכב נתיבות כפרים ועירות גדולות, כי תקיף ליה עלמא טובא⁴ מדלית איסר וחסרון לבני". כי ע"כ אחלי יכנונו אל מול פני המתנדבים בעם⁵ אל כל המקום אשר יבא שמה, הענק יעניקוהו מממונם נדבה וישגוהו עליו ברב חני"א ורב חסדא אתו לו אכסניא נאה, כי ראוי לכל כבוד, כי הוא פרי צדיק בן חכם הרב הישיש ח"ק ענוותן כהלל⁶ כמוהר"ר פ' זלה"ה כידוע. ומאת ה' תהיה משכורתם שלמה ע"כ פרוטה ופרוטה כ"ר. הכ"ד הבא עה"ח פה קוש' ברוב עז וש'.

דף 13

[א] באחד בשבת בשנים ועשרים יום לירח אלול בשנת חמשת אלפים וחמש מאות ותשעים ותשע לבריאת עולם¹ למנין שאנו מניין כאן בכפר חאסקיואי הסמוך לקושטנדינה דעל כיף ימא רבה מותבה, בפנינו עדים חתומי מטה מסר יצחק בן שמואל גט כריתות כשר בלתי שום תנאי ביד שלוחו יוסף בן יצחק (וארשאנו) להוליכו לאשתו שמחה בת יוסף המכונה מירקאדור. ויען כי המגרש הוא מומר² לכן הוצרכנו לעשות כסדר שכתב הרב תרומת הדשן למסור הגט תחילה

2 זו הידיעה היחידה בפנקס על שליח מירושלים שהגיע לתורכיה, לפי שעה לא הצלחתי למצוא מידע אודותיו.
3 שה"ש ב, ח. 5 יר' ט, כ.
4 איכה ד, ד. 6 על פי איכה א, יד.

דף 12, תעודה טו

1 על-פי אבות ו, א. 4 קידושין כב ע"ב.
2 תה' מט, טו. 5 שופ' ה, ט.
3 תה' צב, טו. 6 על פי שבת לא ע"א.

דף 13, תעודה א

1 1.9.1839.
2 במאה התשע-עשרה באות ידיעות רבות על גיטי מומרים. לדוגמה, שנים-עשר גיטין של מומרים מבין שלוש מאות ארבעים ושלשה גיטין שניתנו בבית דין רבה בפני ר' שמואל חיים בשנים תקע"ב-תר"א (1812-1841),

בתורת זיכוי, ואחר כך למסור אותו פעם שנית בתורת שליחות הולכה.³ וכך אמר בפנינו המגרש יצחק בן שמואל הנזכר ליוסף בן יצחק השליח הנזכר בעת מסירת הגט: אתה יוסף בן יצחק זכה בגט זה לאשתי שמחה בת יוסף המכונה מירקאדו הנזכרת וקבל אותו בעדה ובקבלתך גט זה בעד אשתי הנזכרת תהא אשתי הנזכרת מגורשה בו ממני מעכשו ומותרת לכל אדם. ותכף ומיד קבל בפנינו יוסף בן יצחק הנזכר הגט הנזכר מיד המגרש הנזכר וזכה בו בעד שמחה בת יוסף המכונה מירקאדו הנזכרת. ואחר כך עשה אותו שליח הולכה. וכך אמר המגרש הנזכר לשליח הנזכר בפנינו בעת מסירתו הגט הנזכר ביד השליח הנזכר פעם שניה כדי לעשותו שליח הולכה. אתה יוסף בן יצחק שאתה שלוחי הולך גט זה לאשתי שמחה בת יוסף המכונה מירקאדו הנזכרת. ותנהו לה בכל מקום שתמצאנה. ותהא ידך כידי ופיך כפי ודבורך כדבורי ועשיתך כעשיתי ונתינתך גט זה ליד אשתי הנזכרת כנתינתי ונותן אני לך רשות מעכשו לעשות שליח ושלוחך שליח עד מאה שלוחים, ואפילו בלי שום אונס כלל. ובהגיע גט זה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך עד מאה שלוחים ליד אשתי הנזכרת בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שלוח שלוחך עד מאה שלוחים תכף ומיד תהא אשתי הנזכרת מגורשת ממני בגט זה ומותרת לכל אדם. ותכף ומיד מסרו ביד השליח הנזכר והגט הנזכר נכתב ונחתם פה כפר חאסקיואי הנזכר בפני השליח הנזכר ביום הנזכר בזמן הנזכר. והעדים החתומים בו הם אנו חתומי מטה. וסימני הגט הנזכר הם אלו: ריש שיטת שלישית תיבה לקושטנדינה וסופה היום ריש שיטת ששית והרונית וסופה שום ריש שיטה השניית בנפשיכי וסופה ימחא. ובסוף שיטה עשירית בצד אות מס של אדם יש נקב קטן. וקודם שמסר המגרש הנזכר הגט הנזכר ביד שלוחו הנזכר בטל כל מיני מודעות שבעולם. וכל דבר הגורם שום פסול ובטול לגט הנזכר ולשליח הנזכר. וגם קבל עליו בחרם ונשבע בחלק שיש לו לעולם הבא שלא לבטל לא את הגט הנזכר ולא את השליח הנזכר. ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו שמותנו ביום שלשה ועשרים לירח אלול בשנת חמשת אלפים וחמש מאות ותשעים ותשע לבריאת עולם פה כפר חאסקיואי הנזכר. והכל שריר ובריר וקיים.

עד

עד

במותב תלתא כחדא הוינא נחנא בי דינא דחתימין לתתא כד הנפק ההרשאה דנא קדמנא ומדאדא קדמנא הדין סהדייא אלין דחתימין לעילא אליה בן מנחם ונסים יעקב בן יצחק. ואסהידו החתימת ידיהו דאינן אינן אשרנוהי וקיימנוהי כדחזי לפום דינא ואתקיים. ידוע תדע כי המומר הנז"ל היה מעיר סאלוניקי יע"א ומשום עגון שהיה בדבר נכתב הגט ביום ב"ך אלול כנז"ל. וההרשאה ביום מחורתו ביום כ"ג אלול ככתוב בשיטת האחרון מההרשאה הנז"ל.

[ב] קדמה אל אר"ש יבא שלו' שלמא רבא ואל ה' אתחנן החיים והשלום יחדיו יהיו תמים כל הימים ורב טוב לבית ישראל ות"ת¹ בניס טעונים ברכה וכתר ש"ט² עולה³ כשם הגדולים נסו"א

ראה: שמן המשחה, הלכות גיטין, קמב, דף קז ואילך. כמו כן נזכרים גיטי מומרים ברשימות גיטין נוספות ובשור"ת, כגון: רב דגן, אה"ע, ד-ו; חיים ושלום, חלק ב, אה"ע, מד.

3 תרומת הדרשן, שאלה רלו. הידיעות על גיטין על ידי שליחים הן רבות בתקופה בה נכתב הפנקס, ראה לדוגמה: פרת יוסף, אה"ע, ה.

דף 13, תעודה ב

1 ותפארת.

2 שם טוב.

3 אבות ד, יג.

היום היא שיחתי על דבר הנ' כה"ר פ' הי"ו הוא ההולך קדמת אשור.⁴ כי לימים מקדם היה מתעסק במשא ומתן כדרך התגרים והיה מתפרנס בכבוד גדול ומאז ועד עתה הן בעון נהפך עליו הגלגל ירוד ירד ונשאר בידים רקניות יליף ריקם ריקם.⁵ וזאת עלת כי הן לו שתי בנות שהגיעו לפרקן ואין בידו לתת מהר ומתן כמשפט הבנות. ובכן הוכרח במעשיו ע"כ שלא בטובתו להרחיק נדוד מעיר לעיר ומפינה לפינה אולי יחנן ה' להביא טרף לביתו. ואולם זוהי שקשה כי אין מילה בלשונו להודיע צערו לרבים נדיבי עמים היותו מכובד ואחוז בחבלי בוש,⁶ הרכה והענוגה⁷ אשר לא נסתה. ואדרבא הוא היה מכת הנותנים אשר לכסף ואשר לזהב. ועל כן חילה פני להיות לו לפה ולמליץ בשורת דרך אר"ש. הנה כ"כ עת לעשות לה'⁸ אל כל המקום אשר ידרוך כף רגלו.⁹ וזוהי השקפה לטובה לעשות עמו חסד ומתנת חנם איש אשר כבדתו העשיר לו ירבה מדת הראויה מתן בסתר מן הכלל ומן הפרט ואין צ"ל שכר הנושא את האדם וגם צידה לו יעשה. והאדם יראה לענים חזותו מוכיח אזיל סומקא ואתי חיורא. וכגון דא מצוה רבא לסעדו ולתומכו חזקו ידיים רפות ולהסביר לו פנים מאירות. ולצוותו ממקום למקום. יכנס ויצא בכי טוב. וגדולה צדקה אגוני מגנא מגן וצינה וחיים טובים ארוכים ישראל יושבים על אדמתם שקטים ושאננים ובתים מלאים כל טוב כסף וזהב וכלים.¹⁰ נאם החור"פ בח"פ בעיר עז לנו פ' יע"א ברוב עז וש'.

[ג] ראה ראינו הכתב והמכתב מאת הרב הגדול סבא דמשפטים המלך שאל בחיר ה' מעוב"י סאלוניקי יע"א על אודות האי גברא חשיבא מכת"ר שלשלת יוחסין מוכתר בנימוסין מע' הח' הש' והכולל צו"ר זר"ק כמח"ר פ' נר"ו. אף אנן נמי תנינן ע"כ האמור למעלה מעבר הדף וחנותינ"ו במדבר למען יחוסו ויחמולו עליו בעין החמלה והחנינה אל כל המקום אשר ידרוך כף רגלו מע' הח' הש' עליון יהיו לו לעזר ולו להועיל מן הכלל ומן הפרט אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב כאשר נכון לעשות, כי ראוי והגון הוא לכל כבוד, אי משום עשה דכבוד תורה והיותו צנוע ומעלי ולא כסף באלה לחבוע תבע' במתן דמים חסיה נפשי, כי בודאי הגמור ישראל קדושים אראלים ותרשישים יעשו כנימוס בתוספת מרובה מידה טובה בעין יפה ורוח נדיבה כדמ"ל. העשיר לו ירבה. ונאמן ה' אלקינו לשלם על יתר ע"כ פרוטה ופרוטה תרקבא דינרי שכר פרות בעה"ז והקרן קימת לעה"ב בכל אות נפשם הרמה והנשאת [נכספת] נאם החור"פ עיר תהלת קושטא יע"א בשלהי ח' פ' הת"ר² כי תקדמנו ברכות טוב ברב עז וש'.

- 4 ראה דף 12 תעודה ג.
- 5 אודות הירידה הכלכלית שפקדה לא מעטים בתקופה זו מצויים מקורות רבים בספרות הרבנית, ראה לדוגמה: משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ טז, יט, קלא; מלאכת שלמה, חו"מ, א.
- 6 בוש; עליפי אסתר, א, ו.
- 7 יש' מז, א.
- 8 תה' קיט, קכו.
- 9 על פי דב' יא, כד.
- 10 על פי נחמ' ט, כה.

דף 13, תעודה ג

- 1 ר' שאול ב"ר יצחק מולכו.
- 2 1840-1839.

דף 14

[ב] בפני מי שגדול הרב המובהק המאיר כברק מר די אתריה הח' הש' הדה"מ כמהר"ר פ' נר"ו לעיר בילוגראדו יע"א.¹

[ג] היא מתאמצת ללכת¹ בפני מי שגדול הח' הש' ה"ה הרב המובהק ונוגה לו ברק כמהר"ר יעקב המכו' קונורטי גירון נר"ו יאיר לעד לעולם כי"ר לעיר אדריאנו² יע"א.

[ד] קדמא לפני מעלת הרבנים המובהקים מאירים כברקים ונוגה להם בעוב"י סאלוניקי¹ יע"א אתה ה' תשמרם וכצינת רצון תעטרם כיר"א.

[ז] מתאמצת היא ללכת¹ אל כה"ר דמ"א² הדר הוא הח' הש' הדה"מ ר"מ ור"מ במתא מגדלים יע"א³ כבוד שמו כמהר"ר פ' נר"ו יאיר וכו'.

[טז] או"ה

מראש מקדמי אר"ש היא אמרה בשלמא שלמים מרובים ותפילתנו קבע למען יאריך ימים ושנים כשני אליהו. גם ברכות יעטה¹ ברכות שדים² כי"ר. אותותינו אלה הם המדברים ע"ד מצוה, והוא שה"ר פ' המועד לעת הלום סמוך למח"ק הנה הוא משודך עם נערה אחת שפה קושטא יע"א בש"ח כנהוג. וזה שלש שנים מו"מ שהרחיק נדוד מפה קוש' יע"א וכתת את רגליו מעיר לעיר וממדינה למדינה. ופשט לה את הרגל והניחה בכבלי העיגון. והנה ע"ד פתגם באו קרובי הנערה נו' צועקים בקול מרה בפנינו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה להתיר את השבועה ולהתירה לעלמא. ואנחנו ב"ד אחרי שחקרנו ודרשנו הטב על הדברים ששלח המשוך הנו' מהתם להכא, הנה עלתה

דף 14, תעודה ב

1 בלגראד.

דף 14, תעודה ג

1 על פי רות א, יח.

2 בספרות השו"ת של המאה התשע-עשרה קיימת התכתבות מתמדת בין חכמי שתי הקהילות.

דף 14, תעודה ד

1 סאלוניקי, Selanik, Salonika. על קשריה של סאלוניקי עם קושטא מצוי מידע מאלף בספרות השו"ת של התקופה.

דף 14, תעודה ז

1 רות א, יח.

2 כבוד הרב דגל מחנה אפרים.

3 מגדלים Çanakkale; Kale-i Sultaniye, עיר השוכנת במרחק של כארבעה ק"מ מגאליפולי, ובתקופה זו חיו בה כשש מאות משפחות יהודיות. מידע על הקהילה שרד בספרות התקופה, כגון: ידידיו של משה, חו"מ, נג; משנת ר' אליעזר, חלק ב, יו"ד, לט; אה"ע, א; חו"מ, עג. וכן מצוי מידע רב בספר זכרנו לחיים, ב כרכים.

דף 14, תעודה טז

1 תה' פד, ז. 2 בר' מט, כה.

הסכמתנו שעפ"י הדין לא יש חשש סבלונות כלל.³ והן בכל זאת ידינו אוחזות בעכ"ב ובא בספר ובדיו להתירה לעלמא פן ואולי אמר יאמר המשודך הנז' שנתן מידו לידה איזה דבר, ויש חשש סבלונות בדבר. ובכן, יען שמועה שמענו שהמשודך הנז' עומד במקום הבציר ובקרב ימים יבא למח"ק יע"א, הנה חנותנו במדבר שיקראהו לרגלו להמשודך הנז' ובחכמתו הרמה ובמתק שפתיו יעשה עמו חקירת חכם ע"ד פתגם, ומתוך הדברים אשר ידבר עמו ע"ד פתגם מדוע אינו מחבר את האהל,⁴ יוציא האמת לאמתו אם נתן לה איזה דבר מידו לידה בפני עדים או לאו, ויקבל דבריו בפני שלשה ויכתוב לנו דברים כהויתן. ועל הכל יבוא שכמ"ה ועמו הס"ר. הכ"ד דושו"ט החותמים באה"ר ברוב עוז וש'.

[יז] ראש על ארש וממדבר קדמות¹ היא אמרה בשלמא כנהר שאינו פוסק וכמעין.² ושפתנו איתנו אתו ממולאי יגל יעקב ישמח מלך³ בפני סמיכי אשילי רכרכי רוב בנין ורוב מנין.⁴ הן קדם כה דיבר אלינו נחנא ב"ד דח"ל המפקחים ע"ע או"ה פה עירינו קושטא יע"א, האיש ארעי הארץ מו"ר הרב המובהק רענ"ן⁵ על אודות מנחם בארכו"ט ה"י מתושבי עירנו השרוי במח"ק ששידך לדונה בת אברהם ע"י אביה בעודה קטנה,⁶ ואח"כ פשטו לו את הרגל, ולא רצתה האשה ללכת אחריו. ובכן מו"ר שלח דברו בפני מי שגדול הרב עליון נר"ו דלעיין בדין הסבלונות הנז' יען מנחם הנז' רוצה לשדך אשה אחרת, ומאז ידו אוחזות בעכ"ב עד יצא דבר המלך ודתו.⁷ והן ידיע ליהוי למו"ר בו בפרק גזר עלינו הרב עליון נר"ו לעיין בדין הסבלונות הנז' עפ"י העדות המוצגת בד"ק ועלתה הסכמתנו בהורמנא דמלכא דמדי ס' קדושין לא נפקא וצריכה גט. וכן כתבנו ושלחנו דברינו במכתב למו"ר ע"י האיש השרוי בעירינו זאת המ' טורונג'ש, שיש לו עסק משא ומתן עם השאפג"י⁸ שבעיר אדריאנו יע"א. וכנראה שלא בא לידי מו"ר. וכעת גזר עלינו רענ"ן לשנות את הידוע דברים שכתבנו בראשונה וכן עשינו תכף ומיד הלכ"ד, שאחר מה שנשאנו ונתננו בדבר הלכה עלתה הסכמתנו שצריכה גט. ובכן, מנר עליה ידיה רמיא לתת גמר במצות שלוח הגט ליד האשה המסובלת הנז' וזה שמה דונא בת אברהם ותו לא מיד. אתאן לסיפא בצלותין ובעותין מן קדם מריא שמיא מיהב יהבו ליה החיים והש'. והני מילי ברכי דרבנן בנטיעות דומות לשרשים בר אבהן ובר אוריין כ"ר.

3 אודות חשש סבלונות ראה: א"ח פריימן, סדר קידושין ונישואין אחר חתימת התלמוד, ירושלים תש"ה, עמ' קנד-קסג, רלט-רמא.

4 מדוע אינו נושא לאשה.

דף 14, תעודה יז

1 על פי דב' ב, כו.

2 על פי אבות ו, יא.

3 תה' יד, ז; נג, ז.

4 כיצה כו ע"א; כ"ב לא ע"ב.

5 שמא מליצה על פי יר' יא, טז.

6 שידוכי קטנות היו עדיין תופעה מקובלת בקושטא במאה התשע-עשרה, ראה: משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, ד, ז.

7 אס' ט, א.

8 בעל זכות האלוס, Alum, אבן מלח המורכבת מגופרית, אשלגן וגופרית-חמרן, ראה: רוזאניס (לעיל, מבוא, הערה 5), ו, עמ' 66.

דף 15

[א] או"ה¹ סמכה לשוחט מתא

ז"מ. בשבטי ישראל הודענו נאמנה² אנחנו צעירי הצאן זובחי הזבח שוחטי מתא קושטא יע"א הבאים עה"ח, היות אמת וצדק ע"ד הח' המ' כה"ר פ' ה"י עמד עמנו ושרת ולמד מלאכת השחיטה ובדיקת הריאה מן הבהמה למינה כללותיה ופרטותיה כראוי. והרי הוא זריז ונשכר במלאכת השחיטה ובדיקת הריאה באופן דאמחתי גברא במלאכת השחיטה הנז' כראוי לבדוק ולאכול ולהאכיל לאחרים. וכל האוכל משחיטתו ומבדיקתו סמוך לכו לא יירא, וע"ד אמת וצדק באנו עה"ח.

[ב] סמכה מאו"ה לזה

אנחנו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה הבאים עה"ח עפ"י העדות המוצג מהחכמים השוחטים החתומים לעילא אשר סמכו את ידיהם על הח"ר פ' הנז"ל, כי הוא אומן בקי במלאכת השחיטה ובדיקת הריאה והשחות הסכין מהעו' למנהו כמפורש לעיל, אף ידינו תכון עמהם. מעתה הרי הח' פ' הנז' אתמחי ואתמחי. ומעתה נתנו לו כח יפה ויכולת מספיק ורשות מעלייא לשחוט ולבדוק מן הבהמה למינה כנז"ל לאכול ולהאכיל לאחרים. וכל עדת ישראל אשר יאכלו משחיטתו ובדיקתו נז' סמוכים לבם לעד לבם בטוח. ולראיה מהמנא ביד הח"ר פ' הנז"ל באנו עה"ח פה עיר עז לנו מתא קושטא יע"א ושו"ב וקים.

[ג] סמכה למנקר מאו"ה

מהודעין אנחנו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה הבאים עה"ח בהיות שבאו בפנינו אומני מלאכת ניקור האישקינב¹ והעידו על נפשם ועל יהדותם על הר' פ' ה"י איך הוא בדין אומן במלאכת ניקור האישקינב² קולע אל השערה ולא יחטיא, ושמש כר"י אומני הניקור הנז' כל צורכו. והנה כ"כ עפ"י עדותם של אומני הניקור הנז', הנה האיש הלזה הר' פ' נז' ראוי והגון וכשר הוא לסמוך על ניקורו ויאכלו בני ישראל מניקורו הנז' ויערב להם ויבוסם להם.² ולמען תהיה האמת נהדרת ממה שנגמר ונעשה על ידינו באנו עה"ח בשליש הא' לח' רחמים מש' תקצ"ט ליצירה.³

יעקב וינטורה נסים נחמיה אשכנזי יעקב ב' דוד⁴

דף 15, תעודה א

- 1 נוסח דומה מצוי בפנקס שטרות ואגרות (לעיל, מבוא, הערה 3), דף לו ע"ב.
- 2 על פי ה' ה', ט.

דף 15, תעודה ג

- 1 ניקור הקיבות.
- 2 נוסח דומה מצוי בפנקסי שטרות ואגרות (לעיל, מבוא, הערה 3), דף לו ע"ב.
- 3 אמצע אוגוסט 1839.
- 4 נראה שמדובר בר' נסים יעקב בכ"ר דוד.

[ד] סמכה למנקר בהמה גסה¹

אנחנו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה הבאים עה"ח באנו אל האר"ש איך באו בפנינו אומנים בקיאים במלאכת הניקור מבהמה גסה ודקה חוץ מקיג"ס,² והעידו על נפשם ועל יהדותם איך הר' פ' ה"י הוא בדין אומן במלאכת הניקור מבהמה גסה ודקה חוץ מקיג"ס מבהמה דקה. והנה כ"כ, עפ"י עדותן של האומנים הנז' הרי הר' פ' הנז' הוא בדין אומן ומוסמך במלאכת הניקור מבהמה גסה ודקה חוץ מקיג"ס מבהמה דקה, וכל האוכל מבשר היוצא מתחת ידו מנוקרת סמוך לבו לא יירא. ולמען תהיה לראיה מהמנא בידו באנו עה"ח ושו"ב.

[ה] בשבטי ישראל הודענו נאמנה¹ אנחנו צעירי הצאן זוכחי הזבח שוחטי מתא קוש' יע"א הבאים עה"ח. היות אמת איך הח' המר' הר' מרדכי חיים מאדים ה"י עמד עמנו ולמד מלאכת השחיטה והשחזת הסכין ובדיקת הריאה מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה כללותיה ופרטותיה כראוי, ובדיקת הסכין ופרטותיה קולע אל השערה ולא יחטיא ולא יתעלב. והרי הוא זריז ונשכר במלאכת השחיטה ובדיקת הריאה והסכין כאמור באופן דאתמחי גברא במלאכת השחיטה נז' כראוי וכו'.

[ו] או"ה

עגונות

אנחנו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה הבאים ע"ה באנו אל האר"ש, שעפ"י העדויות שקבלנו על הר' פ' שזה זמן מה שיצא מפה עירינו קושטא יע"א והלך לקרית חוצות, ולא נודע מה היה לו, והרי אשתו של הר' פ' הנז' היא מ' פ' יושבת בכבלי העיגון. ועפ"י העדויות שקבלנו נשאנו ונתננו בדבר הלכה ועלתה הסכמתנו שהאשה מ' פ' הנז' יצאה מכבלי העיגון, והרי היא רשאה ושלטאה בנפשה להתנסבא לכל גבר די תצבא ואינש לא ימחא בידה כלל. אך בזאת אם יסכים עמנו הרב הכולל חיים ע"ע.¹

[ז] או"ה

אנחנו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה החותמים למטה, ראה ראינו את קבלת העדות על אודות קונטרסי רוסאנו תושב עירינו קושטא יע"א, כי זה זמן מה יצא יצא לקרית חוצות ושוב לא חזר לביתו לא ידענו מה היה לו. והן עתה כפי קבלת העדות שראינו הוא שנהרג ע"י גוים ויקברוהו ישראלים. ואנחנו נשאנו ונתננו בדין ועלתה הסכמתנו להתירה למ' בוליסה דמתקרת בת שבע

דף 15, תעודה ד

- 1 נוסח דומה מצוי בפנקסי שטרות ואגרות (לעיל, מכוא, הערה 3), דף 42 ע"ב [מז].
- 2 המשמעות כאן הינה כנראה גרידת השער של הבהמה הדקה. ידיעה על יהודי במאה השמונה עשרה המביא מידי שנה לקושטא משאות של קיג"ס למכירה, ראה: בני אברהם, חור"מ, פב.

דף 15, תעודה ה

- 1 על פי הר' ה, ט.

דף 15, תעודה ו

- 1 נראה שהכוונה לר' חיים קמחי החתום להלן.

אלמנתו של קונורטי רוסאנו הנז' מכבלי העיגון, אם יסכים עמנו רבינו הגדול מעוז ומגדול גאון
עוזינו מאור הגולה ראש גולת אריאל מלך חיים¹ וקיים לעד אנס"ו.
משה עקיבא שלמה נאון שלמה סאפורטה

הסכמת הרב

אנכי הרואה את דברי החכמים השלמים הדיינים המצויינים עליונים למעלה ממוני הזמן המפקחים
על עסקי או"ה הטיבו כל אשר דברו, אף ידי תכון עמהם, יפה דנו יפה היתירה למ' בוליסה
דמתקריית בת שבע, אלמנתו של קונורטי רוסאנו הנז'. ורשאה ושלטאה בנפשה להתנסבא לכל גבר
דתצבא. ולראיה בידה באתי עה"ח היום לח' אייר משנתנו התקע"ו² ליצירה פה קוש' ושו"ב.
חיים קמחי ס"ט

[ח] או"ה

אנחנו הבאים עה"ח ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה באנו אל האר"ש ע"ד הנערה מ' פ' מתושבי
קושטא יע"א שהיתה משודכת מזה שנים מספר עם הבחור פ' אחד מתושבי ברושא יע"א.¹ והנה
בעתה קול במחנה העברים שבחור אחד מעיר המוריא"ה² נתן לה קדושין מידו לידה. ואנחנו
הבאים עה"ח אחר שחקרנו ודרשנו בענין הקדושין של הבחור פ' הנז' אם יש בהם חשש קדושין
ונשאנו ונתננו בדבר הלכה עם מעלת מו"ר עט"ר תנא דבי אליהו³ י"ר יחיה לעד, עלתה הסכמתנו
שאין בקדושין של הבחור פ' הנז' שום חשש קדושין כלל. ומעתה הרי הנערה הלזו מותרת לחתנה
הראשון הר' פ' ה"י הנז'. ויען דרש דרשו קרובי הכלה הנז' מאתנו שתי שורות להיות לה לאות
למשמרת ע"ד פתגם הוזקקנו לדרישתם וח"ש.
יוסף דוד קמחי יוסף הכהן נסים ירושלמי⁴

דברי הרב

אנכי הרואה⁵ הבא עה"ח, ראה ראיתי את הרשום בכתב דברי החכמים השלמים ה"ה עליונים
למעלה ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה בשריותא נערה דנא להתנסבא עם חתנה הראשון ככתוב
לעילא, אף ידי תכון עמהם הטיבו כל אשר דברו יפה דנו יפה היתירו לה ע"כ הנז'ל. ומעתה הרי
הכלה הנז' מותרת להתנסבא עם חתנה הראשון יען לא היו בקדושין האחרונים שום חשש קדושין
כלל. ולראיה בידה באתי עה"ח

אליה עניו

דף 15, תעודה ז

1 ר' חיים קמחי.

2 23.5.1816.

דף 15, תעודה ח

1 בורסה, Bursa, Brusa. בספרות השו"ת של התקופה מצויה התכתבות עניפה בין חכמי שתי הקהילות, כגון:
שמן המשחה, הלכות עיגונא, קח.

2 כנראה העיר פאטראס שביוון Patras.

3 ר' אליהו עניו.

4 ר' נסים שמריה ירושלמי.

5 מליצה על פי שמ"א ט, יט.

דף 16

[א] או"ה מוכת עץ¹

להיות שהנערה פ' בת הר' אליא קאלאנדרי ה"י היא יצאה מפתח ביתה ידוע במחוז סאבאיק"ו יע"א לשאוב מים מהבאר ידוע בתוך החצר הנז', ויצאה במנעלים הנקרא גאליינה² ויקר לה מקרה שנפלה מהמדרגה ונתגוללה בדם. והשכנות אשר נמצאו שם באותה שעה המה לקחו אותה ויביאו אותה אל ביתה וראו שנשרו בתולותיה. ואבי הנערה הנז' בא בפנינו ויספר לנו את כל המעשה ואת המאורע אשר אירע לבתו הנז', וחשש שמא יאמרו עליה שהיא דרוסת איש ח"ו. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה קבלנו עדות מהשכנות הנמצאות שם באותו פרק שאירע להבתולה הנז' המאורע הלזה שנפלה מהמדרגה. וגם קבלנו עדות מאיש אחד ששם היה ושם נמצא והעיד על הנערה הנז' שנפלה מהמדרגה במנעלים אשר ברגליה הנקרא גאליינה ונתגוללה בדם שנשרו בתולותיה. והנה כ"כ דא תהא למיקם ביד אבי הנערה הנז' להיות לה לעדות ולראיה נאמנה שבתו נז' היא מוכת עץ ולא דרוסת איש ח"ו ולמען תהיה האמת נהדרת³ באנו עה"ח.

אברהם צבי שבת הלוי⁴

[ב] מוכת עץ

בפנינו הבאים עה"ח בא הר' פ' ואמר לנו איך בתו הנערה פ' ת"ס, בהיותה יורדת מהסולם נפלה מהסולם, ונכנס ראש קצה השליכה התחתונים בין ירכותיה ומחמת ההכאה נשרו בתולותיה. ובקש ודרש ממנו הר' פ' נז' שנבל עדות העדים אשר ראו הדבר והביא בפנינו את פכ"פ ואת פכ"פ ואמרו בפנינו בתורת ע"ג איך הם ראו כשנפלה הנערה פ' הנז' מהסולם, וקרכו אליה לראות אם היא נזוקה מחמת הנפילה, וראו שהיה דם שותת ממקום בתולי הנערה הנז'. והעידו בפנינו העדים הנז' שהם מכירים הנערה הזאת ששמה פכ"פ הנז', ושהיא בת ט"ו שנים בין רב למעט. ולהיות כי הנה אמת נכון הדבר כתבנו כל זה להיות לעדות ולזכות ולראיה ברורה להנערה נז' שהיא מוכת עץ באנו עה"ח.

[ג] מסיג גבול¹

בפנינו ב"ד ממוני הזמן וכו' באו הר' פ' והר' פ' ה"י, ותבע פ' מאת הר"א נז' שמעביר עליו את

דף 16, תעודה א

- 1 נראה שנוסחאות אלו היו נפוצות בפנקסי בתי הדין, אך אינן כלולות בספרות השו"ת של התקופה.
- 2 קבקבים, בספרית יהודית galeča.
- 3 מליצה על פי האמת נעדרת, סנהדרין צז ע"א וסוטה מט ע"ב.
- 4 אדם בשם זה נזכר בשנת 1826 כמי שנמנה בעבר עם ראשי העדה שבזמנם נבנה בית הכנסת עץ חיים, הושם במאסר ושחרר, ראה: פרנקל (לעיל מבוא, הערה 31), עמ' 48, וקרוב לוודאי שאין מדובר בדיון זה.

דף 16, תעודה ג

- 1 הסגת גבול חזקה היתה נפוצה ומצויים אודותיה מקורות רבים, ראה לדוגמה: משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, ט, ועיין במבוא.

הדרך בענין חזקת שירות הטאטארים² הבאים מעיר באגדאד,³ שהחזיקו הר"א נז' ואבותיו לתת להם כל מין דבר של באנג'יליק,⁴ כמתבאר בדוכן סהדותא⁵ שבידו. והנה בעת"ה הר' פ' נז' מסיג את גבולו ונותן להטאטארים נז' כל דבר הצריך להם מבאנג'יליק. והר' פ' נז' מלבד שאינו תוהה על העבור עוד ג"כ ידו נטויה בעזות פנים באמרו אכלתי ואוכל.⁶ ואנחנו ב"ד אחר שהזהרנו והתרינו לו שלא יוסיף עוד לעשות כדבר הרע הזה לבל ילכד במשט"ח חרמים.⁷ עוד ג"כ העיז פניו לא אבה שמוע, כי אין יראת אלקים בו, והוא קשה עורף. הנה כ"כ אליכם אישים מעלת הגבירים דייני [ומורשין] הע"י עליהו דידהו רמייא המצוה הזאת ליסר אותו בשוטים ובעקרבים, כי פנה אלינו עורף ולא פנים, המה יעמדו להרי עזר לימין הר"א נז' לסעדו ולתומכו, כי איש עני הוא ואין מילה בלשונו, ויכופו כאגמון ראשו⁸ של הר' פ' הנז' ככל הבא מידם לשבר מתלעות עול, ויודע וכו' וקים.

[ד] מיאון¹

להיות שהיתומה רבקה ת"ם בת הר' מנחם זאלמה המכו' מירקאדו נ"ע היתה בת ספק קדושין מהר' מתתיה זאלמה המכו' בכור ה"י ב' דוד נ"ע. ולעת הלום ברכיעי בשבת בששה עשר יום לחדש טבת בשנת חמשת אלפים וחמש מאות ושבעים ושבעה לבריאת עולם² בפנינו ב"ד הבאים עה"ח באה היתומה רבקה הנז' ואמרה בפנינו בבטוי שפתים בזה הלשון: 'לייז' נז' ל"ו קיר"ו פו"ר נוביי"ו אה בכור הנז' נון לו קירו נון לו קיר'.³ ומאחר שבאו שני עדים כשרים בפנינו ב"ד הבאים עה"ח והעידו בפני הר' מתתיה המכו' בכור הנז' שהיתומה רבקה הנז' עדיין היא קטנה, אנן בי דידן כתבנא וחתמנא ויתבנא לה להיות לזכות ולראיה בידה איך היא רשאה ושלטאה להתנסבא לכל גבר די תצביא ואינש לא ימחא בידה מן יומא דנן ולעולם. ועל דבר אמת וצדק באנו עה"ח פה העירה קושטא יע"א ושריר ובריר וקים.

שמואל חיים יצ"ו חיים אברהם ב' שלום משה יקותיאל

2 אודות הטאטארים בתקופה זו ראה: Stanford J. Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, II, Cambridge 1977, pp. 24, 31, 86. בספרות הרבנית שרדה ידיעה אודות שני יהודים שהשתתפו 'לשרת בפתח השר טאטאר חאן', ראה: דברי מרדכי, חו"מ, ט.

3 בגדאד. במאה התשע-עשרה קיימת התכתבות בין חכמי שתי הקהילות.

4 משמעותו bengilik מסומם, ונראה שמדובר כאן בצמח השכרון, ממשפחת הסולניים.

5 טופס עדות.

6 דהיינו, יתמיד בהסגת גבול.

7 יח' כו, ה. המשמעות כאן הינה חרם.

8 על פי יש' נח, ה.

דף 16, תעודה ד

1 לידעיות מן המאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה מקושטא על מיאון קטנות ראה: דבר משה, חלק ב, קיג; מחנה אפרים, הלכות אישות, א; משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, ד.

2 4.1.1817.

3 אינני חפצה בו בתור בעל, בבכור, אינני חפצה בו.

[ה] ובמה כרכורים כרכר הר' פ' לחבר את האהל ולא הצליח,¹ ודינא קא בעי, הנה אנן בדידן אחר שיגענו וטרחנו בענין זה בכל מאמצי ידינו ואסופא דמילתא² בצפייטנו צפינו כי תמנ"ע היתה להיות מצות השלום ביניהם, הנה דברנו על מ' פ' הנז' וחייב' לחתנו הנז' בס"מ גרוש' כדי שיתפייס עי"ז ליתן רשות.

[ו] או"ה

להיות שמזה שנתים ימים מו"מ שנגמרו השי' של הבחור פ' ה"י עם הנערה פ' ת"ס בת הר' פ' ה"י (ע"י אביה בעודה קטנה) בש"ח שנשבעו הבחור ואבי הנערה נז'. ובקנס שנתחייבו מצד לצד כנהוג בעירינו זאת יע"א. והן עתה בשביל סיבה ידועה ביניהם [...] ניאותו ב' הצדדים הנז' להפריד מביניהם קשר השידוכין הנז'. ובכן, באו בפנינו ב' הצדדים החתן ואבי הנערה הנז' להתיר להם שבועתם הנז'. ואנחנו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה הבאים עה"ח חקרנו ודרשנו הדק הטב אם יש ביניהם שום חשש סבלונות, וראה ראינו שלא היה ביניהם שום חשש סבלונות כלל ועיקר. הנה אנחנו התרנו לב' הצדדים הנז' שבועתם הנז' שהיתה ביניהם, וע"ד חיוב דמי הקנס נז' שנתחייבו מצד לצד הנה בפנינו ב"ד מחלו זל"ז וזל"ז חיוב דמי הקנס שנתחייבו מצד לצד מחילה גמורה בבטוי שפתים, ואפי' עד סך ט"ו אלף גרוש' בפשיטו' ולא כד"ג בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד ב' הצדדים הנז'. ומעתה עפ"י שוה"ד רשאי ושליט הבחור הנז' לסבל ולשדך עם אשה אחרת לפי רצונו הטוב ואינש לא ימחא בידו כלל ועיקר. ולראיה בידו באנו עה"ח ביום פ' לח' פ' ש'. הגהה בשולים: ואנחנו ב"ד אחר שחקרנו ודרשנו הטב על הדברים ששלח המשודך הנז' למשודכתו הנז' הנה עלתה הסכמתנו שעפ"י הדין לא יש חשש סבלונות כלל. ואנן בדידן דברנו על לבו דברים המתיישבים לחבר את האהל ולא הועילו דברינו. והוכיח סופו כי ברע הוא עם משודכתו הנז' שלא כדרך בני ישראל הכשרים.

[ז] להיות¹ שזה זמן מה שידך הר' אברהם הלוי ה"י לבתו בונה ת"ס ע"י אביה בעודה קטנה עם הבחור הר' מרדכי אפנעים ב' עמנואל ה"י, ונגמר הענין בש"ח שנשבעו אבי הכלה והחתן הנז' ובקנס שנתחייבו מצד לצד כנהוג בעירינו זאת יע"א. והנה בעת"ה בפנינו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה הבאים עה"ח בא שלית מצד הכלה הנז' בטענה שהכלה הנז' אינה רוצה בקיום הזווג הנז' בשביל טענה ידועה לה, ומה גם מאחר שהיא לא נשבעה אינה רוצה בזיווג הנז' כלל. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח חקרנו אם היה ביניהם שום חשש סבלונות וראה ראינו שלא היה ביניהם שום חשש סבלונות כלל, וגם נשאנו ונתננו בדבר הלכה ע"ד הטענה הלזו, ועלתה הסכמתנו שהכלה הנז' רשאה ושלטאה בנפשה להתנסבא עם מי שיזמינו לה מן השמים לטוב. האמנם לגבי אבי הכלה הנז' אינו רשאי ושליט להטפל עצמו בשדוכי בתו הנז' כלל ולתת לה מהר ומתן כמהר הבתולות יען דאריה דשבועתא רביע עליה. וידענו נאמנה שמע' הח' השי' הדה"מ כמה"ר דוד

דף 16, תעודה ה

1 נראה שהושמטה ראשית התעודה. מדובר בגירושין. השווה נוסח דומה להלן תעודה י.

2 סוף הדבר.

דף 16, תעודה ז

1 עניין זה נידון בשו"ת מטה לחם, אה"ע, ו, והוא ציטוט כמעט מדויק מפנקסנו.

ירושלמי נר"ו מר זקנתה של הכלה הנז' הרי הוא מוכן ומזומן להטפל בענין השידוכין של הכלה הנז', ולתת לה מהר ומתן מכיסו ומממונו לפי כבודו. ובכך רשאי ושליט הח"ר דוד הנז' להטפל בכל ענין הנערה הנז' כתאות נפשו ואינש לא ימחא בידה כלל. ולראיה מהמנא בידם ע"כ האמור באנו עה"ח והכל שריר ובריר וקים.

יהושע עלי ה"י אברהם הלוי חזקיה יוסף הכהן

[ח] להיות שהיתומה מ' מרים בת הר' גרשון אלא לוף נ"ע היתה נשואה עם הר' רפאל חאלפון קאסטוריאנו נ"ע. והנה בעת"ה שה"ר רפאל הנז' נפטר לב"ע הצדק וחלי"ש, ונפלה היתומה מרים הנז' לפני יבם קטן. הנה לעת היום כרביעי בשבת ביום אחד ועשרים יום לח' אייר בשנת הת"ק ותשעים וחמש לבריאת עולם¹ בפנינו כ"ד הבאים עה"ח המפקחים ע"א אר"ה באתה היתומה מרים הנז' ואמרה בפנינו בבטוי שפתים: 'אמי הטעני והשיאני עם הר' רפאל הנז', ואני קטנה. ליי"ו נון לו קיר"ו אה איסטי יבם פור נוביי"ו נז' לו קיר"ו נז' לו קיר"ו.² ומאחר שנתברר לנא בעדות גמור עפ"י הדין שהיתומה מרים הנז' עדין היא קטנה שלא הגיע לכלל שנותיה, כתבנא וחתמנא ויתיבנא לה להיות לזכות ולראיה בידה איך היא רשאה ושלטאה בנפשה למיהך להתנסבא לכל גבר די תצבא, ואינש לא ימחא בידה כלל. ולעדות ולראיה בידה באנו עה"ח ושו"ב וקים.³

יהושע עלי ה"י אברהם הלוי חזקיה יוסף הכהן

[ט] להיות שליום עצרות¹ נגמרו השידוכין של הבחור פב"פ ה"י עם הכלה מ' סולת"ם בת הר' פ' ה"י, והיה הקשר ביניהם ע"י ש"ח שנשבע הבחור נז' שלא לקדש וכו', כי אם להכלה הנז', וגם בחיוב יו"ד אלף גרוש' שנתחייב הבחור הנז' לדעת ח"ס זלה"ה כנהוג. והנה בעת"ה שעל עסקי ריב"ה שנפל ביניהם הנה רצו ויאותרו שני הצדדים הנז' להפריד השידוכין הנז' ל מביניהם, וע"ז בפנינו כ"ד באו ב' הצדדים הנז' ופייסו מצד לצד פיוס גמור ולא נשאר ביניהם שום תביעת ממון מחמת חיוב הקנס שנתחייבו מצד לצד בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מידם כתחז"ל. וחקרנו ודרשנו אם היה ביניהם חשש סבלו' וראה וכו' התרנו להם שבועתם הנז' שהיה ביניהם. ובכך מעתה רשאי ושליט הבחור הנז' וכו'.²

[י] וכמה כרכורים כרכר הר"י פ' נז' לחבר את האהל ולא הצליח.¹ ודינא קא בעי. הנה אנן בדידן אחר שיגענו וטרחנו בענין זה ככל מאמצי ידינו ואסופא דמלתא² בצפיתנו צפינו כי תמנ"ע היתה

דף 16, תעודה ח

1 20.5.1835.

2 אינני חפצה ביבם זה כבעל, אינני חפצה בו.

3 שטרות מיאון של אלמנה קטנה ליבם אינם רווחים בספרות השו"ת של התקופה.

דף 16, תעודה ט

1 נראה שמדובר בכינוס או בחג השבועות. יתכן ויש לקרוא: שליום עברות.

2 חסר ההמשך: לסבל ולשדך עם אשה אחרת לפי רצונו הטוב ואיש לא ימחא בידו כלל ועיקר.

דף 16, תעודה י

1 חסרה ראשית התעודה וסופה. מדובר בגירושין. השווה נוסח דומה לעיל, תעודה ה.

2 סוף המלה, סוף הדבר.

להיות עצת השלום ביניהם, הנה דברנו על לב הר"י נז' לחייבו לחתנו הנז' בס"מ גרוש' כדי שיתפס עי"ז ליתן גט כריתות לאשתו הנז' כדמ"ו. ובכן, אחר שנתחייב הר"י נז' לחתנו הנז' כתחז"ל ככל אשר יוכשר בעיניו.

דף 17

[א] או"ה

זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד וכו' הבאים עה"ח איך על דבר השידוכין שהיו ליום עברות שנשדך הר"י אשכנזי ה"י ב' פ' יצ"ו עם הכלה מ' שיניורה ת"ם בת הר"א ה"י והיה התנאי ביניהם שהר"א הנז' נתחייב ליקח לחתנו הנז' אצלו בעסקו ולזונו ולהלכישו בעד סך י"ג גרוש' לחדש שנתחייב לתת הר"י נז' למ"ח הר"א הנז'. הנה לעת הלום שרצו ויאותו להפריד השידוכין הנז"ל, הנה בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הר"י עם מ"ח הנז', ע"ד ההפרשיות שנפל ביניהם הן ע"ד המלבושין שעשה לו עד הלום, והן על הסך הנז"ל בכל חרש והן על הסך שנטל הר"א נז' בעד מה שהיה משורר חתנו הנז' פרקי אבות בקהל קדושים כידוע. ואחרי שטיהרו כל חשבונותם,¹ נשאר חייב הר"א הנז' לחתנו הנז' סך ש"ן גרוש'. ואחרי שדברו על לב חתנו הנז' נתרצה הר"י הנז' ומחלם מעכשיו בפ"י למ"ח הנז' מחילה גשו"ק כתחז"ל. ועוד זאת רצו נאותו שניהם גם יחד ומחלו זל"ז וזל"ז כל זכותם שהיה להם זע"ז, הן מחמת מה שנתחייבו מצד לצד בפרק השידוכין לדעת ח"ס זלה"ה, והן מחמת קביעות אחרות ואפי' ע"ס ת"ק אלפים גרוש' מחילה מעכשיו כתחז"ל. ופטרו זל"ז מכל מין שבועה, ק"ו בדברים הנוגעים לממון פיטור גמור בהחלט. וע"ד שבועת האלקים אשר ביניהם לקיום השידוכין הנז' המה יעמדו בפני מעלת קהלת ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה הע"י ויעשו עמהם כנימוס. והכל נעשה ונגמר בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד ב' הצדדים הנז' מהאי כדאיתיה ומהאי כדאיתיה כנז"ל, באופן שמעתה לא נשאר להר"י והר"א הנז' מזה ע"ז שום תביעה וטענת דררא דממונא כלל. ודא תהא למיקם. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח ושו"ב.

[ב] זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד המפקחים וכו' איך על אודות קשר השידוכין אשר היה ליום עברות מה"ר פ' ה"י עם האשה מ' פ' ת"ם. ויהיה הקשר אמין וחזק ביניהם בש"ח בכל תקף שנשבעו שניהם לקיום השידוכין הנז' ובקנס מצד לצד לד' ח"ס כנהוג. הנה לעת הלום שהקול נשמע על האשה הנז' שיש לה ארבעה מומין: ר"ל האחד שהי' משתנת; והב' שיש לה נתק בראשה; והג' שבעודה נשואה עם אחר היתה משמשתו נדה; והאחרון הכביד שכשהאשה נז' יולדת זה דרכה להיות לה טירוף הדעת ושיטות¹ ר"ל; הנה ע"כ הדברים הנז"ל כן באו בפנינו הר"י פ' הנז' ורצה לפטור עצמו משבועתו הנז"ל, כי אדעתא דהכי לא נשבע, ואיך יכניסנה לחופה ויוציא הוצאות בצרכי החופה אף אי לא ברירא מילתא שיש לה המומין הנז', כי שמא ימצא בה איזה מהמומין הנז' אחר כניסתה לחופה, ונמצא שכל הוצאותיו היו להבל וריק. וגם שאינו יכול לסבול אפי' א'

דף 17, תעודה א

1 סיכמו וסיימו ענייניהם הכספיים המשותפים.

דף 17, תעודה ב

1 והשתטות.

מהמומין הנז"ל. ועל הכל היו טוענים צד האשה הנז' שהקול הנז' הוא שקר ודבר כזב, ואויבים הוא דאפיקו לקלא.² וע"כ אלין דהוו למען הר' פ' נז' סמוך לכו לא יירא. הנה בפנינו ב"ד הבאים עה"ח כן באה האשה נז' ונתחייבה מעכשיו בש"ח בכל תקף ע"ד המב"ה וע"ד הנב"א לענין שבהיות האופן ח"ו שמיום כניסתה לחופה עד משך ששה חדשים רצופים ימצא בה אחד מהב' המומין הנז"ל, או מכת השתן או הנתק, הנה אריה דשבועתא רביע עליה לקבל גטה מיד בעלה הנז' תקף לדרישתו בלתי שום דחיה כלל. וכן אם ימצא בה תוך משך שנה אחת תמימה מיום החופה נז' ששמשו נדה לבעלה הנז' אריה דשבועתא עליה לקבל גטה כנז' בלתי שום דחיה וטענה, אף שלא יהיו בה שאר המומין הנז'. וכן בהיות האופן ח"ו שיטרף דעתה בפרק הלידה, אריה דשבועתא רביע עליה לקבל גטה כנז' תקף ומיד שיהיה שפוייה בדעתה עפ"י הדין. ואף אם לא יהיה בה שאר המומין נז' באופן שבהיות האופן שימצא בה אפי' אחד מהמומין נז' תוך הזמן המוגבל לכ"א מהם כנז', ויתברר הדבר עפ"י השכנות, הנה נתחייבה מעכשיו בש"ח בכל תקף לקבל גטה כנז' בלתי שום דחיה כלל. ובכלל שבועתא הלזו הוא שאינה יכולה לתבוע מבעלה הנז' סכי כתובתה כלל, כי אם שתטול בלאותיה הקימים לה בו בפרק ולא עוד. ואדרבא, נתחייבה מע' בש"ח בכל תקף לתת ולמסור ביד בעלה הנז' מנכסיה סך מאתים גרוש' בעד ההוצאות של החופה כנז"ל. וכמו-כן נשבע הר' פ' נז' בפנינו ש"ח בכל תקף למען שכעבור ששה חדשים מיום החופה הנז', הנה משם והלאה כל עת וזמן שתדרוש האשה הנז' מבעלה הנז' שיקח לה בית מיוחד לעצמם, שרצונה לדור עם בעלה נז' לבד, הנה מע' חיובא רמיא עליו ליקח לה בית מיוחד ולדור לבדו עם אשתו נז' באין אמר ואין דברים, באופן שמעתה אריה דשבועתא רביע על האשה ובעלה הנז' לשמור ולקיים כל הנז"ל לבל ישנו את תפקידם כלל. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ח בחדש תמוז מהאי שתא התקצ"ט³ ושריר וב' וקים.

[ג] או"ה¹

אנחנו ב"ד ממוני הזמן המפקחים ע"ע או"ה ראה ראינו את כל אשר הסכימו ועשו הרבנים המובהקים החתומים אחורי הדף למגדר מלתא דאיסורא כאשר כתוב שם.² וגזרו על הדבר היא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה כן יקום וכן יהיה. וגזרנו אומר על עדת הסאקאטג'יס שמהיום והלאה אחר בדיקת הבהמה הכשרה תקף ומיד חייבים הסאקאטג'יס להוציא הכליות קודם חיתוך הבהמה. ואם היו יהיה איזה ספק תרפות (!)³ בהם חייבים להודיע הדבר לשוחטים העומדים שם. עוד אחרת גזרנו אומר שמבלעדי עדת הסאקאטג'יס לא יוכלו הסאקאטג'יס ולא משרתיים להוציא הכליות כלל ועיקר, כי אם דוקא ע"י הסאקאטג'יס. והיתה לבאר, כי יען בכלל ההסכמה הכתובה מאחור"ה שם נאמר שלא יוכלו הקצבים לשחוט הבהמה בלתי אם עמד שם אחד מהסאקאטג'יס הנז', הנה כ"כ חובה מוטלת על הסאקאטג'יס ללכת לעסוק במלאכתם בכל עת

2 הוציאו הקול.

3 יוני-יולי 1839.

דף 17, תעודה ג

1 זוהי התקנה היחידה מן המאה השמונה-עשרה המובאת בפנקס. ההסכמה המקורית עם שלושת האוטוגרפים של הדיינים החתומים עליה כלולה בפנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דף 14. הסכמה נוספת בעניין בדיקת הריאה ובדיקת הסכין שתיקנו שוחטי העיר אושרה באלול תקכ"ח (אוגוסט-ספטמבר 1768) על ידי אותו בית דין החתום להלן, ראה: פנקס או"ה, שם, דף 11.

2 לא מובאת ההסכמה. 3 טרפות.

ידרשון מבלי שום דת דחיה וטענה, ועצלה תפיל תרדמה,⁴ והיה האיש אשר יקראהו אותו לעשות מלאכתו, וימאן ללכת ענוש יענוש לפי ראות הרבנים ממוני הזמן אשר יהיו בימים. וכאשר יהיה יקראהו לאחד מהסאקאטג'יס לעשות מלאכתו ויתאחר מלכוא באופן שאי אפשר להמתין עליו יותר, אז הרשות ביד השוחטים לשחוט בתנאי שיהיו מחויבים השוחטים לעמוד שם עד גמר מלאכה לראות שמא יהיה שום ספק טרפות באברים הפנימיים. עוד אחרת גזרנו אומר שכאשר יקרה איזה ספק בריאה באופן שיצטרכו לנפח אותה שתהיה הנפיחה דוקא ע"י א' מהסאקאטג'יס ולא ע"י הסאג'יס ומשרתיהם כלל, וגזרנו על המנפח שינפח בכל כוחו ככל אשר יאמר לו הבודק. וכל העובר על אחת מכל האמור בענין מלבד שעבר על הגזרה גם ענוש יענוש כאמור. ולמען תהיה זאת יתד התקועה כל תמוט עולם ועד באנו עה"ח כ"ח מנחם ש' לעשות ככל הכתוב על הספר הה לפ"ג⁵ בקושטא יע"א ושריר ובריר וקים.

חיים מודעי נסים הלוי עמנואל י' זונאנה

[ד] זאת אות מאתנו אנחנו ממוני וכו' ¹ הודענו נאמנה היות אמת וצדק שנועדנו נוסדנו יחד על ערעור וחשש הר' פ' שערער וחשש על משודכתו פב"פ ת"ם שזינתה ח"ו,² על היות שהאשה פ' אמה של המשודכת הנז' זנתה תחת בעלה כמו שנתפרסם הדבר הרע הזה בכפר פ' יע"א. והר' פ' הנז' חשש מחטאת שגם משודכתו הנז' למדה ממעשיה וכאמה בתה.³ ואנחנו ממוני הזמן הבאים עה"ח חקרנו ובדקנו על ערעור פ' הנז' כדבעי למיעבד ע"י המילדות העבריות הבקאות,⁴ ונתברר לנו בבירור גמור שבתולי המשודכת נז' קימים, ואין להר' פ' הנז' לערער על משודכתו הנז' כלל ועיקר. ועל דבר אמת וצדק באנו עה"ח שנת ג"ן נעול מעין חתום.⁵

[ה] זאת אות מאתנו אנחנו ממוני וכו' הבאים עה"ח באנו אל האר"ש להעיד כי ישר. על דברת האשה העלובה מ' פ' אשת הר' פ' ה"י אשר מעוררים עליה בדברי שוא ודבר כזב, והוציאו עליה ש"ר באמרם כי ח"ו נסתרה והיא נטמאת.¹ וכי שטית טומאה תחת אישה² וכיצא בדברים האלה. ובכך נועדנו נוסדנו יחד כולנו כאחד חברים מקשיבים לדעת אם אמת היה הדבר או אם אויבים אפקה לקלא.³ ואחר החקירה והדרישה אשר עשינו ככל הבא מידינו ככל מין תצדקי דמציו

4 מש' יט, טו. 5 11.8.1768.

דף 17, תעודה ד

- 1 ממוני הזמן המפקחים על עסקי איסור והיתר.
- 2 בספרות הרבנית יש רק ידיעות ספורות מקושטא על ניאוף בתקופה זו. ר' אליעזר די טולידו דן באשה שנישאה למרות התראת בית הדין, ופוסק 'ולזה ראוי לייסרה ולעשות בה משפט נואפות', אך אינו מפרט באילו אמצעי ענישה יאחז בית הדין, ראה: משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, יז, דף ע"א. נראה שהביצוע היה מסור בידי ממוני הכפרים, כפי שצוין במבוא לפנקס, ובמקרים שקצרה ידם מלביצעו הובא פסק הדין לביצוע לפני רשויות השלטון, כשמדובר בעיקר בדיני אישות שבית הדין היהודי היה אחראי עליהם.
- 3 יח' טז, מד; בר"ר פ, א; כתובות סג ע"א; ירוש' סנהדרין ב, ו.
- 4 אודות עדויות נשים על בתולים ראה לעיל בדף 16, תעודה א. לידיעות דומות המצויות בידינו מספרות השו"ת של המאה השמונה-עשרה והתשע-עשרה, ראה: בני אברהם, אה"ע, כו; משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, ד.
- 5 מליצה על פי האימרה 'גן נעול' — אלו הבתולות שהש"ר ד, כד. אין התאריך ברור.

דף 17, תעודה ה

- 1 נסתרה עם גבו' ונאפה. 2 על פי סוטה יז ע"א. 3 הוציאו הקול.

למיעבד ראה ראינו כי אמת היה הדבר שאויבים אפקוה לקלא, והיא אשה כשרה ככל בנות ישראל הכשרות, כי שמרה חק ולא הפר את בריתה והיא צנועה כדת הנשים ועיניה צופיות להסתופף תחת צל כנפי בעלה נו'. וכל פה דובר נבלה עליה לשונו תמק ולשון עלגים תדבר. וגם אנחנו נדעה נרדפה אחריו עד חרמה כי הוציא שם רע על בת ישראל כשרה. ולראיה מהמנ"א⁴ ועל דבר אמו"ץ באנו עה"ח.

[ו] זאת אות מאתנו אנחנו ב"ד המפקחים ע"ע או"ה הבאים עה"ח באר"ש באנו להודיע ולהיודע על שער בת רבים ע"ד שמזה זמן אך יצא על הר' פ' ה"י ערעורי דברים הפוסלים אותו לעדות, דהיינו, שיצא עליו קול באשה שפגע באיסור ערוה והקול נו' נמשך זמן מה, וגם יצא עליו קול גזלנות. והנה בעת"ה הנה אנחנו ב"ד אחר שחקרנו ודרשנו בדבר שבבע חקירות כדחזי, ואחר שנשאנו ונתננו בדבר הלכה וצדדנו כל הצדדים וצדי צדדים בשובה ונחת פעמים שלש כדמ"ל, ראה ראינו שעפ"י שוה"ד הגמור הרי הר' פ' הנז' גברא דשפיר חזי לכל מיני עדויות ואפי' לעדות אשה. ולראיה מהמנא בידו באנו עה"ח ושו"ב וקים.

דף 18

[א] תקצ"ט אייר

בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הר' אברהם עמנואל ה"י עם הר' משה שלישי ה"י. והוציא הר"א הנז' בפנינו שטר חוב קיים מסך אלף גרוש' מבישליקי"ס בת' כולל שנטל וקבל הר"ם הנז' מידו, ולפורעם בקצבת שמנה גרו"ש בכל שבוע עד תומם. ושם נאמר שבהיות האופן שיצרף מהקצבה הנז' לשבוע קצבת שלשה שבועות במ"א, ולא נתנם כאחד בסוף השבוע השלישית, הרי חיובא רמיא עליו לפרוע כל מה שיהיה חייב לו בו בפרק מהסך הנז'ל בב"א עספ"א. ובכן, עפ"י שטרא דנא הנה כהיום הזה שכבר אירע שלשה שבועות במ"א ולא יצי"ח כנו"ל, הנה תבע הר"א נו' מאת הר"ם הנז' שיפרע לו מה שחייב לו כהיום הזה מהסך הנז', שהוא סך שמנה מאות ושמונים גרוש', וכמו שהודה הר"ם הנז' בפנינו ע"כ שארית הסך הנז'. והיו דבריו של הר"ם הנז', כי לעת הלוים דחיקא ליה שעתא טובא. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח הוכשר בעינינו וניתן גמר בפנינו באופן זה, דהיינו, שהן קדם באה לפנינו אשתו של הר"ם הנז' היא מ' שרה ת"ם, ונעשית מעכשיו קבלנית גמורה כתחז"ל ע"ד הסך ארבע מאות גרוש' מכוללות הסך הנז', ולפורעם עפ"י המתבאר, דהיינו, שנתחייב מעכשיו האשה הנז' תחילה וא"ב הנז' ע"ד הארבע מאות גרוש' הנז' בפרטות; וכן הבעל הר"ם הנז'ל נתחייב ג"כ גם על הסך ת"פ גרוש' הנשארים מהסך הנז' בח"ג כתחז"ל לפרוע פרעות בקצבת עשרה גרוש' לשבוע מדי שבוע בשבוע עם תומם. ובהיות האופן שיצרפו ח"ו מהקצבה הנז' לשבוע קצבות ארבע שבועות במ"א ולא יצי"ח מהכל בב"א בסוף השבוע הרביעית; הרי מעתה חיובא רמיא עליהם לפרוע פרעות כל הנשארים חייבים בו בפרק מכוללות הסך הנז'ל האי כדאיתיה והאי כדאיתיה כנו"ל פגו"ש הכל בב"א בה שעתא לבל יעבור, זולת שבשבוע שיכור הר"ם הנז' שהיה חולה ונפל למשכב ח"ו הרי הוא פטור מפרעון הקצבה הנז' באותה השבוע דוקא פיטור גמור בהחלט. ולבטחון הסך הנז'ל כאמור משכנו בידם של הר"א הנז' וב"ך האשה הנז'.

4 מהימנה.

תחלה וא"ב הנו' פיריג'י אחד מבגד סוזינ'י, מיקט'י אחד מבגד סוזינ'י ובינ'י'ש של בגד אחד¹ וגוב'י של זינגא"פ אחת שעבוד גו"ש כתחז"ל לענין שכל שלא יצי"ח מפרעון החוב הנו' כנו"ל הרי הרשות בידו למוכרם בשולטא"ן מציא"ט² ולהפרע זכותו מדמי מחירם. ואם הותר או פחת הוא על האשה ובעלה הנו' וחייבים להשלים את הפחת בה שעתא בלתי שום דחיה כלל. והכל בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד האשה ובעלה הנו' לקיום כל הנו"ל, ובפרט שהאמינו להר"א הנו' וב"ך עליהם ועל ב"ך, ואפי' לגבי יתומים קטנים ח"ו לד' הרב מהראנ"ח זלה"ה³ ע"כ אשר יאמר כה"ז וכו' לבל יתחייב שום שבועה ק"ו כלל. ובכך נתרצה הר"א הנו' על הגמר הנו' בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מידו כתחז"ל. באופן שמעתה החיוב מוטל על האשה ובעלה הנו' וב"ך לצי"ח מכל הנו"ל לבל יעבור. ואם ח"ו יתנו כתף סו' על איזה דבר מהנו"ל, הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לכופ' להאשה ובעלה הנו' שיצי"ח מכל הנו"ל האי כדאיתיה והאי כדאיתיה כנו"ל, ויעמידו חק ומשפט בישראל, ועליהם תב"ט כ"ר. ומבארים אנחנו שבפירושא (!) ששעבוד המלבושין הנו"ל שהם בגדי האשה הנו' חרץ מהביניש' הנו"ל לא היה כי אם לחיוב פרעון הסך ארבע מאות גרוש' הראשונים שנתחייבו האשה ובעלה הנו' כנו"ל, באופן שאחר שיצי"ח מהסך ארבע מאות גרוש' הראשונים הנו"ל חיובא רמיא על הר"א הנו' להחזיר המלבושין הנו' ליד האשה הנו"ל. ברם הביניש' הנו' נשתעבד לכל החוב הנו"ל במשלם עפ"י כל הנו"ל. ודא תהא למיקם. ולמכתב לחזקיה"ו באנו עה"ת. וההוא בשליש אחרון לחדש איר משנתנו התקצ"ט ליצירה וש"ו וקים⁴.

עלי באר⁵. שיען בצפייתנו צפינו שטר חיוב שנתחייב הר"א הנו' בסך חמשת אלפים גרוש' לפורעם כל עוד שלא יחזיר מלבושי האשה הנו"ל אחר שישלימו לו ע"ס ארבע מאות גרוש' הראשונים הנו"ל. הנה זוהי סיבה נכתב לעיל שחיובא רמיא עליו להחזירם כשישלימו לו הסך ארבע מאות גרוש' כנו"ל וק"ש.

כמהר"ש ן' יקר כמהר"ר יהושע עלי הי"ו כמהר"ר אליעזר די טולידו ס"ט

[ב] תקצ"ט תמוז¹

בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח' הש' כמה"ר מאיר יעיש נר"ו עם טובים השנים הח' הש' כה"ר משה ן' ששון ה"י והח' המ' מנחם פינו ה"י מורשי הה"ר אברהם מזרחי ה"י ב' יעקב נ"ע הוא ההולך קדמת אשור² לשכון כבוד בא"י תובכ"א. והוציא הח"ר מאיר הנו' בפנינו טופס שטר חוב קיים עשוי ומסודר עפ"י תחז"ל אשר משם ראה שבשליש התיכון לחדש כסלו מש' התקפ"ב

דף 18, תעודה א

1	גלימה רחבת מידות ושרוולים, ראה: דוד בנבנשתי, יהודי שאלוניקי בדורות האחרונים, ירושלים תשל"ג, עמ' 73.
2	מכירה פומבית.
3	ראנ"ח, טו.
4	מאי 1839.
5	תוספת ביאור; על-פי ב'מ' כא, יז.

דף 18, תעודה ב

1	יולי 1839.
2	בר' ב, יד.

ליצירה³ נתחייב הר' אברהם מזרחי הנז' לקרובו הר' יצחק מזרחי ה"י בסך חמשה עשר אלף גרוש' ולפורעם בשעה אחת קודם העדרו מן העולם, בהיות האופן שלא ישאר להר"א הנז' זש"ק בו בפרק. ברם, אם ישאר לו זש"ק הנה יגדל פרע סך שני אלפים ות"ק גרוש', ומהשאר פטיר ועטיר. עוד הוכרר ביניהם שבהיותו הולך הר"א הנז' מפה העירה לא"י או לאיזה קרית חוצות, הנה אם יהיו לו בו בפרק זש"ק יקיים לו מצוה פריעה סך שני אלפים ות"ק גרוש' ומהשאר פטיר ועטיר כנו"ל. ובהיות האופן שלא יהיה לו זש"ק בזמן ההליכה הנז', הנה חיובא רמייא עליו לפרוע פרעות מחצית הסך הנז' בו בפרק ליד הר' יצחק הנז' וב"ך, והמחצית האחר חייב ליתנם ביד אדם נאמן עפ"י מעלת ב"ד הצדק כדי שיונחו על ידו לריוח היום ויאכל הר"א הנז' הריוח ההוא כל ימי חייו. ואחרי העדר הר"א הנז' יקח הר"י הנז' הכל קרן וריוח עספ"א הנה כל הרשום בכתב כתוב בשטר הנז', אלא שלא נזכר בשטר הנז' שם אביו של הר"א הנז'. ועוד הוציא בפנינו הח"ר מאיר הנז' שטר הקנאה כתחז"ל אשר משם באר שהקנה לו הר"י הנז' כל סכי החיוב הנז' עפ"י תחז"ל. ועפ"י כל האמור הנה לעת הלוטם שההר"א מזרחי הנז' פניו מועדות להלוח לא"י כנו"ל, והרי חשוך בנים, הנה תבע הח"ר מאיר הנז' מאת המורשים הנז' שיצ"ח הר"א הנז' מחיוב הט"ו אלף גרוש' הנז' עפ"י הנז' ל. ואף שהר"א הנז' זה ימים חלק נכסיו להקדשות ולהאחרים כידוע, הנה קא תבע הח"ר מאיר הנז' כי חיובו הנז' הוא מוקדם לכל ההקדשות והחיובים שנתחייב לאחרים כנו"ל. והמורשים הנז' וגם הר"א הנז' לא בפנינו וטענו נגדו טענות לפטור עצמם בטענה שמעולם הר"א מזרחי ב' יעקב הנז' לא נתחייב מעולם בהחיובים הנז' לשמא גברא אחרינא הוא ששמו כשמו שנתחייב לו כסדר החיובים הנז'. ואף שבקושטא קאי שהר"י הנז' הוא ניהו קרובו של הר"א ב' יעקב הנז', הנה אפשר שיש לו עוד קרוב אחד ששמו וכינוי שלו כנו"ל. והר"י מזרחי הנז' כן בא בפנינו והכחיש נגדו של הר"א הנז' באמרו כי הוא ניהו דוקא אשר נתחייב לו ככל החיובים הנז' ל, ונתעצמו ב' הצדדים הנז' ביתר שאת. ובכך, ע"י המתוכי הש' שיעמדו ביניהם, הנה ניתן גמר בדבר בפנינו באופן זה דהיינו, שהמורשים טובים השנים הנז' ל נתחייבו מעכשיו מנכסיהם להח"ר מאיר הנז' בח"ג החלטי כתחז"ל, בסך שלשת אלפים גרוש' ולפורעם באופן זה, דהיינו, סך אלף ות"ק גרוש' כהיום הזה וסך אלף ות"ק גרוש' תוך משך שמנה עשר חדשים נמנים מהיום, דהיינו, בכל תשלום תשעה חדשים סך תש"ן גרוש' עספ"א. והחיוב הנז' הוא החלטי, אף שישאיר אחריו הר"א הנז' זש"ק. ועוד נתחייבו המורשים הנז' מנכסיהם להח"ר מאיר הנז' בסך שנים עשר אלף גרוש', ולפורעם בפרק שיערער הר"א הנז' ל או איזה מבאי כח ההקדשות או איזה מבעלי החיובים הנז' ל על הח"ר מאיר הנז' או הר' יצחק הנז' וב"ך באיזה ערעור שבועולם פגוש בו בפרק עספ"א. וכמו כן ראה ויאות הח"ר מאיר הנז' עפ"י הגמר הנז' ומעתה מחל להר"א הנז' וב"ך אף במונח שהוא ניהו אשר נתחייב בחיוב הנז' ל מחילה גשו"ק את כל הסך החיוב הנז' ל, בין שיעדר מ"ה בלתי זש"ק ובין שישאיר זש"ק כנו"ל על הכל מחילה גשו"ק כתחז"ל. וגם נתחייב להמורשים הנז' מנכסיו בסך ט"ו אלף גרוש' ולפורעם בפרק שיערער הוא או ב"ך או הר"י הנז' וב"ך על הר"א הנז' וב"ך או על ההקדשות והבעל חיובים הנז' ל באיזה טענה שבועולם פגוש בו בפרק עספ"א. והכל נעשה ונגמר בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד המורשים הנז'. והח"ר מאיר הנז' ל מהאי כדאיתיה ומהאי כדאיתיה

3 אמצע דצמבר 1821.

4 בתאריך ד בסיוון תקצ"ח (27.5.1838) נזכר בקושטא דיין בשם ר' יצחק מזרחי שהקדיש הקדשות קודם עלייתו לארץ ישראל (ראה: משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, קכח), אולם נראה שאין לזהותו עם הנזכר כאן ובפרט שלשמו לא נלווה כאן תואר השכלה כלשהו.

כנו"ל. וגם ע"צ היותר טוב קנינו גם מיד הר"י מזרחי הנו"קגמ"ך במדל"ב שלא השאיר לו ולב"ך על הר"א הנו"ל וב"ך שום תביעה וטענה ולא שום שבועה, ק"ו ואפי"ח כלל, ודא תהא למיקם. ומכאן מודעא שבכלל הקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד המורשים הנו", הנה הוברר הדבר שבהיות האופן שהר"א הנו"ל יעדר מן העולם תוך משך הח"י חדשים הנו"ל, הנה חיובא רמ"א עליהם לפרוע פרעות מנכסיהם כל מה שישארו חיבים בו בפרק מהסך אלף ות"ק גרוש' הנשארים הנו"ל פגו"ש בו בפרק תוך ל"א יום מיום השמועה של הר"א הנו". הכל בכ"א עספ"א. וגם בפ"י נעשו המורשי' המתחייבים הנו"ל ברשות זע"ז וזע"ז קבלנים גמורים זל"ז וזל"ז כתחז"ל ע"כ סך חיוב הנו"ל באחריות ושעבוד כל נכסיהם דקנו ודיקנו מקרקעי ואגמ"ט כתחז"ל. וכל זה הוברר בכלל הקגמ"ך במדל"ב הנו"ל מאחו"ה. ומעתה דא תהא למיקם שאחר שיצי"ח המורשים הנו"ל מחיובם הנו"ל מאחו"ה הנה לא נשאר להח"ר מאיר והר"י הנו"ל וב"ך על הר"א וההקדשות ובעלי חיובים הנו"ל מאחו"ה וב"ך שום תביעה וטענה ולא שום שבועה ק"ו כלל. וכל עוד שאיזה מהנו"ל וב"ך יערער על הצד שכנגדו וב"ך הנה חיובא רמ"א על הצד המערער שנתחייב כנו"ל מאחו"ה לצי"ח חיוב' הנו"ל מאחו"ה להצד שכנגדו הנו"ל מאחו"ה עספ"א. ודא תהא למיקם. ולמכתב לחזקה י"ו באנו עה"ת. וההוה ביום י"א לח' תמוז מש' התקצ"ט ליצירה⁵ וש"ו וקים.

כמהר"ש נ' יקר כמהרר"י בכמה"ר אליא פאלומבו ס"ט
כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

דף 19

[א] תקצ"ט תמוז¹

כ. בפנינו כ"ד הבאים עה"ח עמדו לדין האחים המבורכים החכמים הרמים כמה"ר יוסף עניו וכמה"ר נסים עניו ה"י בני הרב הגדול תנא דבי אליהו זלה"ה² ועמהם מעלת האפוטר' של אחיהם השלישי, הר' חיים ה"י, ה"ה הח' הש' הדה"מ כמהרר"י פאלומבו נר"ו³ עם הה"ר דוד יעיש ה"י. והוציאו האחים הנו"ל מתחת ידם שטר מכירה קיים עשוי עפ"י תחז"ל אשר משם באר שהה"ר דוד הנו"ל מכר והקנה להאחים המבורכים החוט המשולש הנו"ל, את כל זכותו וחלקו שהיה לו במולק"י חצר הבתים והקרקע פנוי שבצדו, ומולק"י הקוליב"ה והקרקע פנוי שבצדו הידועים, הכל בכפר חאסקיאו"י במחזו מהלים⁴ כידוע מכירה גשו"ק כל חלקו הנו"ל שהוא רביע מהכל כידוע, מכירה עשויה ומסודרת בלתי שום שיור ותנאי כתוב ובלתי כתוב כלל. ועוד הוציאו בפנינו שטר הטבה

5 24.6.1839

דף 19, תעודה א

1 23.6.1839

2 ר' אליהו עניו.

3 ר' יעקב פאלומבו.

4 נראה שמדובר בכפר ייני מעאלי (מהלי). במאה השמונה-עשרה נזכרים שני גיטין של שכיב מרע שניתנו שם, ראה: רב דגן, אה"ד, דף סא ע"ב ודף סח ע"ב. במאה התשע-עשרה מציין ר' יעקב אביגדור שהתקין מזה שנים רבות עירוב במחזו זה, ראה: זכרנו לחיים, חלק ב, או"ח, אות ע, סימן א, דף טז ע"ב. בשלהי המאה דרש ר' שחתי אקשוטי בקהל ייני מאלי, וכן נזכר ק"ק זה במאה העשרים, ראה: קול שחל, בתוך: בני ישחק, דרוש ג להספד; ירך יעקב, א, או"ח ד.

כתחז"ל אשר משם באר שהטיבו חסדם האחים הנו' עם הר' דוד הנו' לזמן מוגבל שבהיותו משלים בידם תוך משך זמן המוגבל הנו' סך ארבעה אלפים גרוש', הנה נתחייבו למכור לו חלקו הנו' בעד הסך הנו' מכירה גשו"ק כתחז"ל; אך בתנאי גו"ש כתחז"ל שיצי"ח מס' החיובים שנתחייב עוד בהם הר' דוד הנו' ככתוב בשטר ההטבה הנו', ומשם באר. והנה כי כן, לעת הלום שנתברר הדבר בפנינו עפ"י הודאתו של הר' דוד הנו' שעבר הר' דוד הנו' על התנאי הכתוב בשטר ההטבה הנו' באופן שנפטרו האחים הנו' מחיוב ההטבה הנו', הנה תבעו האחים ומעלת האפוטר' הנו' ל"מאת הה"ר דוד הנו' ל"שיעמיד בידם מקנתם הלזו, ושיכתוב על שמם את הקול"ב והקרקע פנוי הנו' לפנקס הוואקו"פ כנימוסם, כי עד הלום נשאר כתוב ע"ש הה"ר דוד הנו' ל. וכן תבעו ממנו שיסתלק מהבית אשר הוא דר בו הר' דוד הנו' לעת הלום שהיא אחת מבתי המולקי הנו' כידוע. וכן תבעו ממנו שיצי"ח מהסך רב שנשאר חייב עוד להם מחמת מה שגבה על ידו שכירות בתי המולקי הנו', וגם היו חושדים אותו כעת שהוציא על ידו כל פרטי המיראמי"ט שהוצרך להמולקי הנו'. וה"ר דוד הנו' היה טוען כנגדם ורוצה להחזיק בחלקו הנו' מכח ההטבה הנו' ל בטענות שאין בהם ממש. ועוד בא בטענה שאף במונח שהאחים הנו' פטורים מחיוב ההטבה הלזו, הנה עדין יש לו מזכותו עליהם באמרו שהוציא מכיסו סך רב במיראמי"ט המולקי הנו' הרבה יותר ממה שגבה על ידו משכירות המולקי הנו'. וגם היה תובע מאתם שיתנו לו שכרו מכמה חדשים שנתבטל מעסקו ונטפל בעניני המיראמי"ט הנו' ל ונתעצמו בתביעותיהם מצד לצד ביתר שאת. ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח אחרי שמוע טענותיהם מצד לצד, הנה עלתה הסכמתנו שהאחים הנו' ל וב"ך הרי הם פטורים לגמרי מחיוב ההטבה הלזו, וחייבא רמיא על ה"ר דוד הנו' וב"ך להעמיד ולקיים מכירה הנו' ל ביד האחרים הנו' ל וב"ך עפ"י כל הרשום בכתב בשטר המקנה הנו' ל שבידם מראש וע"ס. וגם להעביר את הקול"ב"ה ואת הקרקע פנוי הנו' ע"ש האחים הנו' וב"ך או ע"ש מי שירצו תכף לרכישתם בלתי שום דחיה כלל. ועל דבר שאר התביעות שהיה להם מצד לצד כנו"ל, הנה ניתן גמר בדבר בפנינו באופן זה, דהיינו, שהאחים הנו' ל ומעלת האפוטר' הנו' ל מלבד מה שמחלו כהיום הזה להה"ר דוד הנו' ל את כל זכותם שהיה להאחים החוט המשולש הנו' ביד הה"ר דוד הנו' ואפי' ע"ס חמשת אלפים גרוש' בפשיטו' ולא כד"ג מחילה גשו"ק כתחז"ל, ולא השאירו להר"י ולב"ך עליו ועב"ך שום שבועה ק"ו ולא ג"ש ואפי' ח"ס כלל, הנה עוד זאת נתחייבו לו מעכשיו בסך שלש מאות וחמשים גרוש' כתחז"ל, ולפורעם בה שעתא לבל יעבור. וכמור"כ ה"ר דוד הנו' רצה ויאות ומחיל מעכשיו להאחים החוט המשולש הנו' וב"ך את כל זכותו אשר לו עליהם עפ"י תביעותיו הנו' ל, ואפי' ע"ס חמשת אלפים גרוש' בפשי' ולא כד"ג מחילה גשו"ק בלשון יודע אני וכו' כתחז"ל, ולא השאיר לו ולב"ך עליהם ועב"ך שום תביעה וטענה, ולא שום שבועה ק"ו ואפי' ח"ס כלל, וזולת הסך הש"ן גרוש' שנתחייבו לו כהיום הזה כנו"ל. וע"ד הבית אשר דר בה הר' דוד הנו' ל כנו"ל הנה נתרצו בדבר האחים הנו' ל ע"צ ההטבה והשכירה להר"ד הנו' את הבית בשכירות חמשה ועשרים גרוש' בכל חדש לזמן ארבעה שנים רצופים נמנים מר"ח מנחם משנתנו שהם בחירה ורצון ביד הר' דוד הנו' וב"ך. וחייב גמור על האחים הנו' וב"ך שבכל משך זמן הנו' לא יורשו לסלק אותם מהבית הנו' בשום אופן כלל. אמנם בתשלום הזמן הנו' ומשם ואילך כל עת וזמן שידרשו האחים הנו' וב"ך מאת ה"ר דוד הנו' וב"ך ע"ד הפניה והסילוק מהבית הנו' חייב הר' דוד הנו' וב"ך להסתלק מהבית הנו' תוך ל"א יום רצופים לדרישה לבל יעבור. ובפירושא אתמר שהשכירות הלזו הוא בתנאים גו"ש כתחז"ל שבהיותו מצרף הר"ד הנו' וב"ך מהשכירות הלזו ארבעה חדשים במ"א ולא יצי"ח מהכל בב"א הרי מעתה בטל השכירות הלזו וחייב להסתלק בה שעתא. וגם שבהיות האופן שלא

יצ"ח מההעברה הנז"ל על שמם כנז"ל, הרי מעתה בטל השכירות הלזו בטול גמור. וגם בפירושו אתמר שלא יורשה הר' דוד הנז' וב"ך להוציא על ידו שום מירימי"ט הצריך להבית הנז' וגם לא להשכיר על ידו את הבית הנז' לשום גברא שבעולם ואפי' בתוך זמנו הנז"ל ואפי' שלא ירבה בדיורים כלל. והכל באחריות גמורה על הר' דוד הנז' וב"ך וכו', ובנאמנות גמורה בפ' להאחים הנז"ל וב"ך על הר' דוד הנז' וב"ך ע"כ אשר יאמרו כה"ז וכו', לבל יתחיבו שום שבועה הנז' ולא ג"ש ואפי' ח"ס לעולם כלל. והכל נעשה ונגמר בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד האחים הנז"ל, ומיד מעלה האפוטר' הנז"ל לקיום כל הנז"ל מראש וע"ס, ובפרט על השכירות הנז' קנינו גם מיד מעלת האפוטר' הנז"ל, וכן בקגמ"ך במדל"ב שקנינו מיד הר' דוד הנז"ל לקיום כל הנז"ל מראש וע"ס, ובפרט על הנאמנות הנז"ל בפ' כנז"ל. ומעתה עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמא על שני הצדדים הנז"ל לצי"ח מכל הרשום בכתב לעיל האי כדאיתיה והאי כדאיתיה עפ"י כל הנז"ל. ודא תהא למיקם. ולמכתב לחזקה"ו באנו עה"ח. וההרה ביום אחד עשר לחדש תמוז משנתנו התקצ"ט ליצירה פה העירה קוש' יע"א ושור"ב וקים.

כמהר"ש נ' יקר	כמהר"י במה"ר אליא פאלומבו ס"ט	כמהר"י עלי הי"ו
טעות הוא ⁵	טעות הוא	טעות הוא
כמהר"ר ש"ח יצ"ו ⁶	כמהר"י עלי הי"ו	כמהר"ר ש' נ' יקר

דף 20

[א] תקצ"ט תמוז¹

בפנינו כ"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח' המ' נ"ז כמה"ר יצחק אשכנזי ה"י עם הר' נסים קאסטוריאנו ה"י, והוציא החר"י הנז' בפנינו פתקא דבי דינא רבא הע"י אשר משם ראייה שעל עסקי ריב"ה שנפל ביניהם מחמת השותפות שהיה ביניהם מקדמת דנא, הנה ניתן גמר בדבר שנתחייב הר"ן הנז' בסך חמשת אלפים וארבע מאות וארבעים ושנים גרוש'. והחר"י הנז' נתרצה והרוויח לו את הזמן שיצי"ח הסך הנז' בקרבת ט"ו גרוש' בכל שבוע עד תומם, אך כתנאי שימציא לו ערב בטוח כדי שיהיה החר"י הנז' סמוך לכו להפרע הסך הנז' לשבוע מהערב ההוא, ולא יהיה נזקק לתבוע הקצבה הנז' מהר"י הנז'. ושם בפתקא הנז' כתוב מאחור"ה שפרע לו מהסך הנז' עפ"י חשבון זה עד הלום סך אלף ושלוש מאות ושמונים גרוש', ועוד פרע לו סך מאתים גרוש' ע"י שאמר לתת החר"י הנז' דורון אחד מסך הנז' לנכדתו רבקה בת החר"ן הנז'. והנה לעת הלום בא בטענה החר"י הנז' באמרו שע"ס ס' נ' [...] משנתנו צירף לו מהקצבות הנז' סך מאה ועשרים גרוש', כי הקבלן שהמציא לו בו בפרק ככתוב בפתקא הנז' חזר בו מערבותו וצירף לו הקצבות הנז'. והנה כ"כ קא תבע ממנו שמלבד שיפרע לו הסך ק"ך גרוש' הנז"ל, הנה ימציא לו ערב בטוח מהיום והלאה על הנשאר מחובו הנז"ל, כי על תנאי זה הרוויח לו את הזמן כנז'. וגם ע"ד הסך מאתים גרוש' ההוא אמר שהיה זה בשביל התועלת שהיה נמשך לו מאת הר"ן הנז', וכיון שלא נמשך לו שום הנאה,

5 שמות הדיינים אינם אלה הרשומים לעיל אלא כדלהלן.

6 ר' שמואל חיים.

דף 20, תעודה א

1 יוני-יולי 1839.

וכמו שנתברר בפנינו עפ"י הודאתו של הר"ן הנז', הנה גם את הדורון הנז' כמאן דליתיה דמי² ובטעות נכתבו בפתקא הנז"ל. והר"ן הנז"ל טען כנגדו טענות דלא מעלי לענין דינא. ובכן, אנחנו ב"ד הבאים עה"ח עלתה הסכמתנו שעפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"ן הנז' לצי"ח הסך ארבעה אלפים ועשרים ושנים גרוש' שנשאר כהיום הזה מכוללות הסך הנז"ל אחר הורדת הסך אלף וש"פ גרוש' הנז"ל פגוש באופן זה, דהיינו, סך ק"ך גרוש' מהצירוף הנז"ל ע"ס ל"א יום רצופים נמנים מהיום לבל יעבור; והיה הנשאר בקצבת ט"ו גרוש' לשבוע עד שבוע בשבוע לבל יעבור עד תומם. אך בתנאי שימציא לו ערב בטוח ע"ד פתגם כנז"ל. ברם, כל עוד שלא ימציא לו ערב בטוח כאמור הרי מ"מ חיובא רמיא עליו לצי"ח כל הסך הנז"ל במשלם הכל בב"א תוך ל"א יום רצופים נמנים מהיום לבל יעבור, שכך שוה"ד מחייבת. ואם ח"ו יתן הר"ן הנז' כתף סו', הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דיני ומורשי עירנו יע"א הע"י המה יעמדו לימין החר"י הנז' לסעדו ולתומכו, ולכוף להר"ן הנז' שיצי"ח מכל הנז"ל. ויודע היום כי יש אלקים ש"ב ועליהם תב"ט כ"ר. ומכאן מודעא שע"ד המאתים גרוש' הנז"ל כבר עלתה הסכמתנו שחייב לפורעם הר"ן הנז' וכמו שמתברר מתוך דבריו הנז"ל. וההוה בשליש אחרון לח' סיון מש' תקצ"ט ליצירה³ וקים.

כמהר"ש נ' יקר כמהר"ר יעקב בכמהר"ר אליא פאלומבו ס"ט
כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

[ב] עמדו לדין הר' משה הלוי¹ ב' יהושע נ"ע עם השוכר שלו ה"ה הר' יוסף ברכה ה"י שהוא דר בבית א' בתוך המולקי הידוע להר"ם הנז' במחוז קאראנפ"ל (מעליסי) באחג'יסי, ותבע ממנו ע"ד הפניה והסילוק מהבית הנז'. וכן תבע ממנו שיפרע סך ט"ו גרוש' שחייב לו משכירות הבית הנז' ע"ס ח' איר משנתנו.² והשוכר נז' הודה על החוב הנז'. ועפ"י שוה"ד זמן ניתן להשוכר הנז' י"ב חדשים נמנים מהיום והסך ט"ו גרוש' נז' נתחייב לצי"ח מחציתו בס' פינחס שאנו בו והמחצית בס' מטות הבא אחריו. ואם יצרף ב' חדשים במ"א חיובא רמיא להסתלק מהבית בה שעתא וקנינו ע"ז מיד השוכר הנז' קגמ"ך במדל"ב ביום ט"ו תמוז.

[ג] תקצ"ט תמוז¹

בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין הח"ר אליא קאריליא ה"י בשליחות הח' המ' הן גביר כמהר"ר שמואל ברודו יצ"ו עם הר' יצחק הלוי וה"ר אהרון אשכנזי ה"י והוציא הח"ר אליא הנז' שטר חוב קיים מסך שלש מאות גרוש' שחייבים הר' יצחק והר' אהרון הנז' להח"ר שמואל הנז'. ובכן תבע מאתם שיצי"ח מהסך הנז' שכבר עבר זמן רב מהזמן המוגבל בשטר הנז' לפרעון החוב הנז'. והר'

2 כמו שאינו קיים.

3 אין התאמה בין התאריך שבראש התעודה לתאריך שבסופה שהוא האותנטי: יוני 1839.

דף 20, תעודה ב

1 גביר בשם משה הלוי נמנה בשנת תרכ"ח (1868) בין 'שרי וגבירי מכפר חאסקיורי וכפר ייני מעאלי' שסייעו לר' שבתי גאליפוליטי מבורסה בהדפסת ספר דרשותי ישמח משה. ראה בהקדמה לספר.

2 מאי 1839.

דף 20, תעודה ג

1 23.6.1839, ועיין בסוף התעודה.

יצחק והר"א הנז' טענו נגדו לפטור עצמם טענות דלא מעלו² לענין דינא. ובכך, עפ"י שו"ה הגמור חיובא רמיא על הר"י והר"א אשכנזי הנז' לצי"ח כל הסך הנז' במשלם עד תשלום ל"א יום רצופים נמנים מהיום לכל יעבור. ואם ח"ו יתנו כתף סו', הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י המה יעמדו לימין הח"ר שמואל הנז' לסעדו ולתומכו ולכוף להר"י והר"א הנז' שיצי"ח מהנז"ל ועליהם תב"ט כ"ר. וההוה ביום אחד עשר לחדש תמוז מש' התקצ"ט ליצירה פה קוש' ושו"ב.

כמוהר"ר שבת' י' יקר כמוהר"ר יעקב בכמה"ר אליא פאלומבו
כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

[ד] בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין השותפים הח"ר יוסף הלוי ה"י והר"ר אברהם הלוי ה"י והר"ר יאושע צורוזון ה"י עם הר' ישראל לונברוזו ה"י. ותבעו השותפים החוט המשולש הנז' מאת הר"י לונברוזו הנז' סך שני אלפים וקנ"ו גרוש' שנשאר חייב להם מהשותפות שהיה ביניהם בעסק סאגאקג'יליק והנלוה אליו עפ"י מה שטיהרו חשבונותיהם בפנינו ובפניו של הר"י לונברוזו הנז'.¹ והר"י הנז' הודה על חובו הנז"ל והיו דבריו כי לעת הלום דחיקא ליה שעתא טובא. והנה כי כן עפ"י שוה"ד הגמור חיובא רמיא על הר"י לונברוזו הנז' לפרוע פרעות את כל הסך הנז' במשלם להחוט המשולש הנז' ע"ס ל"א יום רצופים נמנים מהיום לכל יעבור. ואם ח"ו יתן כתף סוררת הנה עינינו בנאמני ארץ הגבירים הרמים דייני ומורשי עירינו יע"א הע"י, המה יעמדו לימין החוט המשולש הנז' לסעדם ולתומכם עד יצי"ח הר"י הנז' בזמן הנז"ל, ויודע היום כי יש אלקים ש"ב, ועליהם תב"ט כ"ר. וההוה ביום י"ט תמוז מש' קצ"ט ליצירה² וקים. ומכאן מודעא שאף שהר"י הנז' היה תובע שהיה רוצה להיות שותף עמהם יען שהוא תוך זמן השותפות הנז', הנה השותפים החוט המשולש הנז"ל היו טוענים שכבר כליא קרנא,³ וכמו שהודה בדבר הר"י הנז'. וגם שכל החובות שבשותפות הלזו עליה והחוט המשולש הנז' הדר, ועפ"ז קא תבעו להפריד חבילת השו' הלזו. ואחרי שמוע טענותיהם עלתה הסכמתנו שנתפרדה חבילת השותפות הלזו מביניהם וחיב הר"י הנז' לצי"ח חובו הנז"ל עפ"י האמור וק"ש.

כמהר"ר שבת' י' יקר כמהר"ר יעקב בכמהר"ר אליא פאלומבו ס"ט
כמהר"ר יהושע עלי הי"ו

[ה] בפנינו ב"ד הבאים עה"ח עמדו לדין החוט המשולש הר' יוסף הלוי ה"י והר"ר אברהם הלוי ה"י והר"ר יאושע צורוזון ה"י.¹ על היות שבפרק שנשתתפו שלשתם ליום עברות בעסק סאגאקג'יליק

2 מעלות.

דף 20, תעודה ד

1 עניין זה נידון גם בתעודה הבאה. אודות עסק זה ראה לעיל, דף 17, תעודה ג. אודות מלאכת הסאגאקג'יליק ראה גם משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, סט.

2 1.7.1839.

3 נגמרה הקרן, על פי ב"מ עט ע"א.

דף 20, תעודה ה

1 ראה גם בתעודה קודמת.

הנה נודמן להם חנות אחת ידועה בג'ארש", וקבלוה בשכירות מבעליו לזמן ערוך לצורך השותפות הלזו. ולעת הלום שנגמרה חבילת השותפות הלזו וכל הסחורות והוירסיאס² שהיו בשותפות הלזו קבלם עליו הר"א הלוי הנז"ל, וכנגדו יפרע הוא להב"ח עפ"י מה שהוברר ביניהם. הנה ע"ד החנות הנז' עמדו לדין בפנינו ורצו להטיל גורל ביניהם ע"ד מי יזכה ראשון בחנות הנז', ואחריו שני ואחריו שלישי. וכנגדם היה טוען הר"א הלוי הנז' באמרו שיען הוא קבל הסחורות והוירסיאס והחובות הנז', הנה לו משפט הגאולה לזכות עכ"פ בשנה הלזו בחנות הנז' כדי שיוכל לגבות הוירסיאס לפרוע לב"ח כדחזי. וזכות הגורל הנז' יתחיל מתשלום השנה הלזו והלאה. וע"ז היו דבריו של הר"י הלוי הנז', כי אי משום הא, הנה הוא מוכן לקבל עליו חלקו מהרופאס והוירסיאס, ואם יסלק מעל הר"א נז' את הב"ח חלקו הנוגע לו בחובות הנז'; ואנחנו ב"ד הבאים עה"ח עלתה הסכמתנו שכל עוד שלא יסלק הר"י הלוי הנז' את הב"ח מעל הר"א נז' כשיעור חלקו כנז', הנה הר"א הנז' הוא זוכה להיותו משתמש בחנות הנז' ע"ד תשלום שנה אחת כנז"ל. וזמן ניתן להר"י הלוי הנז' ע"ד הסילוק הנז' ל"א יום רצופים, נמנים מהיום. וגם היתה ההשואה ביניהם בפנינו להטיל גורל ולהתחלק אותה ע"ס ששה שנים שידור כ"א מהם שתי שנים. ובכן, הוטל הגורל בפנינו ויצא הזוכה ראשון הר' אברהם הלוי הנז' ואחריו הר"י הלוי הנז' ואחריו הר' יאושע הנז"ל. ומעתה עפ"י שוה"ד חיובא רמיא עליהם להתנהג בסדר דירתם בחנות הנז' עפ"י הגורל הנז' ובהיות האופן שיצי"ח הר"י הלוי הנז' מהסילוק הנז' ע"ס הל"א יום הנז"ל יהיה בתחלת הגורל הנז"ל מהיום. ברם, בהיות האופן שלא יצי"ח כנז', הנה יהיה התחלת הגורל מתשלום שנה אחת מהיום כנז' באופן שידור הר"א הנז' שלשה שנים ואחריו ידורו הר"י הלוי הנז' והר"י צורוזון הנז' כנז"ל כ"א מהם ב' שנים כנז"ל. ודא תהא למיקם. ולמכתב וכו'.³ וההוה ביום ב"ך לח' תמוז התקצ"ט⁴ וקיים.

כמהר"ש חיים יצ"ו

כמהר"י עלי הי"ו

כמהר"ש חיים יצ"ו

2 תשלומים. ידיעה על מכירת 'כל הרופאס והוירסיאס' ביד שותף, ראה: פרת יוסף, חו"מ, ל.

3 ולמכתב לחזקיה"ו.

4 4.7.1839.

נספח ראשון

מפתח ראשי תיבות, קיצורים, מושגים
ומליצות החוזרים בפנקס

- אגמ"ט — אגבן מטלטלי.
אדריאני — אדריאנופולי.
אוגיאק — תנור.
אוקה — okka, מידת משקל 1.282 ק"ג.
אווה — איסור והיתר.
אחווה — אחורי הדף.
אחל"י — אבקש. עפ"י משלי יט, ו.
אכיר — אמן כן יהי רצון.
אלמ' — אלמנת.
אמו"ץ — אמת וצדק.
אנאחטאר אחג'סי — בתורכית: anhahtar akçeşi, דמי קדימה, ולעתים דמי מפתח.
אנטרי די שאל — בספרדית: Entari de Sali, שמלה.
אנס"ו — אמן נצח סלה ועד.
אס"ו — אמן סלה ועד.
אפטרור' — אפטרופוס.
א"ק — אחת קודם.
אריה דשכועתא רביע עליה — על פי עירובין ע"ב;
שבועות כ"ב.
אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב — מליצה על פי דה"א כט, ב.
ב' — בן.
באה"ר — באהבה רבה.
באלוקג'יליק — בתורכית: Balıkçılık, דייגות.
בב"א — בבית אמת.
ב"ד — בית דין.
בד"ק — בדברי קודשו.
ב"ח — בעל חוב.
בח"ג — בחיוב גמור.
בח"ג ע"ב — בחיוב גמור עלה במוסכם.
ב"ט — ברכת טוב.
בידיל — בתורכית: bedel, תמורה.
בישליקיס — beşlik, מטבע עת'מאני בן עשרה גרושים.
ב"ך — באי כוחו, בא כוחם, בא כוחה.
במ"א — במקום אחד, במקום אחר, במידה אחת.
במח"ק — במחנכם קדוש.
בנ"י — בני ישראל.
בס"מ — בסך מה.
בעה"ז — בעולם הזה.
בעה"ק — בעיר הקודש.
בעוב"י — בעיר ואם בישראל.
- בעת"ה — עתה; בעת הזאת. מליצה על פי יר' ח, טו.
בפשי' ולא כד"ג — בפשיטא ולא כדבר גוזמה.
ב"ר — בני רחמנים.
ברשו' — ברשות.
בשאק"ם — בשעה אחת קודם מיתה.
בשוקא חריפא — בשוק למכירה.
בש"ח — בשבועה חמורה.
בת' — בתשלום.
בח"ג ע"ב — בחיוב גמור עלה במוסכם.
ג'ארשי, ג'ארשיסי — בתורכית: çarşı, שוק.
ג'ובי — גלימה.
גוש — גמור ושלם, גמורה ושלמה.
ג"כ — גם כן.
ג'ליבי — בתורכית: çelebi, אדון, נכבד.
גרוס' — ראה: גרוש'.
גרוש' — גרושוש, grosso, מטבע כסף אירופי שהיה עובר לסוחר במזרח, ושהחלו לטובעו גם באימפריה העת'מאנית למן המאה השמונה-עשרה. נקרא גם: אריה, ריאל, ולבסוף פיאסטר.
ג"ש — גזירת שמתה.
גשו"ק — גמורה שלמה וקיימת.
גש"ק — גמורה שלמה קיימת.
דוקאטים — ducats, מטבעות זהב שטבעו העת'מאנים, וכן השתמשו באימפריה העת'מאנית בדוקאטים ונציאנים.
דחיקא להו (נ"א: ליה) שעתא טובא — מאוד דחוקה לו השעה.
דח"ל — דחתימי לתתא.
ד"ש — דרישת שלום.
דשו"ט — דורשי שלומו וטובתו.
האפטרור' — האפטרופוס.
האר"ש — מליצה שמשמעותה ארשת שפתים.
הבע"ל — הבא עלינו, הבאה עלינו.
הדה"מ — הדיין המצוין.
ה"ה — הלא הוא.
הח' המ' — החכם המרומם.
הח' הש' — החכם השלם.
החה"ש — החכם השלם.
החוט המשולש — מליצה על פי קה' ד, יב.
החור"פ — החותמים פה.

- הח"ר – החכם רבי
ה"י – ה' ישמרהו.
הי"ו – ה' ישמרהו וינצרהו, ה' ישמרהו ויחייהו.
הכ"ד, הלכ"ד – הלא כה דברי.
המכר – המכונה.
הנ' – הנזכר.
הנב"א – הנשבעים באמת.
הנז' – הנזכר, הנזכרת.
הנז"ל – הנזכר לעיל.
הס"ר – הסליחה רבה.
הע" – העירה.
הע"י – ה' יגן עליהם יחיו.
הקיוש"ק – הקיום שטר קניין.
הש' – השלום.
השו" – השותפות.
השי" – השידוכין.
ואגמ"ט – ואגבן מטלטלי.
ואח"כ – ואחר כך.
ואפי' – ואפילו.
וב"ך – ובא כוחו, ובאי כוחו.
ובש"ח – ובשכועה חמורה.
וההוה – והיה זה. נוסח מקובל בפנקסים מקושטא.
ח"ל – וזה לשונו.
חל"ז – וזה לזה.
וחל"ש, וחל"ש – וחיים לכל ישראל שבק.
וח"ש – וחתמנו שמנו.
וירסיאש – בתורכית: veresiye, קניה באשראי.
ולמכתב לחזקה"י – מליצה שמשמעותה: חזק ותוקף.
ומ"א – ומר אביו, ומר אביה.
ומ"מ – ומעתה ומעכשיו, ומכל מקום.
ומ"ע – ומחמת עצמו, ומחמת עצמם.
וע"ז – ועל זה.
ועל העבור – ועל העבר.
וע"ס – ועד סוף, ועד סופו.
וע"ע – ועד עולם.
ואקוף – ראה וקף.
וקף – רכוש ששייך לסולטאן או למסגד ומדרסה,
ולעולם אינו נמכר לבעלות פרטית, אך ניתן לשוכרו
לזמן בלתי מוגבל.
וק"ש – וקיים שנית.
וש' – ושלום.
ושו"י – ושריר ובריר.
ושו"ב – ושריר ובריר.
זהובים די בינטים – זהב בערך של עשרים. נראה
שמדובר בעשרים דוקאטים.
- ינגא"פ – אדרת שיער לקיץ.
זלה"ה – זכרו לחיי העולם הבא.
זל"ז – זה לזה.
ז"מ – זאת מאתנו.
זע"ז – זה על זה.
זר"ק – זרע קודש.
זש"ק – זרע של קיימא.
חאסקייזאי – Hasköy, רובע השוכן מעבר ל'קרן הזהב'
בקושטא. למן המאה השבע-עשרה ואילך ישבו בו
יהודים רבים.
חב"ח – חודש בחודשו.
חב"ב – חצי הבית.
ח"ו – חס וחלילה.
חל"ת האר"ש – חילוי האדונים רב שלומם. מלשון
בקשה ותחנה.
חנותניו במדבר – מליצה שמשמעותה: מפילים
תחנונינו בדיבור.
ח"ס – חרם סתם.
ח"ר – חכם רבי.
ח"ש – חתמנו שמנו.
טאקריק – מערכית: תעודה, החלטה.
טובים השנים – מליצה על פי קה' ד, ט.
ידו אוחות בעכ"ב – מליצה על פי בר' כה, כו.
ידי"ן – ידיד נפשי.
ידיק – בעת'מאנית: gedik, משמעות מונח זה הינה
זכות החזקה על נכסי דלא נידי ועל אומנויות
ופרנסות שונות.
עברות – מליצה על פי איוב כא, ל.
ס' –
Yeni Mahalle – (כפר הסמוך
- י. אמן.
שמו צורו וגואלו.
יצי"ח – יצא ידי חובתו.
י"ר – יהא רעווא.
כ"א – כל אחד, כי אם.
כ"ד – כה דברי.
כד"ג – כדבר גזומה.
כדמ"ו – כדת משה וישראל.
כדמ"ל – כדת מה לעשות.
כה"ו – כהרי זה.
כ"ר – כן יהי רצון.
כ"ר"א – כן יהי רצון אמן.

- כ"כ – כי כן.
 כס' – כסברת.
 כתחזול – כתקנת חכמינו זכרונם לברכה.
- לב"ח – לבעל חובו, לבעלי חובו.
 לבניי – לבני ישראל.
 לב"ע – לבית עולמו.
 לד' – לדעת.
 להב"ח – להבעל חוב, להבעלי חובות.
 להח"ר – להחכם רבי.
 לח' – לחודש.
 לחש' – לחשבון.
 לכ"א – לכל אחד.
 למ"ח – למר חמיו.
 למח"ק – למחנכם קדוש.
 למעכ"ת – למעלת כבוד תורתו.
 לעה"ב – לעולם הבא.
 לפו"ד – לפום דינא.
 לצי"ח – לצאת ידי חובתו.
 לשלוי' – לשלוח.
- מ' – מרת.
 מ"א – מר אביו, מר אביה.
 מאחז"ה – מאחורי הדף.
 מ"ה – מארצות החיים.
 מהליס – ראה: ייני מהלי.
 מה"ר – מורנו הרב.
 מולק, מולקי – ראה: מלק.
 מו"מ – מעתה ומעכשיו.
 מורי' – מורנו.
 מו"ר – מורנו ורבנו.
 מ"ח – מר חמיו, מר חמיה.
 מחב"ח – מדי חודש בחודשו.
 מחמוד פאשה – Maḥmut Han, שם של חאן, ריכוז חנויות בקושטא.
 מח"ק – מחנכם קדוש.
 מיאיר ג'ארשיסי – שם של שוק בעיר.
 מיראמיט – בתורכית: meramet, תיקון הבית ושיפוצו.
 מ"ך – מנוחתו כבוד.
 מכת"ר – מעלת כבוד תורתו.
 מלק – בערבית ובתורכית: mülk, אדמה ונכסי דלא ניידים פרטיים בבעלות מלאה של אדם פרטי.
 מ"מ – מכל מקום.
 ממוני הזמן – הגבירים שכיחנו כמנהיגים החילוניים של הקהילה באותו כפר.
 מני"ר, מנ"ר – מר ניהו רבא, על פי כ"ב כב ע"א.
 מע' – מעלת.
- מ"ע – מחמת עצמו, מחמת עצמם.
 מעוב"י – מעיר ואם בישראל.
 מעכ"ת – מעלת כבוד תורתו.
 מעת' – מעתה.
 מר"ח – מראש חודש.
 מ"ש – מה שכתוב.
 מת"י – מתחת ידי.
- נו' – נזכר.
 נ"ז – נעים זמירות, דהיינו שליח ציבור.
 נימוסם – החוק העת'מאני.
 נסו"א – נצח סלה ועד אמן.
 נ"ע – נוחו עדן.
 נר"ו – נטריה רחמנא ופרקיה.
 נשיו"ק – נשיקת ידיו וקידה.
- סאיג'יליק – פושטי העורות. בתורכית Sayici הינו פקיד־מס הסופר את הבהמות בעדר האכר. חישוב את ראשי הבהמות השחוטות ורגליהן.
 סאקאטג'יס – בתורכית: sakatçı, מוכר החלקים הפנימיים של הבהמה. הסאקאטג'יס היו בקיאים בטרפות, נוכחים בשעת בדיקת הבהמות, מפשיטים את הבהמות הגסות ועוד.
 סבלו', סבלונות – המתנות ששלח החתן וקרוביו לכלה אחר השידוכין.
 סו' – סוררת.
 סוה"ר – סיני ועוקר הרים.
 סוזיני – בתורכית: suzeni, רקמה עדינה.
 ס"ט – סופו טוב.
 ס"מ – סך מה.
 סמוך לבו לא יירא – מליצה על פי תה' קיב, ח.
 סרסור בבית הסוחר – מתווך.
- ע"ב – עלה במוסכם.
 עב"ך – על באי כוחו.
 ע"ג – עדות גמורה, על גבי.
 ע"ד – על דבר.
 ע"ד המב"ה וע"ד הנב"א – על דעת המקום ברוך הוא ועל דעת הנשבעים באמת.
 ע"ה – על החתום.
 עה"ח – על החתום.
 עה"ק – עיר הקודש.
 עוב"י – עיר ואם בישראל.
 עי"ז – על ידי זה.
 עט"ר – עטרת ראשו.
 ע"כ – על כל, על כן.
 עכ"ל – עד כאן לשון.
 על העבור – על העבר.

קולע אל השערה ולא יחטיא — מליצה על פי שו' כ, טז.
 קושאק — בתורכית: kuşak, אבנט רחב עשוי צמר
 שהיה מהדק את המתניים ועליו הכפתן הקצר.
 קיג"ס — בד משערות.
 קיוש"ק — קיום שטר קניין.
 ק"ק — קהל קדוש, קהילות קודש.
 קרית חוצות — עיר גדולה, על פי במ' כב, לט.
 רו"ם — רום מעלתו.
 רופאס — בספרדית: ropas, בדים.
 ר"ל — רוצה לומר, רחמנא ליצלן.
 ר"מ ור"מ — ריש מתא וריש מתיבתא.

ש' — שמעון.
 ש"ב — שוכן בשמים.
 שהח"ר, שה"ר — שהחכם רבי.
 שו"ה — שורת הדין.
 שוה"ד — שורת הדין.
 שולטא"ן מיזא"ט — מכירה פומבית.
 ש"ח — שלמא חייא.
 שיצי"ח — שיצא ידי חובתו.
 שכמ"ה — שכרו מן השמים.
 שלי"ת — שבח לאל יתברך.
 שעספק"ל — שכירות עד סוף פרעון ק' לבנים?
 שמע' — שמעתה.
 שמ"ש — שמה שכתוב.
 שעכ"פ — שעל כל פנים.
 שע"ס — שעד סוף.
 ש"ר — שם רע.

תב"ט — תבוא ברכת טוב.
 תוב"ב, תובכ"א — תיבנה ותיכונן במהרה בימינו אמן.
 ת"ם — תבורך מנשים.
 תמנ"ע — מליצה שמשמעותה: מן הנמנע.

ע"מ — על מנת.
 ע"ס — עד סוף, עד סיום, עד סך.
 עס"מ — על סך מה.
 עספ"א — עד סוף פרוטה אחרונה.
 עסקי ריב"ה — מריבה. מליצה על פי סנהדרין קט ע"ב.
 ע"ע — על עסקי, עד עולם.
 ע"ע או"ה — על עסקי איסור והיתר.
 עפ"י — על פי.
 ע"צ — על צד.
 ע"ש — על שם.
 עת"ק — העתק.

פ' — פלוני.
 פכ"פ — פלוני בן פלוני, פלונית בת פלוני.
 פגו"ש — פרעון גמור ושלם.
 פירגי — בתורכית: feradje, מלבוש נשים מיוחד.
 פירי — פירות.
 פירי פאשה — כפר בקושטא שעל תושביו היהודים
 מצויות ידיעות בעיקר למן המאה השמונה-עשרה.
 פנקס הוקף — רישום שכירת נכסים השייכים לוקף
 בפנקס הוקף. ראה: וקף.
 פ"ק — פרוטה קטנה.
 פשט את הרגל — במשמעות ביזוי וזלזול.

צו"מ — צורבא מרבנן.
 צ"ל — צריך לומר.
 צ"מ — צורבא מרבנן.
 קגמ"ך במדל"ב כתחז"ל — קניין גמור מעכשו כראוי
 במנא דכשר למקנא ביה כתקנת חכמים זכרונם
 לברכה.

קגשו"ך — קניין גמור שלם וכשר.
 קר' — קושטא, קושטאנדינה.
 קוש' — קושטא, קושטאנדינה.
 קוליב"ה — בתורכית: külübe, צריף.

נספח שני

רבנים, דיינים ואישים הנזכרים בפנקס

הרישום לפי אלפבית של שמות המשפחה.

ר' דוד אלבוחיר (דף 3, תעודה ד): דיין בקושטא ותלמיד ר' יצחק הלוי. כתב בשנת תרכ"ב (1861-1862) הסכמה לשו"ת 'רב דגן'.

ר"א (מוהר"א) בכ"ר אליעזר (דף 1, תעודה ד): מחכמי העיר הנודעים במאה התשע-עשרה, משמו נמסרו מנהגים רבים שנהגו בקושטא, ראה: זכרנו לחיים, חלק א, או"ח, אות ב, בין המצרים, סימן א; יו"ד, הלכות אבל, אות א, סימן א.

ר' יצחק אלנקוה (דף 1, תעודה ד): חכם וגביר נודע במאה השבע-עשרה; תלמיד ר' יוסף מטרנאי (מהרי"ט). ראה אודותיו: לאה בורנשטיין-מקובצקי, 'לתולדות קהילת קושטא באמצעותה של המאה הי"ז', מיכאל, ט (תשמ"ה), עמ' לא, הערה 17, וכן עמ' לו ואילך.

ר"י (מוהר"י) אסא (דף 1, תעודה ד): מורו של ר' שמואל חיים, שהביא ממנו פסק הלכה. נזכר בברכת החיים על ידי ר' אליהו עניו וכן הובאה ממנו קושיה בהלכה, ראה: שמן המשחה, חלק א, הלכות שבת, כג; דבר אליהו, בסוף: משנת ר' אליעזר, חלק ב, אות ג, סימן ד, ואות ק, סימן א.

ר' יצחק אקשוטי (דף 3, תעודה ד): אב בית דין בקושטא במאה התשע-עשרה ומחבר שו"ת ודרשות 'בני ישחק'. על כהונתו כדיין ראה בספרו הנ"ל, סימן א.

ר' נסים נחמיה אשכנזי (דף 15, תעודה ג): עמד בראש רבני העיר שאישרו פסק של דייני איסור והיתר בטבת ובשבט תרי"ז (ינואר-פברואר 1857) וכן חתום בתור דיין בשנת תר"ך (1860), ראה: פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39); פנקס זכרונות של בית הדין בקושטא (לעיל, מבוא, הערה 59), דף 81 ע"א-ע"ב.

ר' יצחק בשן (באסאן) (דף 6, תעודה ג): נראה שמדובר בדיין ר' יצחק באסאן שהיה חבר בבית דינו של ר' רפאל שבתי נ' יקר באמצע המאה. ראה: בני ישחק, א.

ר' יעקב אברהם בכ"ר יקר גירון (דף 14, תעודה ג): דיין באדריאנופולי משלהי המאה השמונה-עשרה ואילך, ואב בית דין הקהילה במחציתה הראשונה של המאה התשע-עשרה. מחבר שו"ת 'אביר יעקב', א. נודע בשם קונורטי (מנחם). נולד בשנת תקכ"ה (1765) לערך, ומשנת תקע"ב (1812) נתמנה לרב הכולל של העיר במקום אביו שעלה לארץ ישראל. נפטר ביום כד בטבת תקפ"ו (2.1.1826). מצבתו שרדה. ראה: רוזאניס (לעיל, מבוא, הערה 5), ה, עמ' 397-398.

ר' יצחק בכ"ר דוד (דף 1, תעודה ב): כיהן כדיין איסור והיתר מרחשון תפ"ז (נובמבר 1726) ואילך, ולאחר מכן כאב בית דין, וכן חתם על הסכמות לחיבורים רבים ואיגרות שנכתבו ונדפסו בקהילה בשנים תצ"ח-תק"ח (1738-1748). נפטר בשנת תקט"ו (1755). ספרו 'דברי אמת' נדפס, אחר מותו, בשנת תק"ך (1760) בקושטא. עיין אודותיו: פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39); דפים 13, 15; דברי אמת, אה"ע, ט; חו"מ, רו, סימן א; כהונת עולם, סו; דבר משה, חלק ב, חו"מ, קכא; רב דגן, אה"ע, ג; דבר אליהו, אות י, דף ד ע"ב; א' יערי, הדפוס העברי בקושטא, ירושלים תשכ"ז, ספרים 357, 373, 386, 387, 408, 441; א' בשן, שביה ופדות בחברה היהודית בארצות הים התיכון (1830-1831), רמת-גן תש"ס, עמ' 196; רוזאניס, (לעיל, מבוא, הערה 5), ה, עמ' 438-440.

ר' נסים יעקב בכ"ר דוד (דף 15, תעודה ג): נקרא גם יעקב בכ"ר דוד. מחכמי קושטא הנודעים במאה התשע-עשרה. נתמנה לחכם באשי בשנת תר"א (1841), וכיהן במשרה זו במשך שלוש-עשרה שנים. חתום למן שנות הארבעים של המאה ואילך על פסקי דין ועל הסכמות לחיבורים רבים שנדפסו בעיר. בהסכמה שכתב ביום כו באלול תרכ"ח (13.9.1868) לספר דרשותיו של ר' שבתי גאליפוליטי, 'ישמח משה', הוא מכוונ: 'סבא קדישא ר"מ ור"מ ראש בי דינא רבה על ארץ רבה עובדי קושטא'. באותה שנה כתב גם הסכמה לשו"ת 'ישמח לב'. נפטר בר"ח אלול תרי"ד (25.8.1854). ראה אודותיו: רופא, (לעיל, מבוא, הערה 39), עמ' תרל; פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 42, 63; זכרנו לחיים, חלק א, הסכמה לספר: אה"ע, אות ע; או"ח, אות ס, ספר תורה סימן ב; מטה לחם, אה"ע מ; בני בנימין, חו"מ, י, לו; פרת יוסף, הקדמה; יערי (שם), ספר 537; נטפל לקדש, דף קעד ע"ב; שם, השמטות, דף רח ע"ב; בני ישחק, א; פנקס זכרונות של בית הדין בקושטא (לעיל, מבוא, הערה 59), דף 35 ע"ב.

ר' יעקב וינטורה (דף 15, תעודה ג): חתום על פסקי דין שניתנו בא' באייר תר"א (22.4.1841) ובשלהי תמוז תר"ב (יולי 1842). ראה: זכרנו לחיים, חלק ב, אה"ע, אות מ, מחצית העובד; מים החיים, חלק א, אה"ע, ד.

ר' עמנואל ן' זונאנה (דף 17, תעודה ג): מדייני העיר במאה השמונה-עשרה, כגון בשנים תקכ"ד (1764) ותקל"ב (1772). ראה אודותיו: בני אברהם, אה"ע, א, לו; משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, עג; פנקס אר"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 11, 14.

ר' אליהו ן' חיים (דף 1, תעודה ב): מחבר שו"ת 'ראנ"ח' ושו"ת 'מים עמוקים' (חלק ב). היה רבם של הקהלים הרומניזטים בקושטא והוכר כסמכות הלכתית גם לגבי הספרדים בעיר. נולד סמוך לשנת ש' (1540) ונמצא בקושטא זמן רב לפני שנת של"ה (1575). כיהן כאב בית דין בעיר למן חשוון שנ"ג (אוקטובר-נובמבר 1592) ואילך, עד פטירתו בשנת שס"ז (1607) לערך. עיין אודותיו: מ' בניהו, 'דפוסי תורכיה שאינם אלא דפוסי איטליה', סיני, עב (תשל"ג), עמ' קעז-קפג; בורנשטיין-מקובצקי (לעיל, הערך 'ר' יצחק אלנקוה'), עמ' כז-לה.

ר' שמואל חיים (דף 2, תעודה א; דף 5, תעודות ג-ד; דף 16, תעודה ד; דף 19, תעודה א; דף 20, תעודה ה): מהבולטים שבחכמי קושטא במאה התשע-עשרה. כיהן כדיין איסור והיתר כבר בשנת תקנ"ו (1796) ואילך, ולמן שנת תקנ"ח (1798) ניתנו בפניו גיטין. למן ראשית המאה התשע-עשרה היה חבר בבית-דין רבה ואב בית דין בחאסקיוואי. נתמנה לחכם באשי בחול המועד סוכות תקצ"ז (אוקטובר 1836), והודח לאחר כשנה וחצי על ידי השלטון, בגין היותו נתין אוסטרי. לאחר מכן מילא את תפקיד אב בית דין של הקהילה בעניינים דתיים. חתום על פסקים רבים המפורסם בספרי בני דורו וכן חיבר את שו"ת 'שמן המשחה', חלק א. נזכר לאחרונה בברכת החיים בשנת תר"א (1841). בנו היה ר' שם טוב חיים. ראה: פנקס אר"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 27, 48, 49, 52, 56; שמן המשחה; שער אשר, חלק א, יו"ד, טו, דף כט ע"ב; פרת יוסף, יו"ד, ב; חו"מ, ד; כפי אהרן, חלק ב, יו"ד, ז; משנת ר' אליעזר, חלק ב, יו"ד, כח; רזאניס (לעיל, מבוא, הערה 5), ר, עמ' 29-33.

ר' אליעזר די טולידו (דף 2, תעודות ד, ו-ז; דף 3, תעודות א-ה; דף 4, תעודות א-ד; דף 5, תעודות א-ו; דף 6, תעודות א-ב, דף 18, תעודה א): תלמיד ר' אליה עניו. דיין ופוסק בבאלאט. חתום כדיין, בין השאר, בשנים תק"ף (1820), תקצ"ח (1838), תר"ב (1842). היה שני בבית דינו של ר' שמואל חיים ביום א' באייר תר"א (22.4.1841), ולאחר מכן כיהן כראש בית דין רבה. היה מורו המובהק של ר' אברהם פרץ, וכתב הקדמה לחיבור של תלמידו זה בשנת תר"ח (1848). נפטר בשנה זו, ור' חיים פאלאגי ספד לו באיזמיר וכינהו 'צדיק'. ראה אודותיו: פנקס אר"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דף 45; רופא (לעיל, מבוא, הערה 39), עמ' תרכ; פרת יוסף, יו"ד, א; מים החיים, חלק א, אה"ע, ד; זכרנו לחיים, חלק ב, אה"ע, מ, מחצית העובד; רב דגן, אה"ע, ו; אבני שהם וצעיר רד"ס, הקדמה; ראה חיים, חלק ב, פרשת שמעוני, דף ח ע"א; רוח חיים, חלק א, יו"ד, רנא, סעיף יא; חקות החיים, חו"מ, צא. רוב פסקיו כלולים בשו"ת ממנו, משנת ר' אליעזר, ב כרכים.

ר' מאיר יעיש (דף 18, תעודה ב): מרבני העיר הנודעים במאה התשע-עשרה. כיהן כדיין איסור והיתר בשבט תר"ו (פברואר 1846) ובניסן תרי"ג (אפריל-מאי 1853). עמד בראש רבני איסור והיתר בח' ניסן תרכ"ו (25.3.1866) ובי"א טבת תרכ"ח (6.1.1868). בתרל"ז (1877) נזכר בתור הרב הכולל, והסכים לספר 'פה ענף' שחיבר ר' נסים פאלומבו. כיהן כאב בית דין רבה וראש רבני העיר למן שנת תרמ"א (1881) ואילך. ראה אודותיו: פנקס אר"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 6, 29, 31 מטה לחם, אה"ע, כג; צל הכסף, חלק ב, חו"מ, דף נה ע"א; בן ימין, ד; בני בנימין חו"מ, כד; גלנטה (לעיל, מבוא, הערה 5), א, עמ' 262-263.

ר' אליהו בכ"ר יעקב (דף 1, תעודה ג): נין ונכד לר' יצחק בכ"ר דוד. דיין ופוסק נודע בקושטא במחצית השנייה של המאה השמונה-עשרה וראשית המאה התשע-עשרה, וחבר בית דין רבה. נמסרו משמו מנהגי העיר השונים. ראה: שמן המשחה, חלק א, הלכות אישות, פה, צו, צח; הלכות גיטין קמב: משנת ר' אליעזר, חלק ב, יו"ד, ה, ו, כז, לא.

ר' משה יקותיאל (דף 16, תעודה ד): נזכר כפוסק, ראה: משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, מה-מו; זכרנו לחיים, חלק א, אר"ח, אות ח, סימן ז.

ר' רפאל שבתי ן' יקר (דפים 2-9; דף 18 תעודה א; דף 19, תעודה א; דף 20, תעודות ד-ה): נקרא בדרך כלל ר' שבתי ן' יקר. כיהן כדיין איסור והיתר כבר בשנת תקע"ח (1818). באלול תקצ"ד (ספטמבר-תחילת אוקטובר 1834) היה חבר בבית דינו של ר' שמואל חיים, ובשנת תר"ג (1843) עמד בראש 'רבנן בתראי' בקושטא שסידרו גט. באלול תר"ט (אוגוסט-ספטמבר 1849) עמד בראש בית דין רבה וחתם, הראשון בין רבני העיר, על הסכמה לספר 'שמן הטוב' מאת ר' יעקב בכ"ר יוסף הרופא. עמד בראש בית דין רבה בניסן ובאלול תר"י (מרץ-אפריל ואוגוסט-ספטמבר 1850). בתמוז

תרי"א (יולי 1851) חתם על הסכמה לספרו של ר' ישראל משה חזן, 'נחלה לישראל'. נפטר ביום טו באלול תרי"ג (18.9.1853) ואחיינו, ר' שלמה קמחי, הספידו בתשלום השנה בקהל מעלים, וכן ספד לו ר' נסים חיים מודעי באיזמיר. ראה אודותיו: פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39) דפים 29, 56, 57; פרת יוסף, חו"מ, ד; מטה לחם, אה"ע, סב; משא חיים, מסים, מערכת ת, סימן סו; יערי (לעיל, הערך ר' יצחק בכ"ר דוד), ספר 523; בני בנימין, חלק ב, חו"מ, י; בני ישחק, א; מלאכת שלמה, דרוש ג להספד, קל ע"א; דרישה מחיים, דרוש ז להספד, דף קצא ע"ב.

ר' נסים שמריה ירושלמי (דף 15, תעודה ח): כיהן כדיין ביום ט באדר א תקע"ח (15.2.1818), ראה: שמן המשחה, חלק א, הלכות אישות, עג.

חזקיה יוסף הכהן: ראה: ר' יוסף הכהן.

ר' יוסף הכהן (דף 15, תעודה ח; דף 16, תעודות ז-ח): שמו המלא: חזקיה רפאל יוסף הכהן. כיהן כדיין בבית דינו של ר' שמואל חיים בחאסקייאוי ביום כה בסיון תקס"ו (11.6.1806). כיהן כממונה איסור והיתר בשנים תקפ"ד (1824) ותקצ"ה (1835). ראה אודותיו: ידידיו של משה, אה"ע, יד; שמן המשחה, חלק א, הלכות עיגונא, יז, דף עז ע"ב-עט ע"ב; פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 25, 31.

ר' אברהם הלוי (דף 16, תעודות ז-ח): כיהן כאב בית דין ביום ד בתמוז תק"ף (16.6.1820). לאחר מכן היה אב בית דין בבאלאט וחכם באשי, ונפטר בשנת תקצ"ז (1837). ראה אודותיו: משנת ר' אליעזר, חלק ב, אה"ע, ב; חו"מ עג; כסא שלמה, דרוש עשירי להספד, דף קלו ע"ב.

ר' נסים הלוי (דף 17, תעודה ג): לפי שעה לא מצאתי אודותיו פרטים נוספים; דיין בשם ר' נסים יעקב הלוי פעל בקושטא בראשית המאה התשע-עשרה. ראה: שמן המשחה, חלק א, הלכות אישות, עג, דף נד ע"א; הלכות עיגונא, קי.

ר' שבתי הלוי: ראה דף 16, תעודה א, הערה 4.

ר' חיים מודעי (דף 17, תעודה ג): מגדולי חכמי קושטא במאה השמונה-עשרה ומחבר שו"ת 'חיים לעולם', וספר 'טיב גיטין'. ישב בצפת במשך שנה והיה שליח מטעמה. התיישב בקושטא לאחר שנת תק"ט (1749) ולאחר שנת תק"ך (1760). בתקל"ו (1776) נקרא לכהן ברבנות איזמיר ובתקנ"ג (1793) שב לצפת ונפטר בה בחורף תקנ"ד (שלהי 1793). כתב הקדמות לחיבורים שנדפסו בקושטא בשנים תקי"ח (1758) ותק"ך (1760), וכן כיהן כדיין בעיר באדר תקל"א (פברואר-מרץ 1771). חתום על פסקים שונים בקהילה. ר' חננאל חאביף דרש על פטירתו באיזמיר. ראה אודותיו: יערי (לעיל, הערך ר' יצחק בכ"ר דוד), ספרים 440-441; פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 11, 14; ראש משביר, חלק א, אה"ע, כט; חיים לעולם, חלק ב, אה"ע, ח; משנת ר' אליעזר, חלק ב, חו"מ, כה; ישמח לב, חלק ב, אה"ע, מט; בני אברהם, הלכות גיטין, סימן קכט; מגדל חננאל, דרוש ד, דף י ע"ב.

ר' שמואל ב"ר יצחק מולכו (דף 13, תעודה ג): רבה הראשי של שאלוניקי במאה התשע-עשרה. נפטר ביום כ"ז בסיון תרט"ט (17.6.1849), ראה: יצחק ש' עמנואל, מצבות שאלוניקי, ב, ירושלים תשכ"ח, מצבה 1717, עמ' 812-813.

ר' רפאל מזרחי (דף 5, תעודה ד): ייתכן שמדובר בר' רפאל דוד מזרחי תלמיד ר' אליעזר די טולידו שהיה משגיח על שוחטי העיר ומחבר ספר 'צעיר רד"ס', ראה בהקדמה לספר זה.

ר' שלמה נאון (דף 15, תעודה ז): כיהן כדיין ביום ט באדר א תקע"ח (15.2.1818), ראה: שמן המשחה, חלק א, הלכות אישות, עג.

ר' חיים עובדיה נתן (דף 2, תעודה ד): חתם בדרך כלל בשם ר' עובדיה נתן. היה ממונה איסור והיתר בתשרי תקנ"ד (ספטמבר-אוקטובר 1793) ואב בית דין איסור והיתר בחשוון תקנ"ט (אוקטובר-נובמבר 1798). לאחר מכן היה חבר בבית דין רבה. לערך משנת תקס"ו (1806) ואילך כיהן כאב בית דין בקהילה וכאב בית דין רבה. כתב פסקים רבים בין השנים תק"ע-תקפ"א (1810-1821). ראה אודותיו: פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 30, 36, 49; משנת ר' אליעזר, חלק ב, או"ח, א, דף ב ע"א; חו"מ י, לא, לט; שמן המשחה, חלק א, הלכות גיטין, קמ; הלכות איסורי ביאה וסוטה, קג; שפת הי"ם, חו"מ, נו; רב דגן, אה"ע, ז; ידידיו של משה, אה"ע, יד; מטה לחם, אה"ע, מד; ראש משביר, חלק א, אה"ע, כ.

ר' שלמה סאפורטה (דף 15, תעודה ז): אב בית דין איסור והיתר בשבט תק"ף (ינואר-פברואר 1820), ראה: פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 23-24.

ר' יהושע עלי (דף 2, תעודות ו-ד; דף 3 תעודות, א-ד; דפים 4-9; 16; 18-20): היה חבר בבית דינו של ר' שמואל חיים באלול תקצ"ד (ספטמבר-אוקטובר 1834), ובאלול תקצ"ה (אוגוסט-ספטמבר 1835) כיהן כאב בית דין איסור והיתר. באלול תר"ט (אוגוסט-ספטמבר 1849) ובתמוז תרי"א (יולי 1851) חתום על הסכמה לספר 'שמן הטוב' ולספר 'נחלה לישראל' מאת ר' ישראל משה חזן. בניסן ובאלול תרי"א (מרץ-אפריל ואוגוסט-ספטמבר 1850) חתום על פסק דין. בניסן תרי"ב (מרץ-אפריל 1852) חתום בין רבני העיר. ראה אודותיו: פרת יוסף, חו"מ, ד; פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דף 57; יערי (לעיל, הערך 'ר' יצחק בכ"ר דוד'), ספר 523, משא חיים, מסים, מערכת, סימן סו; בני בנימין, חלק ב, חו"מ, י.

ר' יעקב עלי (דף 5, תעודה ד): ממונה איסור והיתר ודיין למן שנת תקצ"ד (1834) ואילך. חתום בין רבני העיר באייר תרכ"א (אפריל-מאי 1861), ובאב תרכ"ב (יולי 1862), חתום על הסכמה לשו"ת 'יבא הלוי' מאת ר' יוסף הלוי. בשנת תרכ"ד (1864) נזכר בין שלושת הרבנים החשובים בקהילה. ראה אודותיו: פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 3, 42, 62; נטפל לקדש, השמטות, דף רז ע"ב, בני בנימין, חו"מ, לו; רופא (לעיל, מבוא, הערה 39), עמ' תרל; מטה לחם, אה"ע, מ; זכרנו לחיים, חלק א, או"ח, אות ס, ספר תורה, סעיף ב; יערי (לעיל, הערך 'ר' יצחק בכ"ר דוד'), ספר 537; גלנטה (לעיל, מבוא, הערה 5), עמ' 230-231.

ר' אליהו עניו (דף 15, תעודה ח; דף 19, תעודה א): תלמיד ר' אליה פאלומבו וראש ישיבה בבאלאט. היה חבר בית דין רבה משנות העשרים של המאה התשע-עשרה ואילך וכתב פסקים רבים. בשנת 1826 נזכר על ידי המסיונר וולף כרבה הראשי של הקהילה. בשנת תקצ"ב (1832) כתב הקדמה לספר 'היא שיחת' מאת ר' יצחק אלימלך. תלמידו ר' אליעזר די טולידו הפנים ממנו אחר מותו קונטרס בשם 'דבר אליהו' והביאו בסוף משנת ר' אליעזר, חלק ב. ר' שלמה חכים ספד לו באיזמיר בשבת תשובה שנת תקצ"ג (אוקטובר 1832), בהגיע לשם השמועה על פטירתו. ראה אודותיו: רוזאניס (לעיל, מבוא, הערה 5), עמ' 13-16; יערי (לעיל, הערך 'ר' יצחק בכ"ר דוד') ספר 514; משנת ר' אליעזר, חלק א, חו"מ, ד, כ, צט; חלק ב, יו"ד, ל, לב; חו"מ, י, לט, מ; או"ח, א; שמן המשחה, חלק א, הלכות ע"ז, ו; ישמח לב, חלק ב, אה"ע, הלכות גיטין, כז; זכרנו לחיים, חלק א, יו"ד, אות נ, נדה, סימן ו; כסא שלמה, דרוש א, דף א ע"א; Joseph Wolff, *Missionary Journal*, III, London 1829, pp. 291-296

ר' משה עקיבא (דף 15, תעודה ז): ממונה איסור והיתר אור ליום יד בטבת תקע"ב (1.1.1812), ראה: פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דף 55.

ר' חיים פאלאג'י (דף 12, תעודה ה): רבה של קהילת איזמיר במאה התשע-עשרה. למן שנת תקפ"ח (1828) בהיותו כבן ארבעים החל לכהן כדיין, באייר תקצ"ז (מאי 1837) נתמנה אב בית דין ומרב"ץ תורה בקהילתו ובשנת תרט"ז (1855) נתמנה לרב כולל. בתרט"ז (1856) נתמנה לחכם באשי באיזמיר. נפטר ביום יז בשבט תרכ"ח (10.2.1868). חיבר עשרות חיבורים בהלכה, ועמד בקשרים הדוקים עם חכמי קושטא. ראה עליו ועל חיבוריו: י' חסידה, רבי חיים פאלאג'י, ירושלים תשכ"א; ש' עקשטיין, הדת והאוטונומיה ההלכתית של היהודים באיזמיר במאות ה"ח-י"ט כפי שמשקפות בפעולותיו, בפסקיו ובחיבוריו של רבינו ר' חיים פאלאג'י, עבודת דוקטור, ישיבה יוניברסיטי, ניו-יורק 1970.

ר' אליה פאלומבו (דף 1, תעודות ב-ג): מחבר ספר 'יד המלך' (נדפס אחר פטירתו). אב בית דין איסור והיתר בחשוון תקל"ג (אוקטובר-נובמבר 1772). עמד בראש בית דין העיר בשנת תקמ"ז (1787) ובשנת תקמ"ט (1789), וכן חתום כרב העיר בשנת תקנ"א (1791). ראה אודותיו: בני אברהם, אה"ע, א; זכור לאברהם, חו"מ, מא; שפת הי"ם, חו"מ, נו; שביחת יום טוב, אה"ע, א; פאת נגב, יו"ד, טו; מכתב שלמה, חלק א, י; יח; באר מים חיים, חלק ב, יו"ד, ד; משנת ר' אליעזר, חלק ב, יו"ד, כט, לד; אה"ע, ל; חו"מ, כה; מטה לחם, אה"ע, פ; שמן המשחה, חלק א, הלכות אישות, פה.

ר' יעקב (מהר"ר) בכ"ר אליה פאלומבו (דפים 6-9; דף 18, תעודה ב; דף 19, תעודה א; דף 20 תעודות, א, ג-ד): נזכר בשו"ת משנת ר' אליעזר, חלק ב, או"ח, ו, דף ה ע"א.

ר' אברהם צבי (דף 16, תעודה א): מחכמי קושטא ודיינה במחצית הראשונה של המאה התשע-עשרה. נזכרים פסקים וקונטרסים שכתב וכן מובאים משמו מנהגי העיר. ראה: זכרנו לחיים, חלק א, הקדמת המחבר; או"ח אות ב, סימן כד; אות ח, סימן ז; יו"ד, אות מ, מילה, סימן ב; ישמח לב, חלק ב, אה"ע, הלכות גיטין, כז. נזכר בעניין מאורע משנת תקפ"א (1821) בתור 'הרב הגדול בדורינו', ראה: זכרנו לחיים, חלק א או"ח, אות ב, בין המצרים, סימן א. בהגיע השמועה על פטירתו לאיזמיר ספד לו ר' שלמה חכים בשבת תשובה שנת תקצ"ו (דצמבר 1835), ראה: כסא שלמה, דרוש ה, דף יא ע"ב.

ר' בנימין קאראקו (דף 4, תעודה א): מחכמי קושטא, ונוכר כבעלים של גינה ומולקי שיש לו מאבותיו, ראה: פרת יוסף, חו"מ, ט.

ר' חיים קמחי (דף 15, תעודות ו-ז): תלמיד ר' משה פרישקו. היה ממונה איסור והיתר בטבת תקמ"א (דצמבר 1780-ינואר 1781) ובשנים תקמ"ו (1786) ותקמ"ז (1787). היה חבר בית דין העיר בחשוון תקס"ט (אוקטובר-נובמבר 1809) וביום יד בטבת תקע"ב (27.12.1811). חתום בראש רבני העיר באדר ב תקע"ה (מרץ-אפריל 1815) ובשבט תק"ף (ינואר-פברואר 1820). חתום בין רבני העיר על הקדמה לשו"ת 'ידיו של משה' בכסלו תקע"ב (נובמבר-דצמבר 1811). ראה אודותיו: רופא (לעיל, מבוא, הערה 39), עמ' תרכז; פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דפים 5, 14, 15, 23, 55; כהונת עולם, עו, פג.

ר' יוסף דוד קמחי (דף 2, תעודה ד; דף 15, תעודה ח): מדייני קושטא בראשית המאה התשע-עשרה, כגון בשנים תקס"ו (1806) ותקפ"ט (1829). בנו, ר' שלמה קמחי, ספד לו ביום כג באלול תר"ג (18.9.1843), אחר עבור שנות שמיטה, וכן ביום כג באלול תרי"ח (2.9.1858). ראה אודותיו: פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דף 61; ידיו של משה, אה"ע, יד; שמן המשחה, חלק א, הלכות עיגונא, קג; רופא (לעיל, מבוא, הערה 39), עמ' תרכח-ט; מלאכת שלמה, דף קי ע"ב ודף קלז ע"א.

ר' משה קצינו (דף 1, תעודה א): אב בית דין בקושטא במאה התשע-עשרה. מילא תפקיד זה כבר בתמוז תקע"ג (יולי 1813). חתום בשנה זו על הקדמה לשו"ת 'ידיו של משה', וראה גם: רב דגן יו"ד, ג-ד; שמן המשחה, הלכות גיטין, קמב; מטה לחם, אה"ע, מד.

ר' רפאל שבתי ׳ן' שוהם (דף 2, תעודה ד): כיהן כממונה איסור והיתר בטבת תקע"ב (דצמבר 1811-ינואר 1812). עמד בראש בית דין באב תק"ף (יולי-אוגוסט 1820) ובתמוז תקפ"ט (יולי 1829). באלול תקפ"ז (אוגוסט-ספטמבר 1827) היה חבר בבית דין רבה בראשות ר' שמואל חיים, וכן חתם על פסק דין בשנת תקפ"ח (1828). ראה אודותיו: רופא (לעיל, מבוא, הערה 39), עמ' תרכח-ט; פנקס או"ה (לעיל, מבוא, הערה 39), דף 55; שמן המשחה, חלק א, הלכות ע"ז, ו; שער אשר, חלק א, יו"ד, טו, דף כט ע"ב.

ר' חיים אברהם ב' שלום (דף 16, תעודה ד): כיהן כאב בית דין בשבט תקע"ח (ינואר-פברואר 1818), ראה: שמן המשחה, חלק א, הלכות עיגונא, קו, דף צג ע"א.

נספח שלישי

רשימת הקיצורים של חיבורים הלכתיים וספרי דרוש הנזכרים במאמר

אביר יעקב אבני שהם וצעיר רד"ם	ר' יעקב אברהם ב"ר יקיר גירון, שו"ת, א, שאלוניקי תקצ"ח. ר' אברהם פרץ, חידושים על מסכתות והרמב"ם; שו"ת ודרשות צעיר רד"ם מאת ר' אליעזר די טולידו; וחידושים מר' רפאל דוד מזרחי, שני כרכים, שאלוניקי תקצ"ח, תר"ח. ר' אליהו קובו, שו"ת, בתוך שו"ת שני המאורות הגדולים, קושטאנדינה תצ"ט. ר' חיים נסים רפאל מוצירי, שו"ת, שני כרכים, שאלוניקי תקנ"ד, תקע"ה. ר' רחמים יהודה ישראל, שו"ת, שאלוניקי תרנ"ו. ר' אברהם ב"ר יהודה מיוחס, שו"ת, קושטאנדינה תקל"ג.
אדרת אליהו באר מים חיים בן ימין בני אברהם בני בנימין וקרב אי"ש בני ישחק דבר אליהו דבר משה דברי אמת דברי מרדכי דרישה מחיים זכור לאברהם	ר' בנימין מרדכי נבון ור' יעקב שאול אלישר, שו"ת, שני כרכים, ירושלים תרל"ו, תרמ"א. ר' יצחק אקשוטי, שו"ת ודרשות, ירושלים תרמ"ד. ר' אליהו עניו, קונטרס בסוף שו"ת משנת ר' אליעזר, חלק ב, איזמיר תרכ"ה. ר' משה אמריליו, שו"ת, שלושה כרכים, שאלוניקי תק"ב, תק"ג, תק"י. ר' יצחק בכ"ר דוד, שו"ת, קושטאנדינה תק"ך. ר' מרדכי קרישפין, שו"ת, שאלוניקי תקצ"ו. ר' נסים חיים מודעי, דרשות, איזמיר תרמ"ה. ר' אברהם אביגדור, שו"ת וחידושים, קושטאנדינה תקצ"ו.

זכרנו לחיים	ר' רפאל חיים בנימין פרץ, שו"ת ודינים, ב כרכים, שאלוניקי תרכ"ז, איזמיר תרל"ב.
חיים ושלוה	ר' חיים פאלאג'י, שו"ת, שני כרכים, איזמיר תרי"ז, תרל"ב.
חיים לעולם	ר' חיים מודעי, שו"ת, שני כרכים, איזמיר תרל"ט, תרמ"ב.
חקות החיים	ר' חיים פאלאג'י, שו"ת וחידושים, איזמיר תרל"ג.
יד המלך	ר' אליהו פאלומבו, חידושים על הרמב"ם, שאלוניקי תקס"ד.
ידיו של משה	ר' משה פרישקו, שו"ת ודרשות, שאלוניקי תקע"ב.
יפה ענף	ר' נסים פאלומבו, כללים ושו"ת, איזמיר תרל"ז.
ירך יעקב	ר' יעקב ארגואיטי, שו"ת, א, איסטנבול ת"ש.
ישמח לב	ר' חיים מנחם פראנג'י, שו"ת, שני כרכים, איזמיר תרכ"ח, תרל"ח.
ישמח משה	ר' שבתי גאליפוליטי, דרשות, איזמיר תרכ"ח.
כהונת עולם	ר' משה הכהן, שו"ת, קושטאנדינה ת"ק.
כסא שלמה	ר' שלמה חכים, דרשות, שאלוניקי תר"ז.
כפי אהרן	ר' אהרן עזריאל, שו"ת, שני כרכים, ירושלים תרל"ד, תרמ"ו.
מאמר מרדכי	ר' מרדכי ב"ר מנחם, שו"ת, שאלוניקי תרט"ו.
מגדל חננאל	ר' חננאל חאביף, דרשות, שאלוניקי תקע"ט.
מגיד מראשית	ר' חיים אלפאנדארי הזקן, ר' יצחק רפאל אלפאנדארי ור' חיים אלפאנדארי השני, שו"ת, קושטאנדינה ת"ע.
מחנה אפרים	ר' אפרים נכון, שו"ת, קושטאנדינה תצ"ח.
מטה לחם	ר' חיים מנחם פראנג'י, שו"ת, קושטאנדינה תרס"ב.
מטה שמעון	ר' מרדכי שמעון ב"ר שלמה ב"ר מרדכי, שו"ת, שלושה כרכים, שאלוניקי תקנ"ז, תקע"ד, תקע"ט.
ומירא דכיא	ר' חיים יצחק מתתיהו ן' ארולייא, שו"ת, א, שאלוניקי תר"ו.
מים החיים	ר' אליהו מזרחי ור' אליהו ן' חיים, שו"ת, ויניציאה ת"ז.
מים עמוקים	ראה: מטה שמעון.
מירא דכיא	ר' שלמה בכ"ר מרדכי, שו"ת, שני כרכים, שאלוניקי תרט"ו, תרל"ד.
מכתב שלמה	ר' שלמה קמחי, שו"ת ודרשות, שאלוניקי תרכ"ב.
מלאכת שלמה	ר' חיים פאלאג'י, שו"ת ותקנות, שאלוניקי תרל"ד.
משא חיים	ר' משה ישראל, שו"ת, שלושה כרכים, קושטאנדינה תצ"ד, תצ"ה, תק"ב.
משאת משה	ר' אליעזר די טולידו, שו"ת, שני כרכים, שאלוניקי תרי"ג, איזמיר תרכ"ה.
משנת ר' אליעזר	ר' ישראל משה חזן, פסק, וינה תרי"א.
נחלה לישראל	בסוף החיבור: מאמר מרדכי, וראה בערכו.
נטפל לקדש	ר' נסים גבאי, שו"ת, שאלוניקי תקנ"ז.
פאת נגב	ר' יוסף אלפאנדארי, שו"ת, איזמיר תרכ"ח.
פרת יוסף	ר' אברהם בנבנשתי גאטיניו, שו"ת, שני כרכים, שאלוניקי תרל"ב, תרמ"א.
צל הכסף	ר' יצחק אקריש, דרשות ושו"ת, ירושלים תרל"ז.
קרית ארבע	ר' אליהו ן' חיים, שו"ת, ויניציאה ש"ע.
ראנ"ח	ר' יוסף מודיליאנו, שו"ת, שני כרכים, שאלוניקי תקפ"א, ת"ר.
ראש משכיר	ר' יצחק הלוי, שו"ת, שאלוניקי תרכ"ב.
רב דגן	ר' חיים פאלאג'י, דרשות, איזמיר תר"ך.
ראה חיים	ר' חיים פאלאג'י, שו"ת, שני כרכים, איזמיר תרל"ו, תרל"ז.
רוח חיים	ר' יום טוב אלנקוה, שו"ת ודרושים, שאלוניקי תקמ"ח.
שביתת יום טוב	ר' יעקב הרופא ב"ר יוסף, חידושים ודרוש, קושטאנדינה תר"ט.
שמן הטוב	ר' שמואל חיים, שו"ת, א, קושטאנדינה ת"ר.
שמן המשחה	ר' אשר רפאל קובו, שו"ת, שני כרכים, שאלוניקי תרל"ז, תרל"ט.
שער אשר	ר' רפאל יצחק מאייר, שו"ת, שאלוניקי תקע"ח.
שפת הי"ם	